

A svájci JURA kanton
autonómiája,
harca önrendelkezéséért

Erdélyi Szövetség

A svájci JURA kanton autonómiája, harca önrendelkezéséért

A kötet megjelentetését támogatta a
Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. és a
Svájci Keresztény Magyar Munkavállalók Szövetsége – SKMMSz
(Verband Ungarischer Christlicher Arbeitnehmer der Schweiz – VUCAS)

A mű eredeti címe: *Au service du dialogue interjurassien*

(A juraközi párbeszéd szolgálatában)

Az eredeti francia nyelvű könyv kiadója:

Éditions Alphil, 2017, Case Postal 5

2002 Neuchâtel 2 Suisse

fordította: *Tolnay István*, a Partiumi Keresztény Egyetem ny. tanára

Főszerkesztő és lektor: *Bácsfainé Dr. Hévízi Józsa*

Társszerkesztő: *B. Szabó Péter*

ISBN 978-963-298-282-3

A magyar kiadás szerzői joga:

© Erdélyi Szövetség, 2022

A kiadásért felel: *Bácsfainé Dr. Hévízi Józsa*, az Erdélyi Szövetség elnöke

Kiadja a Kráter Műhely Egyesület együttműködésben az Erdélyi Szövetséggel

2013 Pomáz, Búzavirág u. 2. • Telefon/fax: 06 26 328 491 • krater@krater.hu • www.krater.hu

Felelős kiadó *Szutor Ágnes* • Gazdasági igazgató *Szomor Gergely*

Nyomdai előkészítés *Clarion Stúdió Bt.*

Nyomdai kivitelezés *Séd Nyomda Kft., Szekszárd*

TARTALOM

ELŐSZÓ	13
I. A JURAKÖZI PÁRBESZÉD SZOLGÁLATÁBAN	19
TÖRTÉNELMI ÖSSZEFÜGGÉSEK	20
A Jura-kérdés a történelem súlya alatt	21
A Jura-régió és Bern az I. világháborúig	24
A Jura-vidék jelenkori gyökerei	25
A „parázs évei”	28
A Harmadik Erő és a Konföderáció közbenjárása	30
A népszavazások (1974–1979)	30
A Jura-kérdés új dimenziói (1979–1994)	32
Út a lecsendesedés felé	34
Az Államszövetség (Konföderáció) szerepe az 1994. március 25-i Egyezmény aláírásában	35

A JURA-KÖZI PÁRBESZÉD INTÉZMÉNYESÜLÉSE	
A JURA KÖZGYŰLÉS (JKGY) KERETEI KÖZÖTT	38
A Közgyűlés struktúrái és működése.....	38
AZ ELNÖKSÉG	38
A KÖZGYŰLÉS	41
A DELEGÁCIÓK.....	41
A VEZETŐTANÁCS	43
A SZAKBIZOTTSÁGOK	43
A POLITIKAI CSOPORTOK	46
A JURA-KÖZGYŰLÉS SZÉKHELYE.....	50
A FŐTITKÁRSÁG	51
A Jura-Közgyűlés munkája	52
A MUNKALÉGKÖR	52
A JURA-KÖZGYŰLÉS ESZKÖZEI.....	56
Az ügyek követése.....	57
Elsőrendű stratégiai célkitűzések	58
A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKgy) VISZONYA A MEGBÍZÓKKAL	60
Formális szempontok.....	60
Politikai szempontok	61
A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKgy) BEKAPCSOLÓDÁSA A JAVASLATOK	
KIVITELEZÉSI FOLYAMATÁBA	62
A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKgy) VISZONYA A CIVIL TÁRSADALOMMAL:	
KÉPVISELET ÉS KOMMUNIKÁCIÓ	63
A JKgy képviseleti jellege.....	63
Kapcsolatok a sajtóval	64
Az interaktív ülések	64
Találkozók külföldi delegációkkal, más konferenciák	66
A Jura-Közgyűlés (JKgy) díjai, mint a közönséggel való	
kapcsolattartás eszközei.....	67
Meddig tart a Jura-Közgyűlés hatásköre?	67
VAN-E HELYE BIENNE VÁROSÁNAK A JURA-KÖZGYŰLÉSBN?	67
SZÓBA JÖHETNEK-E MÁS VIDÉKEK IS?	69

A JURA-KÉRDÉS POLITIKAI MEGOLDÁSA	71
Négyféle politikai-intézményes megközelítés	72
A BERNI-JURA KÜLÖNLEGES STÁTUSA, AVAGY FOKOZATOS AUTONÓMIÁJA BERN KANTON KEBELÉBEN, ÉS A JURA-KÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS	73
ÚJRAEGYESÍTÉS VAGY ÚJ KANTON LÉTREHOZÁSA.....	74
A KÖZSÉGESÍTÉSI OPCIO	74
A JURA-HEGYVIDÉK OPCIO.....	75
Az „intézményesnek” nevezett tárgyalások	
legfontosabb állomásai.....	80
HÁROM ÚTIRÁNY.....	80
A 44. SZ. HATÁROZAT	81
A 44. sz. határozat megfogalmazásának körülményei	82
kétütemű eljárás.....	83
Ellentétes vélemények a Jura-Közgyűlés (JKgy)-ben	84
A kantonok válaszai	85
AZ INTÉZMÉNYES VIZSGÁLÓDÁS ELVE	86
AZ „EGYETLEN JURA” – KEZDEMÉNYEZÉS	86
A 2005. SZEPTEMBER 6-7-ES MANDÁTUM	87
A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKGY) JELENTÉSE	89
Következetes vállalkozás.....	89
A Jura-Közgyűlés eredményei és következtetései	89
A KANTONOK VÁLASZAI	92
AZ INTERAKTÍV TÁJÉKOZTATÓ GYŰLÉSEK	93
A KANTONOK SZÁNDÉKNYILATKOZATA	94
A 2013. NOVEMBER 24-I SZAVAZÁS	96
A kampány	96
A szavazás eredményei	97
Hivatalos reagálások	99
A KÖZSÉGI SZAVAZÁSOK	101
EZALATT A JURA-KÖZGYŰLÉS...	106
Bonyodalmak Moutier sajátos esete körül	107
Folytatás és végkifejlet	110

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS TÁVLATOK: EGY PÉLDÁTLANUL ÚJSZERŰ INTÉZMÉNY.....	112
A Jura-közi együttműködés mérlege	113
A hallgatólagos engedmények (kompromisszumok) dinamikája	115
Egy folyamat és egy eredmény	116
Perspektívák	118

II. A SVÁJCI JURA NÉPCSOPORT ÖNRENDELKEZÉSÉNEK MEGVALÓ- SULÁSA EGY FÖDERATÍV ÁLLAM KERETEI KÖZÖTT.....	121
A) Önálló „Republique et Canton du Jura”	125
A KANTONOK ALKOTMÁNYAI	125
LAKOSSÁG	126
NYELVEK	126
JOGALKOTÁS, BÍRÁSKODÁS.....	126
A SZÖVETSÉGI KÉPVISELET	126
GAZDASÁG	126
B) Berni-Jura	127
A BERNI-JURA ÚJ KÖZIGAZGATÁSI TERÜLET	127
ÚJ KÖZIGAZGATÁS, ÚJ FELADATKÖRÖK, ÚJ KOMPETENCIÁK	128
C) Biel-Bienne kétnyelvű közigazgatási terület	129
KÉTNyelvűség:	130
D) Utólagos népszavazások	131
Svájci Államszövetség.....	132
FELÉPÍTÉSE.....	132
A SZABADSÁG ÉS AZ ÖNRENDELKEZÉS ELŐHARCOSAI	132
SEMILYEN JOG A SZECESSZIÓRA.....	133
A KÖVETKEZMÉNY	133
FÖDERALIZMUS, MINT SZERENCSE	133

III. A SVÁJCI FÖDERATÍV ÁLLAM, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ÁLLAMI, KANTONÁLIS ÉS KÖZSÉGI AUTONÓMIA FELÉPÍTÉSÉRE..... 135

Dr. Christoph Blocher gondolatai136

A SVÁJCI ÁLLAMSZÖVETSÉG (BUND) FELADATAI137

1. „Az ország függetlenségének megvalósítása” 138
2. „A nyugalom és béke fenntartása
a belpolitikában” 139
3. „Az állampolgárok szabadságának és jogainak
védelme” 140
4. „A közjólét előmozdítása” 140
5. „Szövetségi hatóságok és a törvénykezés” 141
6. „Politikai jogok, választások és szavazások” 142
7. Politikai véleménynyilvánítás 142

1. A FÖDERALIZMUS 143

1. 1. A bővös háromszög 143
1. 2. Önrendelkezés..... 144
 - 1.2.1. Az ÖNRENDELKEZÉssel bíró helyi joghatóság. 144
 - 1.2.2. ÁTRUHÁZOTT FELADATOKRA VONATKOZÓ JOGI ELJÁRÁS AZ
ÁLLAMI FELADATOK MEGOSZTÁSÁRA A KÖZPONTI ÁLLAM ÉS A
TAGÁLLAMOK KÖZÖTT:..... 144
 - 1.2.3. A SZERVEZETI ÉS ELJÁRÁSI SZUVERENITÁS TERÜLETÉN: ... 145
 - 1.2.4. A PÉNZÜGYI JOGKÖR TERÜLETÉN: 145
1. 3. Részvétel 146
 - 1.3.1. RÉSZVÉTEL ÉS KÖZREMŰKÖDÉS A TÖRVÉNYHOZÁSBAN,
VAGY ÁLTALÁBAN A KÖZPONTI ÁLLAM PARLAMENTÁRIS
TENNIVALÓIBAN..... 147
 - 1.3.2. RÉSZVÉTEL A FELADATMEGOSZTÁSBAN 147
 - 1.3.3. A RÉSZVÉTEL JOGI KÖTELEZŐ JELLEGE 147

1. 4. Az együttműködés – kooperáció.....	148
1. 4.1. VERTIKÁLIS KOOPERÁCIÓ (A TAGÁLLAMOK ÉS A KÖZPONTI ÁLLAM KÖZÖTT)	148
1. 4.2. HORIZONTÁLIS KOOPERÁCIÓ (A TAGÁLLAMOK KÖZÖTT).....	149
1. 4.3. HOGYAN TÁMOGATJA A KÖZPONTI ÁLLAM A TAGÁLLAMOKAT	150
2. FELADATMEGOSZTÁS, ÖNRENDELKEZÉS	152
2.1. A tagállamok adózási rendszere	152
2.2. Önrendelkezés az oktatás területén.....	155
2.2.1. AZ ÁLTALÁNOS ISKOLAI OKTATÁS, MINT TAGÁLLAMI ÜGY	155
2.2.2. AZ OKTATÁS TAGÁLLAMI HATÁRAI.....	157
2.3 Kooperáció a területfejlesztésben	162
2.3.1. MIT JELENT A KOOPERÁCIÓ A TERÜLETFEJLESZTÉSBEN? ..	162
2.3.2. KIK MŰKÖDNEK EGYÜTT ÉS MILYEN MÉRTÉKŰ AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS A TERÜLETFEJLESZTÉSBEN?.....	163
2.3.3. AZ ALAPELVEK ÉS A TERVEZÉS VISZONYA	164
2.4. Kooperáció a végrehajtás tekintetében.....	166
2.4.1. FÖDERÁLIS SZEMPONTOK ALAPJÁN KELL VIZSGÁLNI, HOGY A VÉGREHAJTÁS A TÖRVÉNYHOZÁS CÉLJAIT TELJESÍTENI TUDJA-E VAGY SEM.....	166
2.4.2. AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS, MINT A VÉGREHAJTÁSI FÖDERALIZMUS ALAPJA	167
2.4.3. A KANTONOK RÉSZVÉTELE AZ EGYEZSÉGI, KÖZZÉTÉTELI ELJÁRÁSBAN (AZ EGYÜTTES DÖNTÉS).....	168
2.4.4. MIT JELENT AZ „EGYEZTETÉSI FOLYAMAT VERNEHMLASSUNGSVERFAHREN”?	168
2.4.5. MEGSZILÁRDULT JOGILAG AZ EGYEZTETÉSI FOLYAMAT A TAGÁLLAMOKBAN?	169
FOGALOMMAGYARÁZAT	171
IRODALOM- ÉS FORRÁSJEGYZÉK A II. ÉS III. RÉSZHEZ	174

A SVÁJCI KONFÖDERÁCIÓ 2022-BEN

ELŐSZÓ

Az Erdélyi Szövetség kezdettől fogva törekszik arra, hogy elősegítse az erdélyi magyarság megmaradását az önrendelkezése, öngazgatása megerősítésével. Történéseink elemzéseikben kimutatták, hogy a központi hatalom lebontása a helyi önkormányzatok javára, a helyi önkormányzatok megerősödésével a demokrácia kiszélesedéséhez vezethetne Romániában éppúgy, mint ahogyan az erősen decentralizált svájci állam esetében látható. Az autonómia (öngazgatás a többségi állam keretein belül) nem kell, hogy szeparatizmus-hoz vezessen; az Åland-szigeteken élő finnországi svédek helyzete olyan erős, hogy nem is kívánnak elszakadni Finnországtól. A gazdaságilag megerősödő kisebbségi helyzetű népcsoportok az egész ország számára segítséget jelenthetnek:

A királyi Magyarországon élő, területi autonómiával rendelkező szászok Erdély iparosai, az örmények a kereskedői voltak; az életszínvonal náluk volt a legmagasabb; jótékony hatást gyakoroltak az egész erdélyi lakosságra. A XIX. század végi változásokig a területi autonómiával rendelkező székelyek, jászkunok számára szintén a közösségben való boldogulást hozták el. (A hiba akkor következett be, amikor Franciaország mintájára a központosító liberális állam eltörölte a – középkorinak hitt – autonómiák rendszerét.)

Európában a tömbben élő népcsoportok számára a területi autonómia (öngazgatás) különféle formáival találkozhatunk (Svájc, Belgium, Hollan-

dia, Finnország, Spanyolország, Olaszország, Nagy-Britannia)¹ esetében. Számunkra azonban az is lényeges, hogy a vegyes lakta területen szórványban élő népcsoportok is megőrizhessék nyelvüket, kultúrájukat, hiszen anélkül gyökértelenné válnak, áldozataivá válnak a globális – csak a pénz által uralt – világnak. Ennek ellenállni csak a hagyományait, történetüket, nyelvüket megőrző népcsoportok képesek; ez pedig éppúgy érdeke a többségi nemzetnek, jelen esetben a románságnak, mint a kisebbségeknek. Ellenpéldául szolgálhat a napjainkban Nyugat-Európát elárasztó migránsok képzetlenségéből, gyökértelenségéből, kiszorítottságából eredő bűnözése stb.

Ezzel szemben a Magyar Királyságban a 13–14. századi fokozatos bevándorlástól kezdődően a szórványban élő bevándorlók az arányosított önkormányzatok keretében találhatták meg anyanyelvük, szokásaik, hagyományaik megőrzésének az eszközét; „*A község lakosai nyelv és nemzetiségük különbsége nélkül egyenlő szabadságot élvezzenek*” – rendeli el Beregszásznak adott kiváltságlevelében (1247) a tatárjárás után a II. Géza kori szász telepítést megismétlő IV. Béla királyunk. A 15–16. századra esnek az első etnikai ellentétek a felső-magyarországi városokban, mert a németek senki mást nem engedtek be a céheikbe, illetve településeikbe. Ennek orvoslására az *1608. évi XIII. törvénycikk* kötelezi a szabad királyi városokat, hogy tegyék lehetővé a házvásárlást a magyaroknak és a szlávoknak (cseheknek) is. Az *1609. évi XLIV. törvénycikk* kötelezi a szabad királyi városokat, a bányavárosokat és a kiváltságos mezővárosokat, hogy a *bírói és egyéb tiszteket, a nemzetiségi megkülönböztetés nélkül egyenlően osszák szét*, különben kétezer forint büntetést rónak ki rájuk. A 15–18. században gyakorlattá vált, hogy a *felekezeti vagy nyelvi arányszámot figyelembe véve valamilyen szinten a kisebbségi népcsoportokat is bevonták a város irányításába*²:

1 Hévízi Józsa: Autonómia típusok Európában, Püski Kiadó, Budapest, 2001.; Bereznay András teljes térképe az őshonos európai kisebbségekről In: <http://erdelyi-szovetseg-lapja.hupont.hu/18/2020-evf-2szamtrianon-emlekezeteoshonos-kisebbsenek-terkepen>, 2020. év 2. szám

2 Bácsfainé Dr. Hévízi Józsa: *Etnikai és vallási megoszlás szerint arányosított önkormányzatok a Magyar Királyságban*. In: http://epa.oszk.hu/01900/01954/00010/pdf/EPA01954_tortenelemtanitas_03_02_04_Bacsfaine.pdf.

• A bírót, az esküdteket, képviselőket a lakosság etnikai vagy vallási aránya szerint választották – évente vagy ritkábban (Kolozsvár³, Siklós⁴, Békéscsaba⁵, Gyula⁶ Pécs⁷, Zágráb⁸, Zsolna⁹, Kassa¹⁰).

• Engedték, hogy a kisebbségi csoportokhoz tartozók ügyeik vitelére külön képviseletet (mai fogalommal élve „kisebbségi önkormányzatot”) válasszanak; amely alá volt rendelve a városi önkormányzatnak (Pozsony¹¹, budai

-
- 3 Jakab Elek: *Kolozsvár története. I.* Magyar Királyi Egyetemi nyomda, Buda, 1870., 466-471. old. Kiss András: Kolozsvár város önkormányzati fejlődése az 1458-as „unióig”, és kiteljesedése az 1568-as királyi ítélettel. In: *Erdélyi Múzeum*, 59. kötet, 1997. 3-4. füzet.
 - 4 A kisbírók magyar, szerb, német személyek, akik a városban beszélt nyelveken dobolták ki a hirdetményeket, A bírók közül öt volt horvát, három szerb, hat német származású, mellettük az albíró, a jegyző, a kamarás többnyire más-más etnikumból választott személy. Az ún. cigány városrész évente bírót választott, aki 3-4 esküdtel intézte az adóügyeket, ellenőrizte a szolgáltatásokat, első fokon kisebb ügyekben bíraskodott is
 - 5 A túlnyomó többségben szlovák evangélikusok által lakott Csabán évente választották az eljárárságot. 1847. októberében már régi szokásként utaltak arra, hogy minden 7. évben – a vallási arányszám szerint – katolikust választottak bírónak. Erdmann Gyula: *Csaba társadalma, gazdasága és önkormányzata 1772–1848.* In: Jankovich B. Dénes–Erdmann Gyula (szerk.): *Békéscsaba története I.*, Békéscsaba, 1991.
 - 6 Gyulán a reformátusok folytattak hosszú küzdelmet a számarányuknak megfelelő pozíciókért: Az 1790-es években a hat katolikus esküdt mellé 3-3 református és görögkeletit (román?) választhattak, s az első református bíró 1845-ben lépett hivatalba. Scherer Ferenc: *Gyula város története I.*, Gyula, 1938. 345.p.
 - 7 A német bíró a németiség kívánságait, panaszait képviselte szavazati joggal a városi tanácsban. Megjelennek mellette a horvát és a magyar (tribuni plebis) képviseletek is hasonló jogkörrel. E népszószólók a városi tanácsba egyenlő számban küldött képviselői csoportok élén álltak, és így a nemzetiségi csoportok vezetőivé váltak. Márfi Attila: *Pécs ezer éve*, Pécs Története Alapítvány, Pécs, 1996. 51. Pécsnek 1691-től két bírója volt. Az 1697-es városi tanács 12 tagjából 4 német, 4 magyar, 4 horvát; rács nincs, mert nem alakult meg a külön népcsoportjuk. Dr. Babics András: *A kamarai igazgatás Pécs városában 1686-1703*, Pécs: 1937. 53. Letöltés helye: www.lib.pte.hu/.../KamaraiIgazgatas/htm/leiras.htm Letöltés ideje: 2018. 10. 06.
 - 8 1377-től egyenlő számban vettek részt a városi tanácsban a szlávok, németek, latinok (olaszok) és a magyarok. Draskóczy István, *Kisebbségek az Árpád-kori Magyarországon*. Kisebbségkutatás, 2000. 3. szám. Letöltés helye: www.hhrf.org/kisebbssegkutatas/ Letöltés ideje: 2018. 10. 06.
 - 9 1381-től kezdve Zsolnán a szlovákoknak és a németeknek egyenlő arányban kellett részt venniük a városi vezetésben. Itt a 15. század elején hosszú ideig szláv nyelven vezették a tanácsülési jegyzőkönyveit. *Uo.*
 - 10 Az evangélikusok három nyelven (magyarul, németül és szlovákul), a reformátusok kizárólag magyarul végezték szertartásaikat. XVI. század protestáns és a XVIII. század katolikus türelmetlensége között az 1600-as évek derekán egyidőre kiegyenlítődték az erőviszonyok, a szélsőséges kilengéseket viszonylagos nyugalom váltja fel. Évenként vízkereszt napján a három népcsoport (magyar, német, szlovák) egyenlő számú képviseletet választott a száztagú nagytanácsba, ahol a katolikusok, az evangélikusok, és a reformátusok is egyenlő arányban kellett, hogy képviselvetve legyenek. Kováts Miklós: *Egy város metamorfózisa*. In: Európai utas, 1995/ 3. sz.32. Letöltés helye: www.hhrf.org/europaiutas/66/31 Letöltés ideje: 2018. 10. 06.
 - 11 „A zsidóknak Pozsonyban használt, de már veszendőbe ment saját jogszabályaik 1376-ból ismereteseik.” In: Ortway Tivadar: *Pozsony város története. II. köt. A város jogtörténete*. Pozsony, 1898. 40-42. Letöltés helye: https://books.google.com/books/about/Pozsony_város_története.html?id. Letöltés ideje: 2018.10.06.

szerbek¹², Baja¹³, siklósi cigányok). Az is előfordult, hogy a nem magyar közösség városi privilégiumot kapott oly formán, hogy a hivatalos nyelv és a város irányítása – kiváltságlevéllel – biztosított joga lett.

- A vallási türelem jegyében engedték vagy támogatták a protestáns, görögkeleti vagy izraelita egyházi autonómia kiépülését.

Ez azonban nem tekinthető középkori elmaradás példájának! Éppen az északír kérdés specifikuma az, hogy vegyes lakta települések számára napjainkban megtalálta a hasonló megoldást:

részben a *területi autonómiával*:

- külön területi közigazgatás,
- helyi parlament (közgyűlés),
- a kormány szerepét betöltő végrehajtó hatalom,
- a többségi nemzet és az anyaország miniszterei szintjén egyeztetett szakterületi irányítás útján.

részben pedig az *arányosítás eszközeivel*:

- a vegyes lakta régióban (önálló közigazgatási területen) tartott választásokon elért a pártarányok szerinti közgyűlés útján;
- a Végrehajtó hatalomban (kormányban) a miniszteri tárcákat is a választási eredmények arányában szétosztva a nemzetiségeket/nép csoportokat képviselő pártok között;
- a kormányban az elnököt, alelnököt a többségi és a kisebbségi népcsoportból választva;
- a széles jogkörökkel felruházott, arányosított önkormányzatokban;
- a hivatalokban, a munkahelyeken való alkalmazásban, a szociális juttatásokban (pld. lakáselosztás) stb. is érvényesülő arányosított elosztással¹⁴.

12 Vujicsics D. Sztoján: *Szerbek Pest-Budán, Városháza*. („A mi Budapestünk” sorozatban) Bp., 1997. 14-15p

13 Úriszéki jegyzőkönyveket, képviselőtestületi jegyzőkönyveket, népösszeírásokat vizsgálták meg a levéltárakban: Kóhegyi Mihály: *Baja története a kezdetektől 1945-ig*. Akadémia Kiadó, Budapest, 1989. Scherer Ferenc: *Gyula város története*. Gyula, 1938. Hársfalvi Péter: *Az önkormányzat Nyíregyházán a XVIII-XIX. században*, Budapest, 1982.

14 Bácsfainé Dr. Hévízi Józsa: *Észak-Írország titka...* In: <http://erdelyi-szovetseg-lapja.hupont.hu> 2022. 2.szám https://drive.google.com/file/d/1N_xGs3MSCxKNNiih0SE7JGFWy6qVJs8q/view

Mi készítetett bennünket a svájci JURA tartomány autonómiáért való küzdelmének bemutatására?

Részben a XX. századi kudarcos magyar háborúk élménye, vagy a napjainkban területi és etnikai kérdések miatt kibontakozó óriási emberáldozattal, nyomorúsággal járó háborúk tapasztalata, hogy bemutassuk a svájci békés, tárgyalásos és alkotmányos utat az egy országban élő különböző etnikumok közötti békés együttélés rendezésére, ami ugyan évtizedek türelmes egyeztetését követően valósul meg, de egyedüli – mindkét fél javát szolgáló – békés, igazságos megoldást eredményezett.

1815. évi bécsi kongresszuson átrajzolták az európai kontinens térképét, a régi Bázeli Püspökség mintegy 150 ezer lelket számláló, magát Jura-népének nevező francia lakossága a német nyelvű svájci Bern kanton fennhatósága alá került. A kisebbségi helyzetű népcsoportok sokszor erőszakos eszközöket is megragadtak közösségi jogaik elismertetésére; a valódi jogegyenlőség elérése érdekében – a Jura vidéken is – a radikális szervezetek gyűjtogatásokkal, merényletekkel, tömeges tüntetésekkel akarták kikényszeríteni az autonómiát, mire Bern megfélemlítésekkel, rendőri túlkapásokkal, szakmai megtorló intézkedésekkel válaszolt, elmélyítve a feszültséget.

A többségi és a kisebbségi etnikum között itt is szerepet játszott a vallási elkülönülés; a franciák lakta térség főleg katolikus, míg a németek lakta területek nagyrészt protestáns vallásúak.

A többségében katolikus vallású Észak-Jura Köztársaság és Kanton néven népszavazás útján 1979-ben önállósult. Ezt követően Bern kanton területén élő katolikus francia lakosság autonómiájáért vagy a francia nyelvű Jura kantonhoz való csatlakozásáért indult meg a harc. Jellemzően itt sem akart engedni a többségi hatalom, jelesül Bern kanton, maga mögött tudván a szintén Bernben székelő svájci szövetségi állam támogatását; míg az 1979-ben önállósult Jura kanton a Bern kantonban élő francia nyelvű népesség autonómiaökrékvéseinek támogatójaként lépett fel. Ki hinné el a mai etnikai konfliktusok világában, hogy ebből a konfliktusból lehetséges békés megoldással kiutat találni?

A könyv részletesen bemutatja azt a több évtizedes küzdelmet, de inkább konszenzusteremtő tárgyalássorozatot, összesen 120 alkalommal 1994 és 2017 között, amely a Berni-Jura különböző jogi szintű öngazgatásának (autonómiaipusainak) létrejöttéhez vezetett.

Az előzetes egyeztetésekben a politikai és szakmai szervezetek képviselői vettek részt, a döntések háromoldalú tárgyalásokon születtek, Jura kanton kormánya (vagyis Jura kanton Végrehajtó Bizottsága), Bern kanton kormánya (azaz Bern kanton Végrehajtó Tanácsa¹⁵) és Bern kanton parlamentje (a Berni Nagytanács¹⁶), továbbá a svájci kormány (a Szövetségi Tanács¹⁷) részvételével.

A Bern kanton kötelékében élő, főleg protestáns vallású Berni-Jura francia vagy vegyes, francia-német lakosságú területei – ugyancsak népszavazás következtében –, területileg körülhatárolva, hivatalosan kétnyelvű – franciánémet – autonómia (önigazgatási) státusszal felruházva, Bern közigazgatási fennhatósága alatt maradtak. Bern kanton kormányában, azaz a Végrehajtó Tanácsban egy hellyel rendelkezik a Berni-Jura etnikai régió. Bern kanton alkotmánya a Nagytanácsban helyeket biztosít a francia kisebbség számára. A vegyes német és francia nyelvű Biel-Bienne város és körzete külön, hivatalosan kétnyelvű közigazgatási státuszt kapott. Azon községek, helységek számára, amelyek esetében a népszavazáson nem született meggyőző többség a hovatartozásuk (az önálló Jura kantonhoz, vagy továbbra is a Bern kötelékében maradás) kérdésében, az egyezés értelmében utólagos helyi népszavazással lehetett meghozni a végleges döntést, ami időközben meg is történt.

A könyv függelékeként, a Jura-önrendelkezési törekvésben elért eredmények és az azokhoz szükséges föderatív állam nyújtotta alkotmányos feltételek összegzését mutatjuk be B. Szabó Péter, az Erdélyi Szövetségünk alelnökének tanulmányában, akinek az évtizedes svájci emigrációjában szerzett tapasztalatai, ismeretei és kapcsolatai eredményeként született meg a javaslata e kiadvány magyar nyelven történő közreadására. Köszönet érte.

Köszönetet mondunk továbbá a svájci Éditions Alphil Kiadónak, hogy a kötetet rendelkezésünkre bocsátotta, és Tolnay Istvánnak a könyv lefordításáért.

*Bácsfainé Dr. Hévízi Józsa,
az Erdélyi Szövetség elnöke*

15 **Végrehajtó Tanács** (= Bern kanton kormánya): Bern kanton a második legnagyobb területű svájci kanton, államformája alkotmányos-parlamentáris köztársaság. A végrehajtó hatalmat a héttagú Végrehajtó Tanács gyakorolja, akiket a választópolgárok választanak meg, mandátumuk 4 évre szól.

16 **Berni Tanács vagy Berni Nagytanács** (= Bern kanton parlamentje): Bern kanton törvényhozó testülete a 160 tagú Nagytanács, melynek tagjait arányos képviseleti rendszer alapján választják meg.

17 **Szövetségi Tanács** (= svájci kormány): a Svájci Konföderáció vezető végrehajtó testülete. Betölti a kollektív államfői pozíciót, végrehajtó hatalomként, azaz kormányként is működik. Tagjait a jelentősebb politikai pártok adják.

I.

A juraközi párbeszéd szolgálatában

*(Au service du dialogue interjurassien
francia nyelvű svájci kiadvány részleges
magyar kiadása)*

fordította:
Tolnay István

TÖRTÉNELMI ÖSSZEFÜGGÉSEK

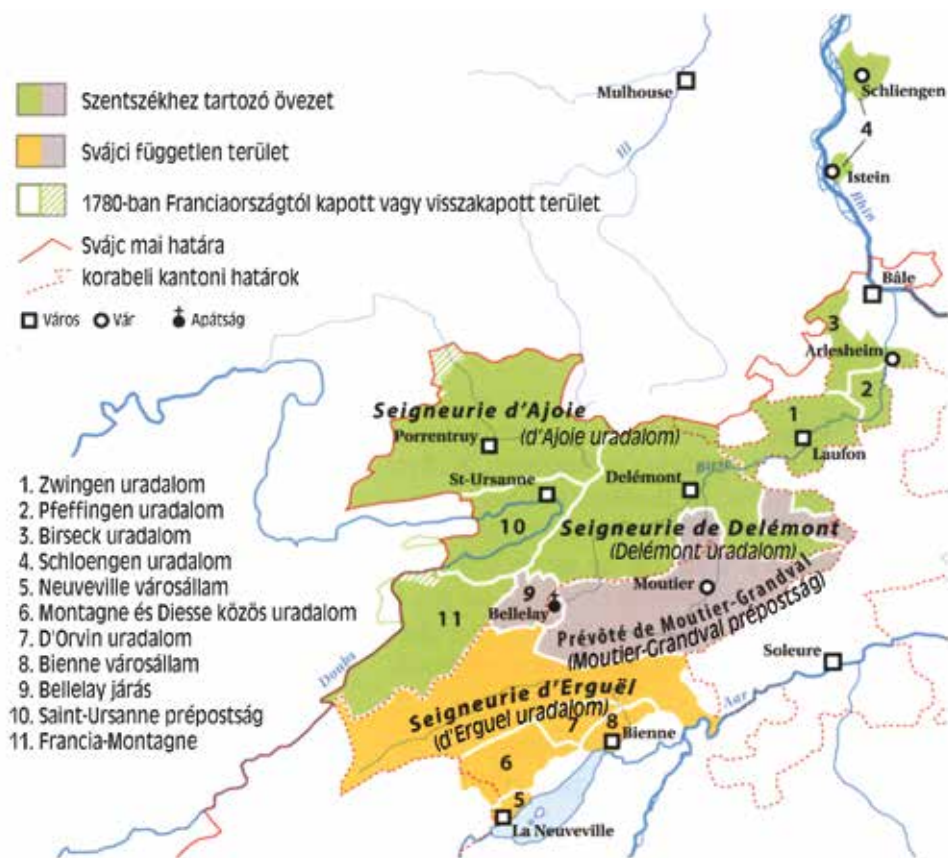
A Jura-Közgyűlés (JKgy) mandátumát az 1994. március 25-én aláírt egyezmény határozta meg, amelyet a Konföderáció égisze alatt Bern kanton Végrehajtó Tanácsa és a Jura Köztársaság és kanton Kormányzata írtak alá. Ez az esemény természetes módon illeszkedik bele az ún. „Jura kérdés” történelmi keretébe. A XIX. század óta ezzel a megnevezéssel illették „azt a kisebbségi problémakört, amely a bázeli püspökségi fejedelemségnek Bern kantonhoz való csatolását követően jött létre, és amely által a Jura-vidék¹⁸ lakossága politikai függőségi állapotba került”¹⁹.

18 A Jura-hegység egy európai mészkőhegységrendszer. Svájc, Franciaország és kisebb részt Németország területén, a Rhône és a Rajna között helyezkedik el, vízválasztó szerepet töltve be a két folyó között. A francia és a svájci Jura együtt egy egységet képeznek, szűkebb értelemben ezt szokás Jurának vagy Jura-hegységnek nevezni. Ezeket a Rajna, valamint a Fekete-erdő délkeleti vége választja el a német Jurától. *(A szerk.)*

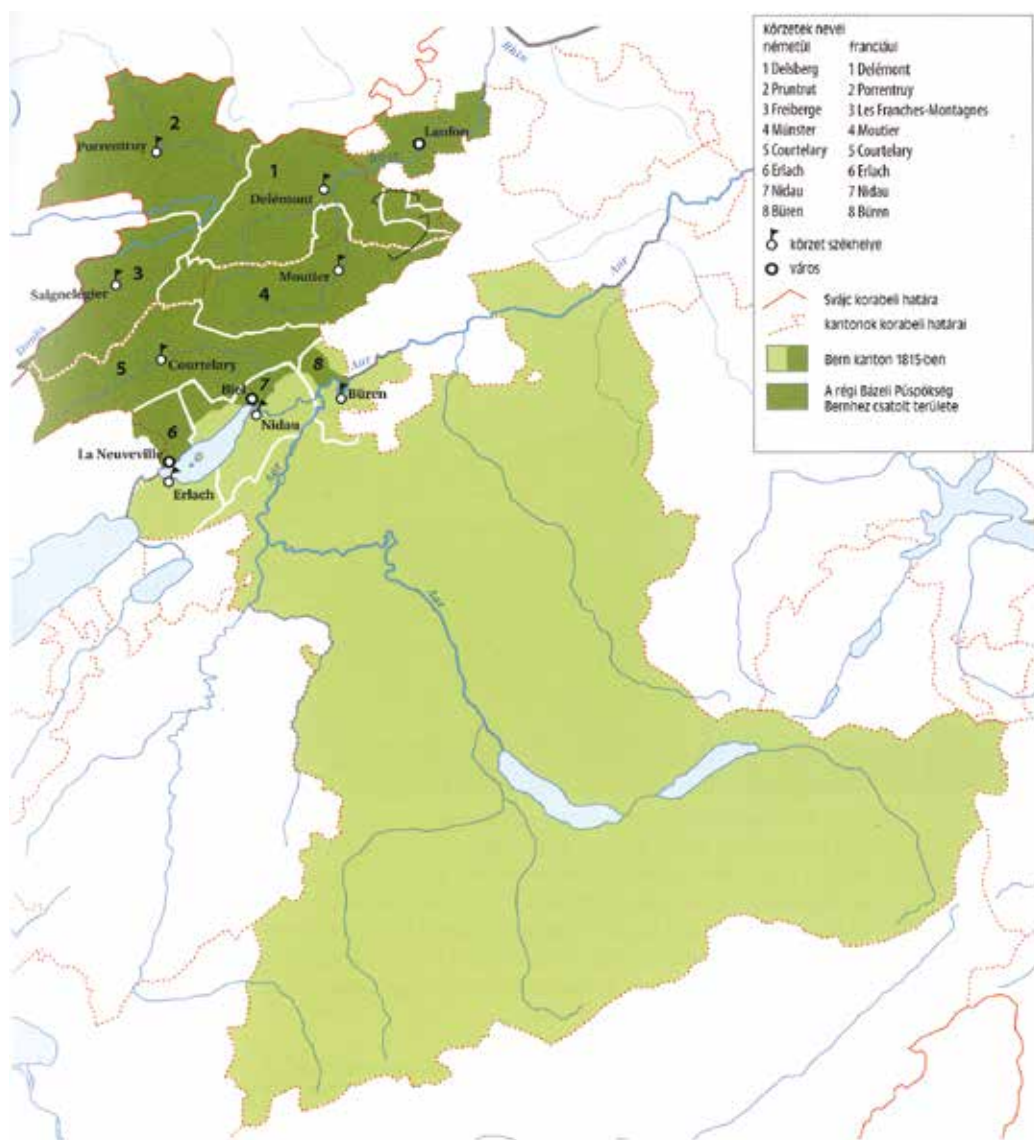
19 I. Voutat Bernard, Jura bernois in Dictionnaire historique de la Suisse

A Jura-kérdés a történelem súlya alatt

A RÉGI BÁZELI PÜSPÖKSÉG TERÜLETE 1789-BEN

A RÉGI BÁZELI PÜSPÖKSÉG AZON RÉSZEI,
MELYEKET 1815-BEN A KANTONHOZ CSATOLTAK

A történelemnek meghatározó jelentősége van a Jura-kérdés vonatkozásában. *Először* is az ügy eredete szempontjából, hiszen a probléma egy kétszáz évvel ezelőtt hozott diplomáciai döntéstől indul, amikor is az európai nagyhatalmak az 1815. évi bécsi kongresszuson átrajzolták az öreg kontinens térképét. Így a Jura-kérdés valószínűleg az az egyedülálló és aktuális politikai ügy, melynek ilyen régi és terhes történelmi gyökerei vannak, és ezek jócskán megelőzik a modern Svájci Államszövetség 1848. évi létrejöttét. *Másodsorban* azért, mert a most bemutatandó mérleg készítői állandó jelleggel a történelemre hivatkoztak, érveket és ellenérveket kerestek állításaikhoz. Így a régi Bázeli Püspökség egyesek számára évszázados intézményesült múltat, tehát a Jura-régió függetlenségének létjogosultságát jelenti; mások számára a polgári együttélés egyezményei, melyek a Jura-hegységtől délre eső részek és Bern között kötöttek, ellenkezőleg éppen arra utalnak, hogy milyen szoros és régi kapcsolat létezett a Jura-vidék (ami kb. a mai Berni-Jura kantont jelenti) és a Bern kanton között. Mindenesetre megállapíthatjuk, hogy a történelmi szempont mindig a politikai viták középpontjában állott.

Végül, amennyiben igaz az, hogy a Jura Köztársaság és kanton 1979-es önállósodása történelmi tény és egyben a helvét intézményesülés folyamatának elsőrangú eseménye, azt is hangsúlyozni kell, hogy a Jura-kérdés nagyon is meghatározta az ottani lakosság mindennapjait, főként az 1960-tól 1990-ig terjedő időszakban (ezek az ún. „parázs évek”). Így aztán a továbbiakban a könyvben a nagybetűs Történelemhez szorosan kapcsolódnak mind az egyéni sorsok, mind a kollektív emlékezet.

Ahhoz, hogy megértsük a Jura-Közgyűlés létjogosultságát és mandátumát, elengedhetetlenül szükséges, hogy maguk a Közgyűlés tagjai a sajátos történelmi összefüggésekbe helyezték munkájukat. A Közgyűlés azonban semmiképpen nem írhatja felül a történészeket és a történelmi műveket, akikre és amelyekre természetes módon hivatkozik.

A Jura-régió és Bern az I. világháborúig

Az érintett lakosságot 1815-ben nem kérdezte meg senki azzal kapcsolatban, hogy a hét Jura-vidéki körzetet²⁰ a Bern kantonhoz csatolják. Ez a döntés a XIX. század folyamán több ízben feszültséget keltett a Jura és Bern között. Az okok egyszerre voltak politikai, kulturális és vallási jellegűek.

Politikai téren, a Jura-vidékiek a maguk elégedetlenségét és követeléseiket az ún. „Jura-petíciók” formájában fogalmazták meg, például a vasútépítések kérdésében. Kulturális téren az elnémetesítéstől való félelmüket hangoztatták. Vallási szempontból pedig a Kulturkampf (1871–1874) okozott mély sebeket. Az akkori válság, amely mind Svájcban, mind Németországban szembeállította egymással az állam elvilágiasításának jócskán radikális híveit a hegyeken túli katolikus régiókkal, nem kímélte a Jura-vidéket sem, főként a négy katolikus körzetet, amelyek azt látták, hogy a berni hatalom illegálisba kényszeríti a vallásuk gyakorlását.²¹

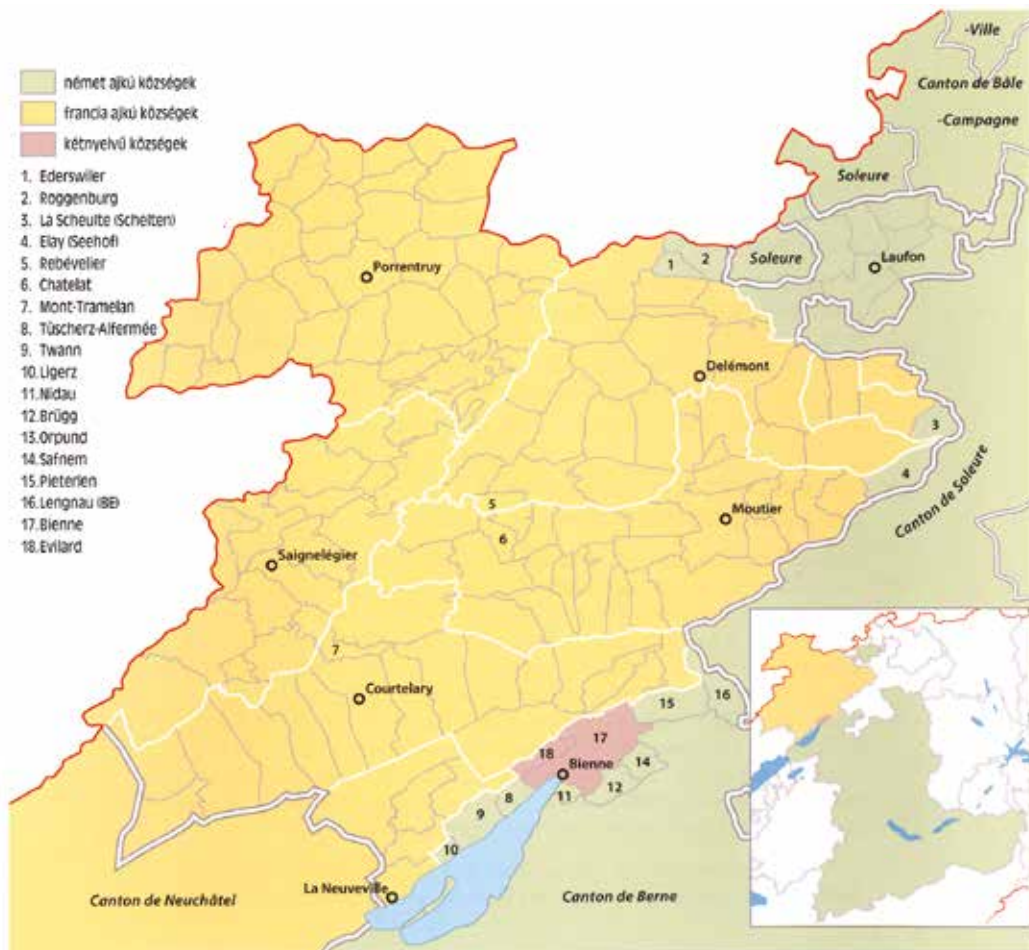
Az I. világháború idején a nyelvi szakadék, amely a német ajkú Svájc és a francia ajkú Svájc között kirajzolódott, megjelent Bern kantonban is, a francia nyelvű kisebbség és német ajkú többség között. Ezen körülmények közepette nőtte ki magát 1917-ben az első szeparatista bizottmány. Alapítója néhány Jura-vidéki értelmiségi volt. Működésük azonban nem tartott sokáig.

20 Jura kanton Svájc északnyugati részén, a francia határnál fekszik, délen pedig Bern kantonnal határos. Területének déli része a Jura-hegységre, az északi pedig a dombos, mészkőből álló Jura-fennsíkra esik. A kantont 3 kerületre és 64 községre (önkormányzatra) osztották. Kerületei: Delémont (németül Delsberg); Porrentruy (németül Pruntrut); Franches-Montagnes (németül Freiberge). (A szerk.)

21 Porrentruy, Delémont, Franches Montagnes és Laufon, lakosságuk többségében római katolikus vallású. A Jura-régióban az ún. Kulturkampf többek közt azt jelentette, hogy leváltották a bázeli püspököt, és visszahívták, majd kizárták a Berni Végrehajtó Tanácsból azokat a Jura-vidéki papokat, akik a leváltott püspököt, Mgr. Eugène Lachat-t támogatták. (A szerk.)

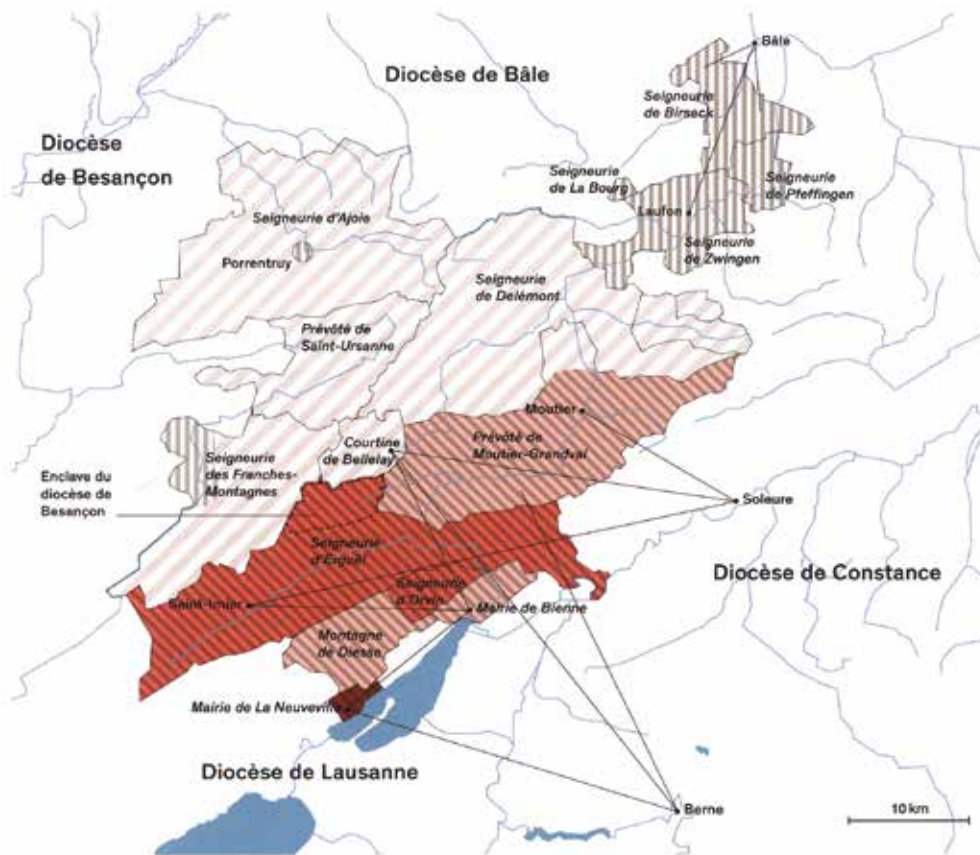
A Jura-vidék jelenkori gyökerei

A BERNI-JURA NYELVEK SZERINTI FELOSZTÁSA AZ 1970-ES ÉVEKBEN

Megjegyzés: Rebévelier, Chatelat, Mont-Tramelan – olyan három község, amelyeknek a hivatalos nyelve francia, de a szövetségi népszavazás szerint a lakosság nagy része német anyanyelvű.

REFORMÁCIÓ ÉS ELLENREFORMÁCIÓ A BÁZELI PÜSPÖKSÉGBEN

(CEH, Atlas historique du Jura, 2012.; www.diju.ch)

- nem reformált régiók
- reformált régiók
- reformált régiók, amelyek visszatértek a katolicizmushoz
- Bern hatására reformált régiók
- Bienne hatására reformált régiók
- reformációjukra Bern és Bienne egyaránt hatott
- A reformáció idején egyazon vámközösséghez tartoznak (1525–1535)

A Jura-kérdés új fordulata 1947-ben következett be az ún. „Möckli-ügy” kapcsán. A Delémont-i illetőségű Georges Möckli 1938-tól kezdődően a berni Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) tagja volt. 1947-ben a Berni Nagytanács (Bern kanton parlamentje) elutasította az Út- és Vasútügyi Igaz-

gatóság élére való kinevezését. Ez a döntés komoly ellenállási hullámokat vetett a Jurában, és oda vezetett, hogy még ugyanabban az évben megszületett a Jura-vidéki Szeparatista Mozgalom (MSJ), majd – mintegy reakcióként a növekvő szeparatizmusra – 1952-ben létrejött a Jura-vidéki Hazafiak Egyesülete (UPJ).²² A Jura-vidéki Szeparatista Mozgalom (MSJ) 1951-ben Jura-vidéki Tömörülésként (RJ), majd 1994-től Jura-vidéki Autonómista Mozgalomként (MAJ)²³ határozta meg magát. Eközben az antiszeparatisták (UPJ) is nevet váltottak, és 1974-től a Demokratikus Erő (FD) megnevezést választották.

Ezen harci mozgalmak megerősödése és a Jura-kérdés körüli polarizálódás a Moutier Bizottmány²⁴ tehetetlenségéből is származott, mivel nem tudta kellő eréllyel hallatni és konkretizálni a Jura-vidéket érintő politikai követeléseit. Ezek a követelések a Bern kanton föderalista jellegű elképzeléseibe illeszkedtek. Egyetlen eredménye a „Jura-vidéki nép” alkotmányos elismertetése volt, amelyet az 1950. októberi általános szavazás szentesített. Ehhez kapcsolódik az, hogy 1951-ben a berni Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) hivatalosan hitelesítette a *Pro Jura Egyesület* által megalkotott Jura-zászlót.²⁵ Ez utóbbi eredmény még távolibb perspektívába helyezte a Jura-vidéki probléma kompromisszumos megoldását, és megerősítette a szeparatisták táborát.

1959. július 5-én a berni polgárok kinyilatkoztatták a *Jura-vidéki Tömörülés* (RJ) azon kezdeményezését, hogy tartsanak konzultatív jellegű szavazást a hét érintett Jura-vidéki körzetben²⁶ azzal a céllal, hogy megismerhessék a Jura-vidék lakosságának elképzeléseit jövődő sorsukkal kapcsolatban. Ez a lakossági konzultáció a maga nemében első fegyverténye a Jura-vidéki ügynek,

22 A továbbiakban a szöveg következetesen használja az „antiszeparatista” vagy „antiszeparatizmus” fogalmakat. De az sem ritka, hogy a sajtóban vagy a tudományos munkákban a „pro-berni” (Bern-párti) kifejezést használják, ami szintén a szeparatizmus-ellenes szószólókat vagy társadalmi környezetet jelenti.

23 A MAJ tulajdonképpen az RJ és az UJ egyesüléséből jött létre, az 1976. évi szavazások után, és lényegében a három déli körzet autonómista erőit fogta össze.

24 A Moutier Bizottmányt 1947 októberében alapították. Huszonhárom tagja a politikai pártok és a három legnagyobb Jura-vidéki egyesület képviselői voltak. 1948-ban kiadtak egy rövid könyvecskét, melynek címe *La Question Jurassienne présentée au Gouvernement du Canton de Berne*. Ebben azokat a követeléseiket sorolták fel, melyeknek célja egy federalista kétkamarás rendszer létrehozása volt a Bern kantonon belül. Bern kanton kormánya viszont elutasította a szuverenitás megoldásának eme módozatát. A Moutier Bizottság 1952 novemberében megszűnt működni.

25 1976-ban Bern kanton kormánya felfüggesztette azt a döntést, amely korábban jóváhagyta a Jura-zászlót.

26 Jura-vidék hét körzete: három északi francia nyelvű körzet: Delémont, Franches-Montagnes, Porrentruy; három déli francia nyelvű körzet: Courtelary, La Neuveville, Moutier. A negyedik Laufon: francia és német nyelvű. (A szerk.)

amely nyilvánvalóvá tette a hét Jura-vidéki körzet erőviszonyait. Nem okozott meglepetést, hogy e kezdeményezést a kanton szintjén elutasították (78%), de maguk a Jura-vidékiek is 52 százalékban konzultáció-ellenesek voltak. A három igent mondó északi körzet (70%) és a három nemet mondó déli körzet (70%) közötti szakadás előrevetítette a Jura-vidék jövőbeli kettészakadását, amelyet azután az 1974-es és 1975-ös népszavazás, majd a 2013. november 24-i szavazás fog szentesíteni. Laufon körzet ugyancsak nagy arányban utasította el a kezdeményezést (27 százalék „igen”). A 85 százalékos részvételi arány mégis azt jelezte, hogy a probléma elevenen foglalkoztatja a polgárokat.

A „parázs évei”

Az 1960-as évek folyamán a feszültség állandóan fokozódott, a Jura-kérdés megmérgezte a politikai életet és tágabb értelemben az akkori Berni-Jura hét körzetének társadalmi életét. Politikai pártok, egyesületek, családok: a teljes Jura-vidéki társadalom végletesen megosztottá vált. Ebben az időszakban az autonómistáknak sikerült bevinni a Jura-kérdést a szövetségi politika napirendjére és a politikai mozgalmak (mint pl. a Szeparatista Jura-vidéki Tömörülés (RJS) és az Antiszeparatista Jura-vidéki Hazafiak Egyesülete (UPJA)) különféle alszervezeteket hoztak létre. Ezek közül a legismertebbek a „Faltörő Kos” és a „Vaddisznó” nevéek voltak. Ugyancsak az 1960-as évek közepén dühöngött a Jura Felszabadítási Frontja (FLJ), amely gyújtogatásokat és merényleteket szervezett. A maga részéről Bern kanton kormánya számos nyilvánvaló politikai hibát követett el, ezeket aztán úgyesen kihasználta az autonómisták.

A Jura-vidék feszült helyzete nem illett bele a svájci demokratikus környezetbe, amely a konszenzus és a politikai egyensúly mintaképeinek számított. A Jura-vidéki körzetekben abban az időben az intolerancia, sőt az erőszak uralkodott.²⁷ Úgy véljük azonban, hogy semmi értelme nincs az akkori események mai listázásának, a különféle táborok felelőssége méricskélésének vagy a történetek minősítésének. Még kevésbé annak, hogy fölöttük ítélkezzünk. Inkább az olvasó figyelmét szeretnénk ráirányítani egy olyan múlttal kapcsos-

27 Ámbár svájci összefüggésben jelentős volt, az Európában párhuzamosan zajló politikai konfliktusokhoz képest a Jura-kérdés által kiváltott erőszak relatíve enyhébb volt, például ha összevetjük az észak-írországi 1960 és 2000 közötti zavargásokkal.

latban, amelyről még ma is nehéz beszélni. Bizonyosak vagyunk abban, hogy ily módon könnyebben érthetővé válnak azok az erőfeszítések, amelyek a Jura-konfliktus megoldását célozták, és Jura-vidék belső dialógusának fórumát, a Jura-Közgyűlést életre hívták.

Az erőszak a Jura-kérdésen belül rendkívül változatos kifejezési formákat öltött. Először is valós, fizikai értelemben: lásd a fentebb említett *Jura Felszabadítási Frontja* (FLJ) akcióit, a közutakat elzáró akciókat, a túszejtéseket, a berni rendőrség gránátosainak bevetését, a fegyverek használatára való uszítást, vagy néhány esetben éppen azok bevetését, az ellenséges tábor üléseinek megakadályozását, a magántulajdon megsértését stb. Ezekon kívül meg kell említeni a lélektani és társadalmi jellegű erőszakos eseményeket: az állandó személyre szóló támadásokat, a tömeges tüntetések hatását, az állásfoglalások kikényszerítését, a megfélemlítéseket, a kereskedők bojkottálását, a rendőri visszaéléseket, a sajtóbeli támadásokat, a bosszú eszközét, a szakmai jellegű megtorló intézkedéseket, a névtelen leveleket és telefonhívásokat, a fenyegetéseket stb. A konfliktus ragályként fertőzte meg az egész társadalmat. Behatott a családi életbe is, a családtagokat is képes volt megosztani; egyes esetekben a családtagok minden kapcsolatot megszakítottak, és a mai napig nem beszélnek egymással.

Bár a fenti felsorolás hézagos és nem teljes, két következtetés levonható belőle. Először is kiemelendő, hogy a rendkívül feszült helyzet szerencsére nem vezetett nyílt konfliktushoz. Majd a történészek eldöntik, hogy létezett-e ilyen kockázat, s ha igen, hogyan sikerült azt elkerülni.²⁸ Másodsorban az is világos, hogy a nyomasztó politikai körülmények között is az élet folyt tovább. Jellemző dolog, hogy később a Jura-Közgyűlés munkálatai során többen emlegették: a politika akkor sem akadályozta meg a Jura-vidék focistáit, hogy együtt játsszanak és – bármelyik táborhoz tartozzanak is – sportszerűen vetélkedjenek egymással.

A „parázs évei” kifejezést a Jura-vidéki Tömörülés volt főtítkárhelyettese használta, amikor ezt a címet adta a mozgalom eseményeire visszatekintő könyvének. Az események végletessé válása az 1974-es és 1975-ös szavazá-

28 Megjegyzendő ezzel kapcsolatban, hogy a Jura-kérdéssel kapcsolatos erőszakos cselekményeket csak mellesleg dolgozták fel, és csakis a jelentős eseményekre összpontosítottak, mint például a Jura Felszabadítási Frontja merényleteire. Ez a problémakör még jelentős kutatásokat igényel.

sok alkalmával következett be.²⁹ A feszültség mindenütt érezhető volt, ám Moutier körzetben volt a legerősebb.

A Harmadik Erő és a Konföderáció közbenjárása

Ebben a politikai konstellációban, amely végletesen szembeállította a szeparatistákat az antiszeparatistákkal, 1969-ben megjelent egy közvetítő mozgalom „Harmadik Erő” néven. Ez a mozgalom széleskörű autonómiát követelt a Bern kanton keretein belül. Bár a javaslatait Bern kanton kormánya 1972-ben elutasította, a mozgalom továbbra is küzdött a Jura-vidék egységéért az eljövendő választások tekintetében. Befolyása azonban jelentéktelen volt, eredményei úgyszintén. Viszont a Harmadik Erő – mely a későbbi Jura-Közgyűlés első főtítkárát adta – kétségkívül a Jura-közi megegyezés szellemében működött.

1968-ban a Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) kérésére létrejött a Szövetségi Józsolgálati Bizottság. Ez a testület jó érzékkel figyelt fel a Harmadik Erő érveire, és azt indítványozta, hogy a Végrehajtó Tanács tegyen javaslatot a Jura-vidék kantoni státusára, tehát egy önálló kanton létrehozására vonatkozóan. A javaslat nem járt sikerrel. Ugyanezen Józsolgálati Bizottság feladata volt a választások mechanizmusának tökéletesítése, ami lehetővé tette a Jura-vidék lakosságának önmeghatározását.³⁰

A népszavazások (1974–1979)

1970-ben a berni lakosság (beleértve a Jura-vidékieket) nagytöbbséggel elfogadta azt az alkotmánymódosítást, amely lehetővé tette a Berni-Jura hét körzetében az egymás utáni módon szervezendő népszavazást. 1974. június 23-án a Jura-vidéki szavazók többsége (52%) egy új kanton létrehozására szavazott, ám igen jelentős volt a szakadék az északi körzetek (74 százalék

29 Brêchet Marcel, *Les années de braise: histoire du Rassemblement jurassien de 1947 à 1975*, Delémont, 1996.

30 I. a Szövetségi Józsolgálati Bizottság első és második jelentését (1969. május 13. és 1971. szeptember 7.), valamint a Végrehajtó Bizottság jelentését a Jura-vidék státusának kidolgozásával kapcsolatban (1972. szeptember 19.).

igen) és a déliek³¹ (34 százalék igen) között. A második népszavazás alkalmával, 1975. március 16-án, Moutier, Courtelary, Neuveville és Laufon körzetek a Bern kantonban maradásra szavaztak, az előző népszavazáshoz hasonló eredményekkel.³² Végül, az 1975. szeptemberi szavazáson tizennégy egymással határos község számára lehetővé vált a végső véleménynyilvánítás. Nyolcan úgy döntöttek, hogy kilépnek Moutier körzetből, és az új Jura kantonba tagozódnak, és pedig hat község Delémont körzetbe, két község pedig Franches-Montagnes körzetbe. És fordítva, két község elhagyta Jura kantont és Delémont körzetet, hogy a Bern kantonnál maradt Moutier és Laufon körzetekhez csatlakozzanak. Moutier községben az autonómisták szavazatai fokozatosan csökkentek a három szavazás során (49,19%, 47%, majd 45,85%).

1978. szeptember 24-én a svájci nép és a kantonok elfogadták a Jura Köztársaság és kanton létrehozását és 1979. január 1-től annak önállóvá válását. A kicsiny Vellerat község, amely a leglátványosabban autonómista, ám 1975-ben nem határos Delémont körzettel, majd csak 1996-ban kerül Jura kanton kebelébe, húsz évi jogküzdelem és önrendelkezésért folyó harc után. Az új Jura kanton határvonalai³³ tökéletesen egybeestek a felekezeti határokkal: északon többségükben katolikusok, délen többségben reformátusok éltek.³⁴ Ez a tény is azt bizonyítja, mennyire fontos a Jura-vidék kérdésében a felekezeti szempont, még akkor is, ha nehéz megkülönböztetni a vallás közvetlen vagy közvetett hatását a kultúrpolitikára, amely valóban más-más módon fejlődött a két régióban.

Laufon körzet sorsa továbbra is nyitott volt, és csak 1983-ban dőlt el, hogy a Bern kantonban marad. A Szövetségi Bíróság ezt is semmissé tette az ún. „fekete kassza-ügy”³⁵ miatt, majd újabb népszavazás történt 1989-ben, és

31 Három északi francia nyelvű körzet: Delémont, Franches-Montagnes, Porrentruy; Három déli francia nyelvű körzet: Courtelary, La Neuveville, Moutier. Laufon francia-német nyelvű. (A szerk.)

32 Kivételt képez Laufon körzet, ahol a szavazatok azt mutatták, hogy ez a körzet a Bern kantonban maradáshoz választotta: a szavazatarány 74-ről 94 százalékra nőtt. Ez az eredmény azzal is magyarázható, hogy létezett egy olyan kiskapu, mely szerint egy másik szomszédos körzethez csatlakozhatna (Bâle-Campagne, Bâle-Ville és Soleure).

33 A kantont három kerületre és 64 községre (önkormányzatra) osztják. Kerületei: Delémont, Porrentruy, Franches-Montagnes. (A szerk.)

34 Laufon körzet lakossága többségében katolikus.

35 A Szövetségi Törvényszék határozata azon alapult, hogy a Bern kanton törvényellenesen folytatott Bern-párti kampányt, mégpedig közpénzből, és ezzel befolyásolta a szavazás eredményét.

újabb huszárvagással megváltozott a körzet státusa. 1994. január 1-től Laufon körzet a Bázeli kanton ötödik körzetévé lett.

A fekete kasszák ügyében lefolytatott eljárások és leleplezések nyomán a Jura-vidéki Kormány 1985-ben megkereste a Szövetségi Tanácsot azzal a kéréssel, hogy semmisítse meg az alkotmánymódosítás szellemében történt választások eredményeit, tekintettel arra, hogy azokat a Berni Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) törvénytelen módon lefizette, meghamisította. Az ügyben való illetéktelenségére hivatkozva azonban a Végrehajtó Tanács átutalta az ügyiratot a Szövetségi Bírósághoz, amely 1991. március 13-i döntésével elutasította a Jura-vidéki Kormány fellebbezését. Az indoklásban az állt, hogy ez utóbbinak nem volt fellebbezési minősége, hiszen Jura kanton jogilag nem létezett a történetek idején.

A Jura-kérdés új dimenziói (1979–1994)

A népszavazási sorozat lebonyolítása, majd az önálló *Jura Köztársaság és kanton* önállósodása elvileg véget kellett volna vessen a Jura-kérdésnek. Márpedig egyáltalán nem így történt. A magyarázat három pontban körvonalazható:

Először is, bár az 1970. évi alkotmánymódosítás megengedte a Berni-Jurának³⁶, majd a körzeteknek és végül a velük határos községeknek, hogy egy új kanton létrehozására jogosultak legyenek, ám ugyanakkor ezt arra a hipotézisre építette, hogy a teljes Berni-Jura az első menetben nemmel fog szavazni, így lehetőséget ad az autonómista körzeteknek, hogy elváljanak a Bern kantonban maradt körzetektől. Ismeretes, hogy éppen az ellentétes forgatókönyv szerint történtek a dolgok, mégpedig úgy, hogy a Jura kanton létrehozása hét körzetnek az akaratából történt. Annak ellenére, hogy a játékszabályokat mindenki ismerte, megtárgyalta és elfogadta, a Jura-vidék felosztásának kockázatát mindenki látta, az események alakulása oda-vezetett, hogy az északi körzetek nagyobb függetlenséget kaptak a felosztáskor. Márpedig erről a függetlenségről lemondhattak volna a Jura-vidék

³⁶ Bern kanton északi részének területe három francia nyelvű körzetből tevődik össze. A három francia nyelvű körzet a következő (az adatok a 2004-es népszámlálás alapján láthatóak): Courtelary (22 224 fő); La Neuveville (6 083 fő); Moutier (23 098 fő). (A szerk.)

egysége nevében, ha a másik forgatókönyv érvényesül. Ezt az érvet viszont árnyalnunk kell, mivel a *Jura-vidéki Tömörülés* (RJ) küldöttgyűlése világosan kinyilvánította, egy hónappal a népszavazások előtt azon akarátát, hogy amennyiben szükséges, lakossági konzultációt tartsanak egy korlátozott területű Jura kanton létrehozásáról.

Másodsorban a fekete kasszák ügyének kimenetelét – annak ellenére, hogy jogi szempontból lezárták – a szeparatista körök és a Jura-vidéki hatóságok sem fogadták el. Ezek úgy értelmezték a Szövetségi Bíróság döntését, hogy az csupán formai és nem tartalmi jellegű. Az autonómista kisebbség a Berni-Jura kantonban komoly érvként használta fel a döntést célkitűzései elérésében, mondván, hogy egyfajta politikai legitimitást kapott az akcióhoz.

Végül, a Moutier körzet autonómista erői nemhogy kifáradtak volna, inkább nagyobb teret nyertek az 1974. és 1975. évi népszavazás után. Ugyanis 1982-ben többségbe kerültek a Városi Tanácsban, majd 1986-ban a polgármesteri hivatalban. Ezáltal Moutier lett a Jura-kérdés fullánkja. Az 1994. március 25-i Egyezmény mintegy kiemelte az előljáróság türelmetlenségét, mondván, hogy „ez a város lett a dolgok igazi tétje”.

A nyolcvanas évek végén tehát még mindig feszült volt a helyzet. Az autonómista mozgolódás fontos politikai tényező maradt a Berni-Jurában, főként Moutierben. A Bern kantonban a népszavazásokkal megoldották a Jura-ügyet, miközben Jura kanton politikai célkitűzése továbbra is az egyesítés maradt. A két kanton kapcsolatai egyre nehezebbekké váltak, ráadásul kényes politikai ügyek sorozata tarkította azokat.³⁷

37 – az ún. Hêche-ügy, melynek főszereplője a „Faltörő Kos” nevű szervezet egyik tagja, akit azért ítélték el, mert tönkretette a berni Igazság-szökőkutat, és aki azután Jura kantonba menekült;

– Vellerat helység ügye, mely önálló községnek kiáltotta ki magát 1982-ben, és nem volt hajlandó megszervezni a Bern kanton helyhatósági szavazásait;

– az Unir Jura-törvény, amely törvényjavaslatot fogalmazott meg a Jura-vidék egységével kapcsolatban, és amelyet a Jura Parlament el is fogadott, annak ellenére, hogy a Szövetségi Törvényszék kimondta a kezdeményezés semmisségét. A Bern kanton már azelőtt közbelépett azt hangsúlyozva, hogy a kezdeményezés sérti a kantonoknak biztosított területi garanciákat és egyben az államszövetség békéjét;

– a „fekete kasszák ügye” a Bern kantonban, amint erről már szó volt;

– az Egyesülésért és Jura-vidék Identitásának Megőrzéséért Alapítvány 1988-as létrehozása az adott politikai és kulturális körülmények között, melynek javára a Jura Parlament 300 000 svájci frank értékű hitelt szavazott meg.

Út a lecsendesedés felé

Ebben a mérgezett légkörben a Szövetségi Tanács (a svájci kormány) – a Jura-vidéki kormány kérésére – újraindította a párbeszédet. 1991-ben tárgyalások indultak a *Szövetségi Tanács, a berni Végrehajtó Tanács* (Bern kanton kormánya) és a *Jura-vidéki kormány* részvételével, *Háromoldalú Konferencia-sorozat* formájában. Ilyen konferenciákat már 1979-től, a Jura kanton függetlenné válása idejétől tartottak, ám azok 1985-ben megszakadtak.

Nos, ezen körülmények között nevezték ki 1992. március 9-én a Szövetségi Tanács és a két kanton Konzultatív Bizottságát, az ún. Widmer-Bizottságot.³⁸ Ez a testület 1993-ban jelentést adott ki, melyben két fontos álláspontot fogalmazott meg. Először is annak a meggyőződésének adott hangot, hogy „bár az egyesítés jelenleg nem kivitelezhető, az érintett kantonok és azok lakossága végül is ebbe az irányba haladnak”.³⁹ Azt is kihangsúlyozták, hogy fontos a párbeszéd folytatása, hiszen ez a feltétele a végső megoldásnak. A bizottság így kétütemű folyamatot javasolt: először egy régió-közi együttműködési bizottság⁴⁰ kinevezését, majd egy új kanton létrehozását. Kedvezően fogadták a tervet az autonómisták és a Jura kantonbeliek, ám a Widmer-jelentést élesen bírálták az antiszeptarista, valamint a berni körökben. Ezzel párhuzamosan a berni Végrehajtó Tanács egy szakértőre bízta a berni francia nyelvű kisebbség helyzetének felmérését és integrációja módozatainak kidolgozását. Ezt a mandátumot Dominique Haenni⁴¹ kapta. Az ún. *Haenni-jelentés*⁴² szintén 1993 márciusában látott napvilágot. Két központi gondolata volt: egyfelől a Berni-Jura fokozatos autonómmá válása a Bern kantonon belül, másfelől a határok légiesítése a különböző együttműködési formák révén. A szakértő azt is kifejezte, hogy a francia nyelvű lakosságnak kell saját kezébe venni a sorsát, valamint hogy egyetlen svájci kisebbség sem kap annyi figyelmet és gondoskodást, mint éppen a Berni-Jura.

38 Elnöke Sigmund Widmer, Zürich város volt polgármestere.

39 I. Widmer-jelentés: Rapport de la Commission Consultative du Conseil Fédéral des Cantons de Berne et du Jura, p. 23.

40 I. Widmer-jelentés, mely szerint a tanács küldetése a párbeszéd elősegítése, az együttműködési javaslatok kidolgozása és a garanciák biztosításáról való egyezkedés egy új kanton keretén belül.

41 Dominique Haenni a Genfi Köztársaság és kanton volt kancellárja.

42 I. Haenni, Dominique, Les Romands dans le Canton de Berne, 1993. március 8.

Miközben az említett két jelentés további politikai vitáknak adott tápot, a kormányok folytatták a munkát, és 1994. március 25-én aláírták azt az Egyezményt, mely létrehozta a Jura-Közgyűlést (AIJ), a Jura-vidéki dialógus intézményesített testületét. Bizonyosan hozzájárult ehhez, hogy 1993 márciusában életét veszítette az autonómista tábor egyik aktivistája, amikor Bernben a saját készítésű bombája felrobbant. Nyilvánvalóvá vált, hogy politikai megoldásra van szükség, és fel kell gyorsítani az éveken át elhúzódott folyamatokat.

Az Államszövetség (Konföderáció) szerepe az 1994. március 25-i Egyezmény aláírásában

A Szövetségi Tanács (a svájci kormány) számtalanszor válaszolt a Jura-kérdést felvető parlamenti interpellációkra, és e válaszokban mindig ugyanarra az álláspontra tért vissza. Az 1990-es évektől kezdve egészen az 1994-es Egyezmény aláírásáig változatlanul ugyanazt a kettős elemzést ismételte.

Jogi szempontból a Szövetségi Tanács fenntartotta, hogy a döntéseket demokratikus módon hozták, és azokat be kell tartani. A svájci államjogban a területi módosítások csakis a demokratikus játékszabályok szerint és a jogrend határai között lehetségesek. Az akkor érvényben levő alkotmányos jog az effajta módosításokat az érintett terület, az érdekelt kantonok és azok lakossága egyetértésétől tette függővé.⁴³ A Jura kanton által képviselt újraegyesítési politika viszonylatában egyes parlamenti képviselők úgy vélték, hogy ez nem más, mint a Jura-vidéki hatóságoknak az államszövetség békéjének megrontására tett kísérlete. A Szövetségi Tanács emlékeztetett arra, hogy a föderális állam koncepciójának értelmében igenis a kantonok feladata a saját szuverenitásuk és határaik sérthetlenségének védelme. Amennyiben szükséges, nekik kell megkeresniük a Szövetségi Bíróságot közjogi ügyekben, a kantonok közötti közjogi viták tekintetében.⁴⁴

A Szövetségi Tanács azonban elismerte, hogy a Jura-kérdést nem lehet csupán a jog szemszögéből megítélni, ezért aztán politikai szempontból is

43 Az új Szövetségi Alkotmány (1998. december 18.) módosította ezt a gyakorlatot, és azt rögzítette az 53. cikkely 3. bekezdésében, hogy egy terület átadása ezután a Szövetségi Közgyűlés jóváhagyásának függvénye.

44 I. a Szövetségi Tanács írásbeli válaszát (1990. május 2.) a 89.704. sz. Aubry-interpellációra, A Jura kanton beavatkozása a Bern kantonba, melyet a Nemzeti Tanácsnál iktattak.

elemezte az ügyet. E vonatkozásban úgymond „számba vette a közvetlenül érintett kantonok óhaját – tekintettel arra, hogy mind a kettő a Szövetségi Tanácshoz (a svájci kormányhoz) fordult –, hogy a Konföderáció aktívabban járuljon hozzá a megoldás kidolgozásához”. 1990 tavaszán a Tanács megbízta az Igazságügyi és Rendfenntartói Szövetségi Osztályt, hogy folytasson tárgyalásokat a Bern kanton és a Jura kanton kormányaival „hogy objektíven, részrehajlás nélkül, és minden érintett javára határolják körül a felek törvényes érdekeit, és így megszüntessék a vitákat, sőt a feszültség forrásait”⁴⁵. Ha valamiben is egyetértett a Berni és a Jura kanton, az éppen az volt, hogy mindkettő szükségesnek látta a Konföderáció közbenjárását „tanácsosként és partnerként a két kanton közötti párbeszéd erősítésében” tekintettel arra, hogy „minden tőle telhetőt meg akar tenni a jelenlegi problémák igazságos és hosszútávú megoldásáért”⁴⁶.

1991-ben a Szövetségi Tanács kétoldalú tárgyalásokat folytatott a két kormány képviselőivel, majd együttes találkozót szervezett ugyanazon év májusában és szeptemberében. Ezután sikerült meghatározni annak a *Konzultatív Bizottságnak a mandátumát, melynek tagjai a Szövetségi Tanács, a Bern kanton és a Jura kanton képviselői lettek*. A bizottságot 1992. március 9-én nevezték ki.

A *Widmer-jelentés* 1993-as megjelentetése után a Szövetségi Tanácsnak érdemi hozzájárulása már nem volt, ám mindvégig az érintett felek párbeszédének szükségességét hangsúlyozta. Ez utóbbiak elfogadták ezt az utat, az ismert eredménnyel: a Jura-vidékiek közötti párbeszéd intézményesítésével, a Jura-Közgyűlés (AIJ) keretében.

A Jura-Közgyűlés 1994. november 11-én tartott alapítóülésén tartott beszédében Arnold Koller tanácsos a Szövetségi Igazságügyi és Rendőrségi Osztály főnöke kiemelte: „*A Jura-Közgyűlés létrehozása kreatív politikai cselekedet. Olyan eredeti megoldást találtunk, amely mindenki kiváltságait meg tudja őrizni. Hét évszázad után is szükséges, hogy megmaradjon a helvét konszenzus és a Konföderáció minden tagjának békés egymás mellett élése, mint olyan értékek, amelyek államunk fennmaradását szavatolják. Az az akarat,*

45 l. a Szövetség Tanács válaszát (1990. május 2.) a 89.712. sz. Rychen-interpellációra, Jura-vidék újraegyesítésének politikája, melyet a Nemzeti Tanácsnál iktattak.

46 l. a Szövetségi Tanács válaszát (1990. december 21.) a 90.1176. sz. Roth egyszerű kérdésfelvetésére, A Jura-kérdés és a Moutier-ügy feloldása, melyet az Államok Tanácsánál iktattak.

hogy a Jura-konfliktust politikai eszközökkel rendezzük, természetes módon illeszkedik abba a hosszú folyamatba, amely a kantonok közötti s egyben a szövetségi szintű békességet szolgálja”⁴⁷.

47 Arnold Koller szövetségi tanácsosnak 1994. november 11-én tartott beszéde: Az első év dokumentumai (AIJ).

A JURA-KÖZI PÁRBESZÉD INTÉZMÉNYESÜLÉSE A JURA KÖZGYŰLÉS (JKGY) KERETEI KÖZÖTT

A Közgyűlés strukturái és működése

A Jura-Közgyűlés (JKgy)⁴⁸ megszervezését és működését az 1994. március 25-i Egyezmény és a JKgy 1994. augusztus 23-i Szabályzata tartalmazza. Azonban a szervezés minden részletét ezek a szabályozások nem rögzítik, ezért a JKgy munkája során fokozatosan találta meg működésének módozatait, melyek – formálisan és informálisan – megfelelték annak a különleges tevékenységnek, melyet végeznie kellett. A JKgy alakuló ülését 1994. november 11-én tartották Moutier-ben.

AZ ELNÖKSÉG

Az 1994. május 25-i Egyezmény, a kezdet kezdetén, semleges jellegű elnökséget irányoz elő, melyet a Szövetségi Tanács (a svájci kormány) nevez ki.⁴⁹ Ez a kezdeti rendszer érvényben maradt a JKgy fennállásának egész ideje alatt, s ennek több oka is volt.

48 Kezdeti fázisban a Szövetségi Tanács nevezi ki a JKgy elnökét. Kinevezése előtt a jelölt nevét ismerteti a kantonok kormányzataival, akiknek vétőjoguk van. Az elnöknek formális mandátuma van a JKgy beindítására vonatkozóan, valamint a viták levezetésére és az esetleges berekesztésére. Lehetőség van a mandátum meghosszabbítására, de azt a három félnek meg kell tárgyalni, mégpedig egy éves működés után (1994. március 25-i Egyezmény, 3. old.).

49 Kezdeti fázisban az elnökséget a Szövetségi Tanács által jelölt személy gyakorolja.

Politikai szempontból, az elnöknek a Szövetségi Tanács általi kinevezése azt jelentette, hogy az Államszövetség (Konföderáció) jótékonyan beleavatkozik a Jura-ügybe. Annak ellenére, hogy a döntést minden esetben a háromoldalú Konferencia hozta meg, a Jura Kormányzat számára az volt a legfontosabb, hogy a Jura-kérdést szövetségi dimenzióban tárgyalják.

Így aztán, a kezdeti két évre szóló elnökség lejártá után – amelyet René Felber volt szövetségi tanácsos töltött be –, a Jura Kormányzat elégedettségének adott hangot, azt látván, hogy a JKgy munkálatainak vezetését egy külső személy veszi át „ezzel mintegy demonstrálva, hogy a Jura-kérdés igenis svájci kérdés”.⁵⁰ Ugyanis arról volt szó, hogy 1997-ben a JKgy elnöki tisztségébe Jean-François Leuba-t, a *Vaud kanton* volt tanácsosát s egyben volt nemzeti tanácsost neveztek ki. A berni Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) álláspontja árnyaltabb volt: eleinte úgy gondolták, hogy a kezdeti időszakot túl kell lépni és egy belső és váltakozó elnökséget kell működtetni, ám végül elfogadták a külső elnökség szükségességét. Miután pedig Jean-François Leuba lemondott, a háromoldalú Konferencia megtartotta a semleges elnökség elvét, és 2002-ben Serge Sierrót, a *Valais kanton* volt tanácsosát nevezte ki elnöknek. És álláspontján nem változtatott, belátván, hogy az elnök semlegessége „lényegbevágó a JKgy tevékenységének sikere szempontjából”.⁵¹ Így 2010-ben a Háromoldalú Konferencia Dick Marty ticcinói szenátort nevezte ki a JKgy élére, és kinevezését 2014-ben egy újabb mandátumra meghosszabbította egészen a közgyűlés 2017. évi feloszlásáig.

Visszatekintve, úgy gondoljuk, hogy a váltakozó elnökség rendszere – amiről a kezdetekben szó volt – kétségkívül nehezen lett volna megvalósítható. Valóban, abban a pillanatban, amikor a JKgy elnökévé vált, a két delegáció társelnökei közül az egyik elvesztette volna szavazati jogát, hiszen a JKgy általános alapelvei értelmében (lásd az 1994. március 25-i Egyezményt) „az elnöknek nincs szavazati joga”, ami logikusnak tűnik. Ez a felállás gyakorlatilag nem befolyásolta volna a Jura-vidéki küldöttség helyzetét, hiszen ők mindig nagy többséggel vagy éppen egyhangúlag szavaztak, ám a berni delegáció másképpen viszonyult ehhez, mivel az ő erőik szorongatottabb helyzetben voltak. Ugyanígy, a közgyűlési elnök és a delegáció-elnök egybeesése igen

50 A mandátum végén a Szövetségi Tanács által kinevezett elnök, a társelnökök végzik az elnöki teendőket egy évig, váltásban. Az, hogy ki legyen az első, sorshúzással döntenek el (JKgy szabályzata).

51 Lásd a 2010. december 17-i Közleményt.

kényes helyzetet teremtett volna, amennyiben a két delegáció között különbség mutatkozott volna. A tapasztalat azt mutatta, hogy hasznos a semleges elnökség elve, mert így elkerülhető a közgyűlés munkálatainak obstruálása. Az egymást követő elnököknek köszönhetően megtalálhatók a konszenzusos megoldások, beleértve a kényes kérdéseket is.

A Szövetségi Tanács négy külső személyiséget nevezett ki a JKgy elnöki tisztségébe. A kormányzatok közötti hallgatólagos megállapodás értelmében a kinevezett elnököknek a két végrehajtó hatalom valamelyik pártjához kellett tartozniuk, ami azt jelentette, hogy kizárták az UCDD (Union démocratique du centre = Centrum Demokratikus Unió), mivel a pártnak nem volt képviselője a Jura Kormányzatban. És ugyancsak kizárták a PDC-t (Parti démocrate chrétien = Keresztény Demokrata Párt), mivel nem volt tagja a berni Végrehajtó Tanácsnak.

A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKGY) ELNÖKEI ÉS AZ ELNÖKSÉGEK FŐBB EREDMÉNYEI

1994–1996	René Felber, volt szövetségi tanácsos és <i>Neuchâtel kanton</i> volt tanácsosa a Szocialista Párt tagja	A Jura-közi párbeszéd kezdeményezése és elindítása
1997–2002	Jean-François Leuba, volt nemzeti tanácsos és <i>Vaud kanton</i> volt tanácsosa a Liberális Párt tagja	Jura-közi együttműködés Moutier-i konzultatív szavazás A JKgy 44. számú határozata
2003–2010	Serge Sierro, <i>Valais kanton</i> volt tanácsosa a Demokrata Radikális Párt tagja	Döntés az intézményesített felmérés elindításáról és a megbízók visszaigazolása A JKgy jelentése az intézményesülés jövőjéről A szavazási elv ajánlása
2011–2017	Dick Marty, volt államtanácsos és <i>Ticino kanton</i> volt tanácsosa a Radikális Liberális Párt tagja	Szándéknyilatkozat, szavazás az intézményesülés jövőjéről a két régióban és szavazás a községekben Jelentés a JKgy mérlegéről és a JKgy feloszlátása a folyamat végén

A JKgy elnökének feladata a közgyűlés munkálatainak megszervezése és levezetése. Ebben a feladatkörben segítőtársa a két társelnök, akik egyben a küldöttségek elnökei és a főtitkár. Szintén az elnök vezeti a JKgy Vezetőtanácsát (Bureau de l'AIJ). Ugyancsak az elnök képviseli a JKgy-t a Háromoldalú

Konferenciával szemben; azokon 2000 óta részt vesz és bemutatja a Közgyűlés tevékenységéről szóló beszámolót, melynek első fejezetét egyedül ő írja alá, a Szövetségi Tanács (a svájci kormány) megfigyelői minőségében.⁵²

Az elnök az általános kapcsolattartó a sajtó és a médiák felé; ezt a feladatot átruháztatja a Vezetőtanács más tagjaira, a szakbizottságok elnökeire és a főtitkára.

A KÖZGYŰLÉS

A JKgy huszonnégy tagot számlál, akik két erős, tizenkét tagból álló delegációt alkotnak. E tagokat az 1994. március 25-i Egyezményben foglalt módok⁵³ szerint választják, egyfelől a Berni Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya), másfelől a Jura-vidéki Kormányzat részéről. 1994 és 2017 között nyolcvanhét személy vett részt a JKgy munkálataiban (44-en a berni küldöttségben, 43-an a Jura küldöttjeiként). A kinevezés módzatainak különbözősége valamelyes egyenlőtlenséget okozott a reprezentativitás szempontjából. Erre a későbbiekben kitérünk.

A plenáris Közgyűlés a maga *határozatait a kettős többség elve alapján hozza*, ami azt jelenti, hogy a közgyűlés csak akkor fogadja el az előterjesztést, ha azt mindkét delegáció külön-külön elfogadta. Ez a központi szabály, melyet az 1994. március 25-i Egyezmény rögzít, biztosítja, hogy elkerülhessék egyik vagy másik fél hegemoniáját. Még világosabban szólva, megakadályozza a Jura-vidéki delegációt abban, hogy rendszeresen megszerezze a többséget a berni delegáció autonómistáinak néhány szavazata támogatásával.

A JKgy százhusz plenáris ülést tartott, munkálatait jegyzőkönyvek rögzítik, melyeket hangfelvételek alapján készítettek. A hangfelvételek a jegyzőkönyvek mellékletei.

A DELEGÁCIÓK

Tekintettel a kettős többség szabályára, a delegációk fontos szerepet töltenek be a JKgy döntéseinek kimunkálásában. Így lényegében a küldöttségi ülésen határozzák meg a politikai stratégiát, mindenekelőtt a Jura-delegáció

⁵² Ezt 1997-ben határozták el, majd többször vitáztak róla, de nem változtatták meg.

⁵³ A Közgyűlést az elnökön kívül huszonnégy tag alkotja. Mindegyik kormányzat tizenkét tagot nevesít saját maga által kidolgozott eljárás szerint. A Bern kanton esetében a tizenkét tag a Berni-Jurából származik (kivételesen város polgárait). Ellenkező esetben a Végrehajtó Tanács kiegészíti a delegációt olyan személyekkel, akik egyazon politikai hovatartozásúak, mint a kiesők. Ami a Jura kormányzatot illeti, ez tizenkét személyiséget nevesít (1994. március 25-i Egyezmény, 4. old.).

esetében, amelynek erősen egyöntetű a nézőpontja. A delegációk általában minden plenáris ülés előtt tanácskoznak a tárgyalandó napirendi pontokkal kapcsolatos álláspontjuk kialakítása érdekében. Tevékenységük kissé marginálisnak mondható a JKgy mellett. Valójában nem kapnak adminisztratív támogatást a közgyűlés főtítkárságától, hanem csakis a kantonok kancelláriáitól. A küldöttgyűlések tagjainak költségeit szintén ezek a kancelláriák utalják át és ezek nem szerepelnek a JKgy számlái között.

A delegációk abban állapodtak meg, hogy kicserélik egymás között a küldöttgyűlési jegyzőkönyveiket, hogy ezáltal megkönnyítsék a plenáris ülések előkészítését. A JKgy 1996-os tevékenységi beszámolója meg is említi ezt a lehetőséget. E jelentés átvizsgálásakor azonban a Jura-küldöttség ezt az eljárást nem tartotta megfelelőnek, és egyelőre ellenzésének adott hangot. Az igazság az, hogy az eljárást soha többé nem alkalmazták. Az eszmecserék mégis megvoltak, csak más formában, például a delegációkat vezető elnökök személyes találkozásai által vagy éppen a főtítkárság közvetítésével. A Vezetőtanács ülései, ahol a plenáris üléseket előkészítették, szintén alkalmat teremtettek a két küldöttség közötti eszmecserére.

A JURA-KÖZGYŰLÉS TÁRSELNÖKEI ÉS A DELEGÁCIÓ ELNÖKEI

<i>Berni delegáció</i>		<i>Jura-delegáció</i>	
1994–2001	Claude-Alain Voiblet (UDC ¹)	1994–1999	Joseph Voyanne (PDC ²) -elhunyt
2001	Marguerite Rüfenacht (UDC)	2000–2002	Georges Rais (PLR)
2002–2004	Marcelle Forster (PSJB ³)	2002–2009	Hubert Ackermann (PDC)
2004–2006	Walter von Kaenel (PRD ⁴)	2009–2011	Jean-Marc Veya (PSJ ⁵) -elhunyt
2006–2008	Pierre Corfu (PSA ⁶)	2011–213	Marc Meury (PSJ)
2008–2010	Claude Röthlisberger (UDC)	2013–2015	Philippe Rottet (UDC)
2010–2012	Marcelle Forster (PSJB)	2015–2017	Sabine Lachat (PDC)
2012–2014	John Buchs (PLR ⁷)		
2014–2016	Pierre Corfu (PSA)		
2016–2017	Daniel Schaer (UDC)		

1 Központ Demokratikus Uniója (UDC) = Svájci Néppárt

2 PDC-t (Parti démocrate chrétien = Keresztény Demokrata Párt)

3 Berni-Jura Szocialista Pártjának (PSJB) tagja. A berni delegáció társelnöke és elnöke 2002-2004. Tagja az agytrösztnek, amely 1998-ban elkötelezte magát Moutier város kantonjának javasolt megváltoztatása mellett. Moutier polgári község tanácsának tagja.

4 Radikális Demokrata Párt (PRD) tagja, egyike a 2006 áprilisában megválasztott Berni-Jura Tanács (CJB) első 24 tagjának; 2018-ig ül ott. Az Intézmények szekció elnöke, 2014-ig.

tagja a Közgazdasági szekciónak is.

5 Jura Szocialista Párt (PSJ), Jura kanton.

6 Dél-Jura Autonóm Szocialista Párt (PSA)

7 Liberális-Radikális Párt, más néven PLR.

2002 óta (berni delegáció) és 2009 óta (Jura-delegáció), a társelnöki tisztséget kétévente újították meg, olyan rotáció szerint, amely a pártok reprezentativitását vette figyelembe. A tisztújításra a küldöttségek váltakozva kerítettek sort, augusztus vagy szeptember hónapban; ezzel biztosították a Vezetőtanács keretén belüli folytonosságot. Így a Berni-Jura kanton társelnökeit a páros években, a Jura-vidékieket a páratlan évben nevezték ki.

A VEZETŐTANÁCS⁵⁴

A Vezetőtanács a JKgy irányító szerve. Feladata a Közgyűlés adminisztratív megszervezése. Ennek érdekében kinevezi a főtítkárság személyzetét. Illetékességi körébe tartozik a plenáris ülések megszervezése, a napirend összeállítása, általában a szakbizottságok javaslatai alapján. A tájékoztatás szintén a Vezetőtanács jogköre, mint ahogy a JKgy elszámolásának jóváhagyása és a költségvetés megtervezése.

A Vezetőtanács általában a plenáris ülések előtt ül össze, annak lebonyolítását készíti elő, az ülés napjának reggelén. Ez lehetővé teszi számára, hogy megismerje a delegációk álláspontjait, és amennyiben az álláspontok nagyon eltérőek, keresse a megegyezés lehetőségeit, amelyeket aztán szükség szerint a plénum elé terjeszt.

A SZAKBIZOTTSÁGOK

A JKgy szakbizottságai fokozatosan jöttek létre, a plénum vitái során és a felvetett ügyek nyomán. Ez a szervezési kérdés már a JKgy alakuló ülésén felmerült. Egyesek „a munka hatékonysága” okán akarták létrehozni a szakbizottságokat, mások azt mondták, hogy a JKgy nem parlament és csakis „a lényeges kérdésekkel” foglalkozik, az előkészítő munkálatokat pedig készítse el a két érintett kanton közigazgatási hatóságai.⁵⁵

A JKgy első határozata a megszűnés fenyegettségében lévő Tornos Képzési Központ⁵⁶ vonatkozott. Ez a sürgős kérdés 1995. február 1-én került napirendre a plenáris ülésen, a közgyűlés Vezetőtanácsának és a berni delegációt vezető elnöknek erőteljes fellépése nyomán. Ez utóbbi által készített je-

54 A Vezetőtanács két társelnökből, két ülnökből és a kezdeti fázisban a Szövetségi Tanács (a svájci kormány) által kinevezett elnökből áll (JKgy Szabályzata).

55 7. sz. cikkely: A Közgyűlés létrehozhat saját kebeléből szakbizottságokat, amelyek sajátos feladatokat látnak el.

56 13. sz. cikkely: A napirendi pontokat, melyeket a Közgyűlés tárgyal a Vezetőtanács, valamely szakbizottság, csoportosulás, illetve egy vagy több tag javasolja.

lentés alapján a Közgyűlés megtárgyalta az ügyet, majd megszövegezett és jóváhagyott egy rövid határozatot. Hogy az esetleges elhamarkodott lépéseket elkerüljék, és a dolgok lényegét megértsék, a JKgy elhatározta egy ún. „képzési” munkacsoport létrehozását, amely aztán a „Közoktatási és Szakképzési Szakbizottság” (IPFP) néven működött tovább. A következő hónapokban aztán más munkacsoportok is létrejöttek; ezeket 1995. április 25. után a JKgy állandó szakbizottságainak nevezték. Az utolsó ilyenformán létrehozott munkacsoport az „Intézmények” Szakbizottság volt, 1996 áprilisában, amely azért jött létre, hogy helyettesítse és véglegessé tegye azt az 1996 februárjában létrehozott munkacsoportot, amely a „Jura-közi reflexek” kezelésére volt hivatott, a Jura-vidék egyik delegátusának szavai szerint.⁵⁷

A szakbizottságok taglétszáma eleinte változó volt, majd az 1995. május 30-i plenáris ülés nyolc tagban határozta meg. Az „Intézmények” Szakbizottság mégis kivételes helyzetben van, mivel 2005. szeptember óta tíz tagot számlál, akikhez – elvileg – hozzáadódik a JKgy elnöke és főtítkára. A szakbizottsági elnökök kiválasztása a szakbizottságok jogköre.

A szakbizottságok önállóan működnek, ám figyelembe veszik az elnöki tisztség egyenlő beosztását a két delegáció között. Megjegyzendő, hogy a ketős többség elvét a bizottságokban nem alkalmazzák; munkájukban az egyszerű többség érvényesül.

57 Lásd a plenáris ülések jegyzőkönyveit: 1995. február 1., 1995. március 31., 1995. április 25., 1996. február 7., 1996. április 10. és 2005. szeptember 17.

A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKGY) ÁLLANDÓ BIZOTTSÁGAI

<i>Megalakulás</i>	<i>Végső megnevezés</i>	<i>Tagok száma</i>	<i>Főbb jogkörök vagy sajátos ügyek</i>
1996. április 10.	Intézmények Szakbizottság	10	Intézményi és politikai ügyek, férfi-nő egyenjogúság, igazságügy, polgári ügyek, biztonság (hadsereg, rendőrség, polgárőrség), polgári és családi állapot
1995. február 1.	Közoktatás és szakképzés Szakbizottság	8	Kötelező általános oktatás, középfokú és felsőfokú képzés, élethosszig tartó képzés, zeneiskolák
1995. április 25.	Gazdaság Szakbizottság	8	Mezőgazdaság és mezőgazdasági képzés, gazdasági ügyek, munkaerőpiac és munkanélküliség, statisztika, turizmus (együtt a CULT bizottsággal)
1995. május 30.	Egészségügy és szociális ügyek Szakbizottsága	8	A kórházi ellátás szervezése (szomatikus és pszichiátriai ellátás), egészségügyi-szociális intézmények, prevenció, egészségügyi ismeretek terjesztése, függőségek, tüneti kezelés, gyermek és ifjúkor, gyámsági jogkörök
1995. március 31.	Közszállítás, kommunikáció és vidékfejlesztés Szakbizottsága	8	Közúti közlekedés (jogosítvány és vizsgák), közúti infrastruktúra (hangsúlyosan az A-16-os út megvalósítása), közszállítás, környezetvédelem, energia*
1995. május 30.	Kulturális Szakbizottság	8	Kultúra, sport turizmus, (együtt az ECO-val). A kantonok által nevesített négy szakértővel együtt, a JKgy Díj verseny meghirdetése és a díj odaítélése

* Elvileg a JKgy elnöke nem vesz részt a szakbizottságok ülésein. A főtitkár nem mindig vett részt a szakbizottságok ülésein, de 2005 után szabályozták ezt.

Az „Intézmények” Szakbizottság kivételével, a szakbizottságok igen aktívak voltak a Jura-közi együttműködési formák kifejlesztését és konkretizálását illetően, mindenik a saját jogkörén belül. Ugyanakkor nagymértékben hozzájárultak a 2005. évi intézményes felméréshez, az őket érintő közpolitikai ügyekben.

A JKgy első éveiben szakbizottságok és sajátos *ad-hoc* munkacsoportok jöttek létre, általában rövid időszakokra. Megemlítjük például annak a munkacsoportnak a létrehozását, amely a Jura-közi reflex elvét tanulmányozta, és amely – ahogy láttuk – az „Intézmények” Szakbizottság létrejöttéhez vezetett; a „Mezőgazdaság” munkacsoport; vagy éppen a „Bellellay bizottság”, amely a mezőgazdaság területét érintette és a falu Hôtel de l’Ours ügyeit kezelte, amelyek régebben a Bern kantonhoz tartoztak.

Az intézményi kutatások keretében (2005–2009), melynek vezetését biztosította, az „Intézmények” Szakbizottság összehívta 2006. április 26-ra a bizottsági elnököket és alelnököket egy ún. „Elnöki Konferenciára”. Arról volt szó, hogy a hat állandó bizottság munkálatait összehangolják, lévén, hogy mindegyik a maga területén érdekelt volt a JKgy intézményes működésében. Csakhogy ez a szerv tulajdonképpen a JKgy mintegy felét jelentette, miközben a bizottságok képviselői az „Intézmények” Szakbizottságban már ott voltak, mivelhogy a JKgy minden tagja két bizottságban volt jelen. Végül ez a kérdés nehéznek bizonyult, az Elnöki Konferencia intézményét elvetették, feladatait a főtitkár vette át. 2015 márciusában a JKgy elvi döntést hozott az ún. „Kiadói” bizottságról, melynek négy tagját 2016. március 18-án nevezték ki. Ez a bizottság kapta azt a feladatot, hogy ezt a *Jelentést a JKgy mérlegéről* megjelentesse, és annak folytonosságát biztosítsa.

A POLITIKAI CSOPORTOK

A politikai csoportosulások létrehozásának szükségessége – A JKgy szabályzata által megszavazott lehetőségek szerint – már a JKgy második ülésén körvonalazódott. Néhány hónappal később, 1995 októberében a Szocialista csoport jelezte, hogy a JKgy határozatainak döntő többségét a technikai munkacsoportok (tehát a bizottságok) javasolták. Megállapították, hogy a politikai jellegű ügyek csak a delegációs üléseken tárgyalhatók, ezért szerintük félő, hogy az álláspontok bekeményednek, és így kizárják a valós párbeszédet. A

szocialisták következtetése az volt, hogy „az érdemi párbeszéd egyetlen terét a politikai csoportosulások jelentették”.

A politikai csoportok többféle szerepet tölthettek be aszerint, hogy milyen időszakban léptek fel és milyen összetételűek voltak. Néhány példával tanúsíthatjuk, hogy milyen szerepet és sajátos tevékenységet jelentettek az aktív politikai csoportok a JKgy munkálataiban.

A Szocialista csoport, melyet később Baloldali csoportnak neveztek, a Zöldek képviselőit (a berni delegáció tagjait) és a Népi Munkaspárt képviselőit (a Jura küldöttség tagjait) fogta egybe. Ez jelentős csoport volt, két okból is: egyrészt tagjainak létszámát tekintve (2015-ben tíz, vagyis a JKgy majdnem fele), másfelől a Berni-Jura baloldali képviselőinek a Jura-kérdés lényegére vonatkozó megosztottsága szempontjából. Fontos megjegyezni, hogy kévéssel a JKgy létrejötte előtt a Svájci Szocialista Párt által kezdeményezett és működtetett munkacsoport megpróbálta közelíteni egymáshoz az Autonóm Szocialista Pártot (amely csak a Berni-Jurában volt aktív, de formálisan a Jura-vidéki Szocialista Párt tagozata volt) a Berni-Jura Szocialista Párthoz (ez utóbbi a Bern kantonhoz hagyományosan hű formáció). A közelítés nem sikerült. Mivel a tét nagy volt, a Szocialista csoport rendkívül aktív lett, például 1996-ban hat javaslatot terjesztett elő a JKgy működésével kapcsolatban (lásd az 1996. december 10-i JKgy 3. sz. határozatát).⁵⁸ Másfelől fontos megfontolásokat ismertetett a JKgy intézményesülésével kapcsolatban, többek között a hat köztség javaslatait vagy a konferenciaközpontok kérdését. Ilyen volt az a sikertelen kezdeményezésük is, amikor azt javasolták, hogy a szavazási kampány keretében széleskörű vitára kerüljön sor, még a 2013. november 24-i szavazást megelőzően, a Berni-Jura és a Jura kanton intézményes jövőjével kapcsolatban.⁵⁹

58 Hat javaslatból kettőt elutasítottak (helyettesek bevezetése, ellenjavaslat alelnökök kinevezésére, szakbizottságok nyitottá tétele). A másik négy köztük az interaktív gyűlések elvét elfogadták.

59 A JKgy Baloldali csoportja eredetileg támogatta ezt a projektet, és bele is kezdtek a megvalósításba, de a tartózkodás vagy akár az ellenállás is megmutatkozott egyes pártok vezetősége részéről, úgyhogy a közvita előkészítése kudarcba fulladt.

A Központ Demokratikus Uniója (UDC)⁶⁰ helyi csoportja tulajdonképpen az ellenzékot jelenti a Jura-Közgyűlés folyamatában, tehát magában a JKgy-ben is. E csoport álláspontja viszont aszerint változott, hogy hogyan alakultak képviselők személyes pozíciói vagy a politikai kontextus. Különben a Berni Nagytanács (Bern kanton parlamentje) szószerűről kinyilvánított ellenvélemény az 1994. március 25-i Egyezmény kapcsán, nem a Központ Demokratikus Uniója (UDC) részéről jött, hanem a Dél-Jura Autonóm Szocialista Párt (PSA)⁶¹ részéről, amely nagy keserűséggel adott hangot véleményének. A JKgy első tíz éve alatt az UDC-csoport⁶² kijátszotta a Jura-közi párbeszéd kártyáját, éspedig egyik tagjának tevékenysége által, amikor az a berni küldöttség vezetője volt: Claude-Alain Voiblet képviselőről van szó. A szakadás akkor következett be, amikor 2004-ben a Jura Parlament elfogadta az ún. „Egyetlen Jura” kezdeményezést, ezzel kötelezve a Jura Kormányzatot, hogy a Berni-Jura irányába a szuverenitás megosztására tegyen javaslatot. Ezt maga a JKgy is ellentétesnek vélte az 1994. március 25-i Egyezmény szellemével, és a határozatot nagyon rosszul fogadták mind az antiszeparatisták, mind az UDC-tagok. E közjáték nyomán a Berni-Jura UDC-pártja vitát folytatott az-azal kapcsolatban, hogy egyáltalán képviseltesse-e magát a JKgy-ben, de ezt az opciót végül elvetették. A berni delegáció 2006. júniusi megújításakor viszont a frontok bekeményedtek. Abban a pillanatban, amikor az ügyek elevenére került sor és az intézményesülés folyamatának megvalósulására számíthat-

60 Központ Demokratikus Uniója (UDC)= Svájci Néppárt, a német Schweizerische Volkspartei (SVP), más néven a Központ Demokratikus Szövetsége, a Francia Unió Démocratique du Centre (UDC), az Olasz Demokratikus Szövetség, konzervatív svájci politikai párt. 1971-ben alapították a Gazdálkodók, Kézművesek és az Állampolgárságú Párt (általánosan az Agrár Párt) és a Demokrata Párt egyesítésével. Konzervatív társadalmi és gazdasági politikát folytat, ideértve az alacsonyabb adókat és a kiadások csökkentését, valamint a svájci mezőgazdaság és az ipar védelmét. A párt emellett ellenezte Svájc tagságát olyan nemzetközi testületekben, mint az ENSZ és az EU. A svájci Nemzeti Tanácsban (a svájci parlament alsóháza) a képviselői többségben vannak. 1992-től a zürichi kantoni szekció és Blocher elnöke vezetésével az UDC megerősödik. 2003. december 10. vezetőjét, Christoph Blocher-t a Szövetségi Tanácsba választják. Blocher a Szövetségi Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium vezetőjéig lesz 2007. december 31. megbízatásának végéig. (a szerk.)

61 **Dél-Jura Autonóm Szocialista Párt (PSA)** politikai szervezet, amely támogatja a Berni-Jura és a Jura kanton összeolvadását, a Jura Szocialista Párttal szövetségben, szemben a Bern kantoni Szocialista Párt törekvésével, amely Bern kantonban akarja megtartani a berni-Jura területét. (a szerk.)

62 A berni küldöttség 2-3 tagja és egy Jura-küldött.

tak, az UDC-csoport (UDC – PBD⁶³ – UDF⁶⁴ felállás egy ciklus erejéig) lett a fő ellenzéki erő a JKgy kebelében. Meg is alakult az ún. Kisebbségi csoport⁶⁵, amely aztán kiadta a *Kisebbségi jelentést*, mégpedig a *JKgy összegző jelentése a Jura-régió intézményes jövőjéről* című kiadvány (2009) mellékleteként, és ez utóbbi minden pontjának cáfolataként.

Összetételét tekintve a PDC-csoport (Keresztény Demokrata Párt) éppen a fordítottja az UDC-nek abban az értelemben, hogy tizenöt esztendő alatt tagjai lényegében a Jura-delegációból kerültek ki (négy fő), míg a berni delegációból csak egy fő. A 2010-es kantoni választások után a PDC elvesztette a székét a Berni Nagytanácsban (Bern kanton parlamentjében), következőképpen azt a székét is, melyet a JKgy-ben addig elfoglalt. Azóta a PDC-csoport gyakorlatilag nem létezik Jura-közi csoportként. A Jura-kérdésben ez a csoport a legeggyöntetűbb módon képviselte azt a politikai víziót – legalábbis a 2013. november 24-i szavazásig –, mely a Jura-vidék egységének helyreállítását tűzte zászlajára.

A Radikális csoport később, csak 2003-ban alakult meg. Ez egyben a legkisebb politikai csoport is, hiszen 2015-ben csak három tagot számlált (2003-ban még öten voltak). A JKgy utolsó évei alatt valamelyest fokozódott az aktivitása, és jónéhány javaslatot terjesztett elő a JKgy-ben. Ezek közül a legfontosabb a JKgy együttműködésére vonatkozik annak a közös üzenetnek a kidolgozásában, melyet a kormányzatok a Jura-régió intézményes jövőjével kapcsolatban megfogalmaznak.

Végül, még két kispárt, egy-egy olyan képviselővel, akik egyetlen csoporthoz sem tartoznak. Egyfelől a Független Keresztény Szociális Pártról (PCSI⁶⁶) van szó, melynek tagja mindig a Jura-küldöttségben volt jelen, másfelől az Evangélikus Párt, melynek képviselője 2010 óta a berni delegáció tagja.

63 PBD= **Polgári Demokrata Párt**, A Szövetségi Tanácsba integrált négy párt egyike. Bizonyos társadalmi kérdésekben nagyon liberális, pld a homoszexszuális házasságok törvényesítéséért is kiállt. (a szerk.)

64 UDF=**Szövetségi Demokrata Unió**: Az 1975-ben alapították. A keresztény értékek védelmezőjének vallja magát. A különböző felekezetű keresztényekből álló UDF elkötelezett az élet védelme iránt - a fogantatástól a természetes halálig, a hagyományos család előmozdításáért, ellenzi a migrációs politikát.” A Biblia vezérli az UDF politikát.” (a szerk.)

65 A liberális párt egy tagjának bekapcsolódásával 2009. június 23-tól a csoport neve *Jobbközép csoport* lett.

66 A **Független Keresztény Szociális Párt** (PCSI) egy Jura-beli politikai párt, 1956-ban alapították. Tagja a Svájci Keresztényszociális Pártnak. Negyedik politikai erő Jura kantonban, a Jura-kérdés vitáinak közepette született a szeparatizmus védelmezőjeként. (A szerk.)

A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKGY) POLITIKAI CSOPORTOSULÁSAI

Megalakulás	Név
1994. 10. 26.	Szocialista csoport, majd Baloldali csoport
1995. 01. 27.	PDC-csoport (Keresztény Demokrata Párt)
1996. 04. 10.	UDC-csoport (Központ Demokratikus Uniója)-konzervatív, liberális
2003. 01. 08.	PLR-csoport (Liberális Radikális Párt)

A JURA-KÖZGYŰLÉS SZÉKHELYE

Az 1994. március 25-i Egyezmény kimondja Moutier sajátos helyzetét, és magyarázatot ad arra, hogy miért éppen ebbe a városba helyezték a JKgy székhelyét. Ezt a JKgy Szabályzatának 5. cikkelye rögzíti, a következőképpen:

„Mind a mai napig hasznosnak bizonyult, hogy »időt adjunk az időnek«. A közvélemény rájött arra, hogy mi is a tét. Nem szabad késlekedni és várni, amíg a helyzet rosszabbra fordul. Moutier város máris türelmetlen. Ezért a két kanton kormányzata, a Szövetség támogatásával, elhatározta a tárgyalások befejezését a nyár végéig. Ez olyan imperatívusz, amelyet minden fél be fog tartani.

Olyan perspektíva ez, amely pontosan Moutier álláspontjára válaszol: városuk valójában az igazi tét lehet. Hiszen kétféle sors között választhat, és ezek bizonyosan ellentétesek egymással. Mert: vagy a Jura-közgyűlés székhelyévé lesz a város, és ezzel a Berni-Jura keretében jut fontos szerephez; ez a Berni Végrehajtó Tanács hipotézise. Vagy – épp ellenkezőleg – Jura kantonhoz kerül; ez a feltételezés nem zárható ki a Jura kanton Kormányzatának gondolkodásából, amennyiben a folyamat fejlődése elégtelennek ítéltetik, vagy pedig nem sikerül konkrét eredményeket elérni. (ld. 1994. március 25-i Egyezmény 5. old.)

Persze, meg kellett találni a megfelelő helyiségeket. Ez végül a Neuhaus-ház lett, a Városháza utca 12. szám alatt; ide költözött a JKgy Titkársága 1995-ben. Az is szóba került, hogy maga a Városháza biztosítson helyet a munkálatoknak. Ám a városi önkormányzat visszautasította azt, hogy a hivatali épületére a berni zászlót kitűzzék, ezért a JKgy lemondott erről a szándékáról, és más székhely után nézett. A Neuhaus-ház kétségkívül jó megoldást jelentett: nagyfokú logisztikai és szervezési függetlenséget, és tulajdonképpen politikai függetlenséget is, mind Moutier város önkormányzata, mind a két érintett kanton irányában.

A plenáris ülések közül általában minden másodikat Moutier-ben tartották, a többit megosztva vagy a Bern kantonban vagy Jura kantonban. Ez a

vetésforgó-szerű ülésezésrendszer lehetővé tette, hogy munkálatai során a JKgy hatvannyolc községet látogasson meg, és ezzel erősítse a Jura-régió helységeinek közeledését egymáshoz, a földrajzi megismerés által is, sőt néha egymás felfedezésére is alkalmat adva. A JKgy tagjait általában a helység polgármestere vagy az önkormányzat valamely tagja fogadta, mindig jó szívvvel, és kitűnő körülményeket teremtve. Az is igaz, hogy néhány kiszállást le kellett mondani, mivel nem volt az illető kicsiny faluban megfelelő terem.

A JURA-KÖZGYŰLÉS ÜLÉSEINEK HELYSZÍNEI

<i>Moutier</i>	<i>Más községek a Bern kantonban</i>	<i>Más községek a Jura kantonban</i>
49	30	37

2014-ben, a JKgy tevékenységének tervezett lelassulása miatt, a Vezetőtanács 2015 végén felbontotta a Városháza utca 12. számú házra vonatkozó bérleti szerződést. A titkársági munkát azóta házi körülmények között végzik ugyan, ám a JKgy székhelye természetesen Moutier maradt, ahol az „Intézmények” Szakbizottság továbbra is összeül, akárcsak a plenáris ülés, a szokásos módon.

A FŐTITKÁRSÁG

1995 óta a JKgy rendelkezésére áll a Főtitkárság, melynek feladata az iratcsomók előkészítése, az adminisztráció bonyolítása, a pénzügy és a könyvelés. A közgyűlés első plenáris üléseit illetően a Konföderáció Igazságügyi és Rendőrségi Igazgatósága gondoskodott arról, hogy Felber elnök rendelkezésére álljon az Igazságügyi Hivatal egyik munkatársa, addig is, amíg kinevezik a főtitkárt.

Az elnevezés maga – titkár vagy főtitkár – kissé zavarosan alakult a kezdetekor, végül 1995 májusától kezdve „főtitkár” áll a JKgy szolgálatában.⁶⁷

A JURA-KÖZGYŰLÉS FŐTITKÁRAI

1994–1995	Jean Christophe Geiser, (Szövetségi Igazságügyi Hivatal)
1995–2003	Jean-Jeaques Schumacher, Bévillard város (fr. ajkú Berni-Jurában)
2004	Michelle de Perrot, St. Aubin NE város
2005–2017	Emanuel Gogniat, Saignelégier város (Jura kantonban)

⁶⁷ A JKgy Szabályzata eredetileg csak titkárt írt elő, nem pedig főtitkárt. Módosítani kellett a szabályzatot, hozzáigazítani a gyakorlathoz.

A JKgy ily módon nem csupán egy magasan képzett szakemberre, hanem egyfajta vezérkarra is támaszkodhatott, amelynek semlegessége és pártatlansága mindvégig biztosított volt. Visszatekintve, ez a megoldás mindenképp jó volt. Való igaz, hogy a politikai és tudományos támogatottság feltétlenül szükségesnek bizonyult mind a JKgy munkálatai, mind a bizottságok, mind az elnökök szempontjából. Ez utóbbiak, akik más régiókból jöttek, fontos és előnyös kapcsolódási pontokat kaptak a Jura-vidék megismeréséhez az egymás után következő főtitkároktól és a melléjük rendelt egy vagy két titkárnőtől. A titkárság személyzetének a teljes munkaidős alkalmazása 0,6 (2017) és 2,5 (2005–2009) között változott. A félmunkaidős betanulási időt 1999 és 2003 között nem számoljuk. Az a tény, hogy a JKgy titkársága saját pénzügyi forrással rendelkezett, kedvezően befolyásolta a JKgy függetlenségét, a két érintett kantonnal szemben. Persze, néhány szolgáltatás esetében mégis a kantonok hivatalos szerveihez kellett fordulni⁶⁸, ám elmondható, hogy az együttműködés mindig kiváló volt. Ilyen volt például az Állami Kancelláriákkal való kapcsolat, tekintve, hogy évi két alkalommal a JKgy főtitkára találkozott a Bern kanton alkancellárjával, illetve a Jura kanton kancellárjával, valamint a Jura irantsomóért felelős szövetségi igazságügyi szakértővel. E találkozások célja az irantsomó véglegesítése és a különböző eljárások koordinálása volt.

A Jura-Közgyűlés munkája

Az emberi kapcsolatok és a munkakörülmények minősége minden szervezet sikeres működésének alapfeltétele. E megállapítás hatványozottan érvényes a JKgy-re, hiszen ez utóbbit azért hozták létre, hogy „a Jura-közi párbeszéd intézményes helye” legyen. Az eszmecserék és a viták megfelelő keretet kellett találjanak ahhoz, hogy az igazi politikai párbeszéd dimenzióit elérjék.

A MUNKALÉGKÖR

A JKgy sajátossága egyfelől abban állt, hogy a pártok és a politikai mozgalmak inkább borúlátóak, sőt ellenségesek egy ilyen intézmény létrehozásával szem-

⁶⁸ Főleg az adminisztratív személyzet fizetésének ügye, melyet a Jura kanton Emberi erőforrás szolgálata bonyolított.

ben. Egyesek attól féltek, hogy az egésznek az lesz a vége, hogy a két Jura kanton egyesül, mások úgy vélték, hogy a közgyűlésnek nem lesznek meg az eszközei ennek a célnak az eléréséhez. Másfelől, a közgyűlés eljövendő tagjait – főleg a berni küldöttség esetében – hivatalból nevezték ki a JKgy-be, abból kiindulva, hogy ők a Berni Nagytanács (Bern kanton parlamentje) tagjai. Mindezt tetézte, hogy a régió hosszú éveken át volt a konfrontáció színtere. Másfél évvel korábban, egyébként, a Jura-kérdésnek halálos áldozata is volt: Egy ifjú szeparatista belehalt annak a bombának a felrobbanásakor, melyet ő maga Bern városában készült elhelyezni. Ugyanazon az éjszakán egy másik bomba is felrobbant a Vaddisznó Csoport (Groupe Sanglier) elnökének ablaka alatt, aki azután, húsz hónappal később a JKgy tagjai között találta magát.⁶⁹ Nos, ilyen körülmények között a valódi párbeszéd kiépítése nem volt egyszerű feladat...

René Felber elnökségével, az első plenáris ülést 1994. november 11-én tartották Moutier városában, ünnepélyes keretek között. A JKgy megbízóinak – közöttük a szövetségi tanácsos Arnold Kollernek – a jelenléte nagyon hivatalossá tette ezt az eseményt. A két küldöttség egyáltalán nem ismerte egymást, első találkozásuk így bizonyos idegességet tükrözött. A Bern kanton rendőrsége szavatolta az első ülés biztonságát. Igaz ugyan, hogy az 1994. március 25-i Egyezmény általános mandátumot biztosított a JKgy tagjainak, ám a továbbiakban sok mindent újra kellett gondolni, ki kellett találni, hiszen ez az intézmény teljesen újszerű volt. *Sem nem parlament, sem nem végrehajtó hatalom, egyszerre kantonközi és régióközi entitásként*, a JKgy ki kellett alakítania a saját működését és politikai eseménynaptárát.

A tárgyalások légköre lassan-lassan felengedett, ahogy a tagok megismerték egymást az ülések idején, no meg azért, mert maga az intézmény is átment egyfajta identifikációs folyamaton. Nem tisztünk megítélni, hogy milyen mértékben járultak hozzá ehhez a jelenséghez másféle tényezők: a lényeg az, hogy a JKgy-ben alapos és termékeny dialógus jött létre. Néhány ülést a sajtó jelenlétében tartottak, ám egy idő után a zárt ülések mellett döntöttek; úgy vélték, ezzel valódi párbeszédre kerülhet sor. *Az állandó bizottságok létrehozása lehetővé tette, hogy a tagok pontos és konkrét témákra összpontosítsanak, olyanokra, amelyekben a két régió egyaránt osztozott.* A JKgy így egyhangúlag vagy nagy többséggel fogadott el egy egész sor pragmatikus ha-

69 A Berni Radikális Párt képviselője a Berni Nagytanácsban (1986–2002) és a Vaddisznó Csoport elnöke: Guillaume-Albert Houriet, aki 1994–1996 között a JKgy tagja volt.

tározatot. Az 1995-ben létrehozott *kis számú szakbizottság* jótékonyan hatott a felszólalásokra, az eszmeccserékre és a vitákra, egészen odáig, hogy már-már a plenáris ülések vitáira nem is kerülhetett sor. A politikai csoportosulások – főként a Baloldali csoport – megalakulása újabb teret adott a Jura-közi párbeszédnek, hiszen ettől fogva a régió viszonyait politikai szemszögből tárgyalták. A kellemes társalgásoknak is megvolt a szerepe, amikor a formális kereteken kívül találkoztak a tagok. A szeretetvendégségek, az évvégi vacsorák, a spontán koccintások egy-egy bizottsági ülés után, vagy például a CULT-bizottság Szent Márton napi ebédje, megannyi vektora volt az egymáshoz való közeledésnek. Abból a célból, hogy a tagokat felszólalásra buzdítsa és a spontán vitákat bátorítsa, a JKgy több alkalommal szervezett kirándulásokat a természetbe. E kirándulásokat nem a delegációk készítették elő, és ezek más módon és más ritmusban működtek, mint a plenáris ülések. Sokkal kevésbé formális alkalmanként ezek lehetővé tették a JKgy dokumentumok érdemi előkészítését, különösen a 44. sz. határozat, az *Összegző jelentés* és a JKgy *Végző mérlegéről szóló jelentés* vonatkozásában. Végül a JKgy egymást követő elnökei, akiket a Szövetségi Tanács nevezett ki, felvállalták a két delegáció közötti kapocs szerepét. Éppen emiatt állandósult az elnöki tisztség a folyamat teljes időtartamára, holott kezdetekben nem így gondolták.

A JKgy szelleme jó működésének és ugyanakkor a Jura-közi párbeszéd hatásának bizonyítéka az, hogy eltávolodott egymástól a JKgy tagok által megélt *intézményen belüli* és a *külső személyek által észlelt* valóság. Igen erős belső dinamikájára alapozva a JKgy néha olyan javaslatokat tett le az asztalra, amelyekre rácsodálkozott mind a politikai közeg, mind a közvélemény. Például az az ajánlás, hogy szavazást kell szervezni (lásd 4. fejezet).

Persze, a JKgy munkálatai nem egy csendes, hosszú folyóvíz képzetét keltezik. Az álláspontok mindig élesek voltak, és a viták sokszor felizzottak, és néha túl hosszúakká sikeredtek, míg végül a Közgyűlés ráébredt arra, hogy néha olyan részleteket taglaltak, melyek mai szemmel fölöslegesek voltak, és ezért olyan megoldást találtak, amelyet kettős többséggel elfogadtak. 2004-ben a Jura parlament elfogadta az „Egyetlen Jura” kezdeményezést, előírván a Kormányzatnak, hogy a Berni-Jura felé a szuverenitást megosztó ajánlatot tegyen, ezzel a JKgy munkálatai véget is értek volna. Ám ezt a közgyűlés az 1994-es március 24-i Egyezményrel összeegyeztethetetlennek tartotta, így aztán ez a döntés elmozdulást jelentett a Jura-közi folyamatban, és olyan

helyzetbe hozta az UDC-t, amit ellenzéknek vagy akár kisebbségnek szoktak nevezni. Bár a kezdeményezés ügye megoldódott a JKgy 2005. szeptemberi mandátuma által, az UDC-csoport mindvégig ellenzékben maradt a Közgyűlés munkálatai során. Ez természetesen befolyásolta a munka légkörét, néha feszültté tette, főként akkor, amikor a JKgy 2005 és 2009 között azt tárgyalta, hogy milyen lesz az intézményes jövője a Bern kantonnak és a Jura kantonnak. Megjegyzendő, hogy a *Jelentés* második felolvasása alkalmával, 2009. április 22-én a Közgyűlés ötvenszer szavazott, és több, mint kétszáz módosításról döntött.

Az – egyébként csekély számú – sikertelen plenáris ülés más vonatkozásban világítja meg a munkalégkört. 1994 és 2015 között csupán három tárgysorozati pont nem ment át a plenáris üléseken. 2000-ben a 46. számú határozatot, amely a regionális munkaügyi hivatalokról szólt, visszautalták a szakbizottsághoz, mivel nem született megegyezés Bienne városának a projektbe való bevonásával kapcsolatban (lásd a 3. fejezet). 2007 májusában, az *Egészségügyi és Szociális ügyek Bizottsága* a 18. számú közleményben moratóriumot javasolt az egészségügyi befektetésekkel kapcsolatban. Ez is a szakbizottsághoz került vissza a berni delegáció kérésére, a Jura-küldöttséggel való egyeztetés után. Egyedülálló eset az „Intézmények” Szakbizottság 2012. március 8-i Állásfoglalására tett javaslata, amelyet egyébként a Vezetőtanács módosított a jó eredmény reményében, és amelyet végül a berni delegáció nem fogadott el a végső szavazáson (6 igen, 6 nem), miközben a Jura-küldöttség elfogadta azt (11 igen és 1 tartózkodás). Arról az Állásfoglalásról volt szó, melyben a JKgy tudomásul vette a 2012. február 20-i Szándéknyilatkozatot. Az elutasítás után öt hónappal a JKgy elfogadott egy, a fentivel egyező állásfoglalást.

A légkör jelentősen lecsillapodott a 2013. november 24-i szavazás után, amikor a Berni-Jura tömegesen elutasította annak a folyamatnak az elindítását, melynek célja egy új kanton létrehozása lett volna, olyanformán, hogy az mind a Berni-Jura, mind a Jura Köztársaság és kanton területeit magába foglalja. A leadott tiszta válasz egyenesen történelmi jelentőségűvé tette ezt a szavazást, és a Jura-kérdést nagyrésztben kimerítette, leszámítva a községi szavazás kérdését, Moutier városában, amit nem sikerült megoldani. A 2013-as esztendő a JKgy keretében döntő jelentőségű volt: innentől kezdve azzal foglalkozott, hogy megszerkessze *Jelentését a végső mérlegről*. Azok a magánjellegű kapcsolatok, amelyek két évtized alatt kiépültek a JKgy-n belül

vagy kívül, megmaradtak mind a mai napig. A Közgyűlés tagjai ismerik és elismerik egymást, politikai opciótól függetlenül. Így aztán a JKgy *Jelentése a végső mérlegről* olyan légkörben született, amely nagyonis különbözött a munkálatok kezdeti időszakának légkörétől.

A JURA-KÖZGYŰLÉS ESZKÖZEI

A JKgy küldetése az 1994. március 25-i Egyezmény szerint a Jura-közi párbeszéd és a Jura-közi együttműködés elősegítése volt. Valójában nagyon nyitott mandátumról volt szó, melynek fő célja a Jura-kérdés politikai rendezése. A JKgy tehát mindenekelőtt a Jura-közi párbeszéd intézményes helyszíne volt; valójában nem volt döntési kompetenciája.

Az 1994. március 24-i Egyezmény azt a megbízatást adta a JKgy-nek, hogy javasoljon *Jura-közi együttműködési formákat*, ezeket jól meghatározott irat-csomókban, konkrét pályázatokban és projektekben rögzítse, s ugyanakkor tegyen javaslatokat az együttműködés eszközeire vonatkozóan. Ez a mandátum felhatalmazta a JKgy-t, hogy javaslattevőként forduljon mindkét kormányzathoz; ezt a kompetenciát rögzíti a JKgy szabályzata.

Második ülésén – tekintettel arra, hogy Moutier városában a Tornos Szak-középiskolát bezárással fenyegették – a JKgy gyorsan hozott egy rövid döntést, melyben a kormányokat határozott lépésekre hívta fel ebben a konkrét ügyben. A Kgy egyébként kifejezte abbéli szándékát, hogy ezt az iskolát egy átfogó képzési koncepcióba ágyazza be; erről szól az 1995. február 1-i határozat.

A JKgy kénytelen volt apránként „kitalálni” a különleges missziójához szükséges működési elveket, ezért az idők folyamán különféle közvetítő formákat fogadott el, melyeket a „JKgy eszközeinek” nevezett el. 2004-ben a JKgy olyan procedúrát szavazott meg a közgyűlés 17. számú határozatában az okiratokkal kapcsolatban, amely eljárás mód már hónapokkal azelőtt gyakorlatilag működött.

A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKGY) ESZKÖZEI
(A 2004. SZEPTEMBER 17-EI 17. SZÁMÚ HATÁROZAT SZERINT)

<i>Okirat</i>	<i>Meghatározás</i>	<i>Szám</i>
Közös intézmény (IC)	Minden olyan entitás, melyet a két kanton együtt hoz létre és együtt használ; olyan entitások is, melyek csak részlegesen közösek. A közös intézmények (IC) listáját 1994-ben javasolta a két kormány; kiegészítette a JKgy.	32
Határozat	Javaslattevői jog, melyet a JKgy Szabályzatának 19. számú cikke rögzít, s amelyet a határozat eszközeivel gyakorol. A határozatok alapján közös intézményeket lehet létrehozni. A határozatok kezelésének eljárás módját a kantonok kancelláriái és a JKgy egyeztetették egymással.	81
<i>Elsőrendű Stratégiai Célkitűzés</i>	Olyan célkitűzés, mely a régió legfőbb érdekét veszi figyelembe, és amelyet prioritásként kell megvalósítani az érintett közületekkel együttműködve. Ezt az eszközt 2003-ban hozta létre a JKgy.	19
Döntés	Olyan aktus, mely által a JKgy saját maga számára megszabja az irányvonalakat.	22
Tájékoztatás	Felvilágosítás a JKgy részére, ennek továbbítása <i>ad hoc</i> címzettek felé.	4
Közlemény	Szöveg, amely által a JKgy sajátos állásfoglalást kér a felektől vagy harmadik személytől.	34
Állásfoglalás	A JKgy határozott kiállása bizonyos tárgyalási eljárásban.	14
Interaktív ülés	A JKgy rendkívüli ülése a Vezetőtanács égisze alatt, esetről-esetre vonatkozó megbeszélések keretében.	48

Első határozatainak elfogadása után a JKgy azt kérte, hogy a kantonok dolgozzák ki e határozatok kezelésének eljárás módját azért, hogy biztosítsák a két kanton közötti koordinációt, erre 1996-ban kerülhetett sor. Való igaz, hogy a gyakorlatban a JKgy 81. határozatának nem mindegyikét kezelték ugyanazzal a politikai akarattal a kormányok és ugyanazzal a szigorúsággal az adminisztrációk.

Az ügyek követése

A JKgy által javasolt ügyek követése rengeteg munkát és egyeztetést jelentett az államok kancelláriái és a JKgy titkársága között. Közös gyűléseikre negyedévenként került sor, végül 2001-ben megállapodtak egy ún. *JKgy Határozatok megvalósításának helyzete* című dokumentumban. Megjegyzendő, hogy a gyors ütemben megvalósult és *ad acta* tett projektek száma elég cse-

kély. Így aztán ahogy a JKgy munkája haladt előre, úgy gyűltek-gyűltek az iratcsomók. A JKgy több ízben közbenjárt ugyanazon iratcsomó miatt, több *Határozatban* (vagy más eszköz által) tért vissza rá. Sokszor kellett emlékeztetnie az ügyek követésére, melyeket látható módon „ejtettek” a kantonok, máskor új irányban kellett tájékozódnia a kialakult helyzettel kapcsolatban. A maguk részéről a kormányok folytonosan állást foglaltak – vagy együtt, vagy külön-külön – az ügyekkel kapcsolatban, míg végül „végrehajtott” vagy „nem végrehajtott” címkékkel látták el azokat.

A JKgy javaslatai alapján született eredményeket a harmadik fejezetben mutatjuk be és elemezzük, ahol is a Jura-közi együttműködésről lesz szó. A JKgy működésének szempontjából, visszatekintve megállapíthatjuk, hogy az iratcsomók száma egyre növekedett, követésük fáradtságos, bonyolult és nem túl olvasmányos. Néha egy-egy dossziét több, mint tíz évig tanulmányoztak, mert a kantonok nem nagyon buzgólkodtak, másfelől a JKgy olykor a napirendjén tartott olyan javaslatokat is, melyekhez a kormányoknak kevés köze volt.

Elsőrendű stratégiai célkitűzések

2003-ban a JKgy tudatára ébredt ennek a helyzetnek, és megállapította, hogy az „1994. március 24-i Egyezmény megvalósításának szereplői nem munkálkodtak kellő erővel, ezért kevés a valós eredmény”. És tovább: „Általában a kantonok nem siették el a tárgyalásokhoz szükséges mandátumok kidolgozását”, és „a Jura-közi együttműködés projektjeinek kidolgozása és teljesítésük ellenőrzése teljességgel hiányzik”. A Közgyűlés önkritikával azt is elismerte, hogy munkája nem kifogástalan, céljait világosabban kellett volna meghatároznia, a várható eredményeket jobban kifejeznie.⁷⁰

Azt is jelezte, hogy pontosabb és határozottabb javaslatokat kellene megfogalmazni, azokat követni, azáltal is, hogy a JKgy tagjai közül projektvezetőket kellene kinevezni. E megállapításból született az új eszköz, melyet *Elsőrendű Stratégiai Célkitűzésnek* neveztek el.

Nem annyira ismert az a 16. sz. Döntés, amely olyan *Elsőrendű Stratégiai Célkitűzéseket* határoz meg a Jura-régió részére, hogy azok két tengely metszéspontjában helyezkedjenek el: a Jura-közi együttműködés pragmatikus tengelye és a politikai tengely között. Másszóval a JKgy „új utat” óhajtott nyitni, „hangsúlyt helyezve a kitérített célokra a régiót érintő ügyekben” inkább,

⁷⁰ Lásd a 2003. február 23-i határozatot.

mint „vitakozni az előregyártott (intézményesített) megoldásokon”. Úgy gondolták, hogy a célkitűzések meghatározása alapján kell tanulmányozni a különféle intézményes opciókat, azokat össze kell vetni a célokkal. A 16. sz. Döntés elfogadásával a JKgy azt óhajtotta aláhúzni, hogy az intézmények kérdése ne legyen elsődleges, hacsak nem út a megoldáshoz”. Azt remélték, hogy az érzelmi vonatkozásokat mellőzni sikerül, és a régió fő érdeke lesz az első. Meg kell jegyezni, hogy 2003 februárjában a JKgy a saját, 2000. december 20-án hozott 44. számú határozata szerint járt el, mely határozat három szakaszban látta megvalósíthatónak a Jura-kérdés megoldását.

Megállapítható, hogy módszertani szempontból az *Elsőrendű Stratégiai Célkitűzések* bevezetése nem hozta meg a várt gyümölcsöket. A szakbizottságokként három *Elsőrendű Stratégiai Célkitűzés* kijelölése és a projektvezetők kinevezése nem gyorsította fel az eredményeket. Régi határozatok újbóli felvetése gyenge eredményekhez vezetett. Az első években a projektvezetők határozottak voltak, és belevetették magukat az adminisztrációkkal való vitákba és kapcsolatokba. Ám az intézményesülés vizsgálata, amely 2006-ban kezdődött, elragadta a JKgy tagjait, és ez az *Elsőrendű Stratégiai Célkitűzés* követésének rovására történt. De főleg az volt a baj, hogy az Elsőrendű stratégiai célkitűzések bevezetése nem tudta megmozgatni, nagyobb sebességre váltani a kantonokat. Lehetséges, hogy a szakbizottságok célkitűzései túl ambiciózusok vagy túl számosak voltak, másfelől a kantonok adminisztratív, illetve politikai szempontból tehetetlennek bizonyultak.

**A JKGY ELSŐRENDŰ STRATÉGIAI CÉLKITŰZÉSEINEK LISTÁJA
A FELELŐS SZAKBIZOTTSÁGOK SZERINT**

<i>Intézmények Szakbizottság</i>	<i>Közoktatás és szakképzés</i>	<i>Gazdasági Szakbizottság</i>	<i>Egészségügyi és Szociális ügyek Bizottsága</i>	<i>Közszállítás, kommunikáció és vidékfejlesztés</i>	<i>Kulturális Szakbizottság</i>
Információs terv	PECARO-terv megvalósítása	Támogatási hálózat a gazdaság fejlesztéséért	Kórházak konferenciája és egészségügyi politika	A 16-os autópálya	Kulturális szolgálat
Kiskorúak törvénykezése	Záróvizsgák, ipariskolák	Turisztikai fejlesztési koncepció	„Mindenki integrációja” Alapítvány	Közszállítás	Sport, kultúra és turizmus népszerűsítése
Anyakönyvezés	Ipariskolák ellenőrzése	Jura-közi struktúra, gazdasági célú kongresszusok, bemutatók	Enyhítő eljárások	Kapcsolat Szállítás	Közös történelemkönyv kiadása
Az Egyenlőség Hivatala					

A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKGY) VISZONYA A MEGBÍZÓKKAL

Formális szempontok

A JKgy minden évben tevékenységi beszámolót készített a megbízóinak. *Háromoldalú konferencia* keretében a Jura-ügyek két kantonbeli küldöttsége és a Jura-ügy szövetségi felelőse általában évente egyszer találkoztak. A Háromoldalú Konferencia tagjai öt alkalommal találkoztak a JKgy küldötteivel: az alakuló ülésen 1994. november 11-én: Arnold Koller szövetségi tanácsossal, majd 1999. október 25-én Ruth Metzler szövetségi tanácsos asszonnyal, 2004. november 12-én Christoph Blocher szövetségi tanácsossal, és végül 2009. május 9-én Eveline Widmer-Schlumpf szövetségi tanácsosasszonnyal,

amikor átadták a JKgy összegző jelentését az intézményes jövőről. Simonetta Sommaruga szövetségi tanácsos asszony szintén jelezte részvételét a 2017. november 10-i ülésre, a JKgy-t felosztató záróeseményre. A Háromoldalú Konferenciával való találkozókhoz hozzáadódik Arnold Koller szövetségi tanácsos 1997. október 1-i látogatása, valamint a JKgy más találkozóai a Jura-kormánnyal és a Bern kanton Végrehajtó Tanácsával (Bern kanton kormányával), illetve ezek képviselőivel.

Politikai szempontok

Bern kanton és Jura kanton két küldöttséget nevesítenek, amelyek egyesülve alkotják a Jura-Közgyűlést. Az a tény, hogy a delegációk külön-külön gyűlést tartanak a plenáris ülés előkészítése végett, és hogy emiatt Bern kanton, illetve Jura kanton kancellária hivatalainak adminisztratív támogatását élvezik, kérdésessé teszi a küldöttségek függetlenségét a két érintett kormánnyal, a JKgy megbízóival szemben. A valóságban két gyakorlat közt kell különbséget tenni.

A JKgy berni küldöttsége mindig is nagyfokú függetlenséggel bírt a Végrehajtó Tanáccsal szemben. A Végrehajtó Tanács Jura-ügyekben alig néhány-szor ülésezett. Több olyan politikailag érzékeny javaslata volt a JKgy-nek, amelyek meglepték a berni Végrehajtó Tanácsot, sőt néha kellemetlen helyzetbe hozták. Ilyen volt például a 2000. december 20-i 44. számú határozat a maga „Berni-Jura fokozatos autonómia fogalmá”-val, vagy a JKgy összegző jelentésébe (2009. április) foglalt ajánlás arra vonatkozóan, hogy a két régió intézményes jövőjéről rendezzenek szavazást.

A Jura-delegáció a maga rendjén rendszeresebben találkozott a Jura-kormánnyal. Jó alkalom volt ez arra, hogy tájékoztassák a Jura-kormányt a munkálatok előrehaladásáról, és ugyanakkor „megtapinthatassák annak pulzusát”. Mindazonáltal a Jura-delegáció mindig független és néha erősen kritikus volt a Jura-kormánnyal, mégpedig amikor az együttműködés került szóba.

Bárhogy is volt, nem kell nagy jelentőséget tulajdonítani a JKgy megbízói és a delegációk kapcsolatának. Valójában a JKgy döntéseit az állandó bizottságok intimitása közepette dolgozták ki, és konszenzus alapján fogalmazták meg. Csakis a plenáris ülés napirendjére tűzése után kaphatták kézbe az előterjesztést, és vitathatták meg a szóban forgó kérdést. Ellentétes álláspontok esetén a konszenzust is a plenáris ülésen találták meg, ha kellett, az ülés megszakítása árán.

Az intézményes kidolgozás (2006–2009) szakaszában jó bizonyítékot találunk a JKgy belső dinamikájára és függetlenségére vonatkozóan. A népszavazás ajánlása vagy azon utópista gondolat, hogy egy új, hat faluból álló kanton hozzanak létre, szépen tükrözi a belső vitákat, a megfontolásokat, talán egyes tagok vakmerőségét és meggyőző erejét, de arról soha nincs szó, hogy a kantonok felől jött volna a háttérirányítás.

A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKGY) BEKAPCSOLÓDÁSA

A JAVASLATOK KIVITELEZÉSI FOLYAMATÁBA

Miután megfogalmazta javaslatait, a JKgy átadja azokat, sok esetben határozat formájában, az érintett kormányoknak. Ezután már csak követi az ügy előrehaladását, kivárja a csatolt választ (amely lehet közös vagy nem) a két kormánytól. Bizonyos ügyek esetében nyomatékosítja vagy megismétli azok fontosságát. A JKgy egyeztet az állami kancelláriákkal vagy a kantonok adminisztratív szakembereivel, akikkel rendszeresen találkozik. Általában ennél többet nem tesz a javaslatok kivitelezése kapcsán, két kivételtől eltekintve.

2002 áprilisában az 57. számú határozat felkérte a kantonok hatóságait, hogy „hozzanak létre, késedelem nélkül, egy elméleti csoportot, amelynek feladata az érintett (kórházi) intézmények együttműködési módozatainak kidolgozása, egymást kiegészítő rendszerbe tagolása lenne”. 2003. november 7-én a berni és a Jura kanton egészségügyi miniszterei aláírtak egy *Szándéknyilatkozatot a kórházügyi tervezés összehangolásáról*, amely előírta egy kantonok-közi munkacsoport létrehozását, benne két JKgy-taggal, az egyik a berni küldöttség, a másik pedig a Jura-küldöttség részéről. A munkacsoport következetes és részletes jelentést adott le, de az végül nem játszott szerepet.

Amikor 2010. március 9-én elfogadták a 76. számú határozatot a *Felnőttképzésről*, a JKgy azt javasolta a két kormánynak, hogy „segítsék elő és fejlesszék a Jura-közi együttműködést” ezen a területen. Az ügyirat hamarosan visszakerült a JKgy kezébe, azáltal, hogy a szakcsoport élére maga a főtitkár került, akinek az volt a feladata, hogy egybegyűjtse a felnőttképzésben érintett intézményeket, és tegyen javaslatokat ebben a kérdéskörben. Így tehát a JKgy főtitkárának elnöklétével kiadtak egy Jura-közi chartát a felnőttképzésről, és azt aláírták a képzési központok.

A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKGY) VISZONYA A CIVIL TÁRSADALOMMAL: KÉPVISELET ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

A JKgy és civil szféra viszonya, a közélettel való kapcsolattartás kérdésköre sok vitára adott okot. Nyomatékosan szóba került ez a téma azon a pikniken, ahol jelen beszámolót készítettük elő. Ilyen kérdések merültek fel: a JKgy „elszakadt-e a valóságtól”, „elvágták-e a társadalomtól”? Tagjai pártokat képviseltek-e vagy nem?

A JKgy képviseleti jellege

A JKgy tagjainak kinevezése többféle módon történt: a Jura-kormány „személyiségeket” nevesített meg, míg a berniek a Nagytanácsból (Bern kanton parlamentjéből) kerültek be, helyetteseiket pedig a Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) nevezte ki. Ez a tény bizonyos egyenlőtlenségeket hozott létre. Ám ezt az egyensúlyeltolódást kompenzálta a gyakorlat: a Jura-delegáció tagjait a pártokkal való egyeztetés után és az ő javaslatukra nevezték ki, közöttük számos képviselővel; ami pedig a berni delegációt illeti, a küldöttek jó része le kellett mondjon a JKgy-tagságról bizonyos rendelkezések miatt, így őket ugyanazon pártokból való más személyekkel helyettesítették. Így aztán, periodikusan, a JKgy-nek ugyanannyi Jura-parlamentari képviselője volt, mint ahány Berni Nagytanács-tagja. Végül is az a tény, hogy a JKgy tagjait a két kormány nevezte ki, az 1994. március 25-i Egyezmény alapján, ez utóbbit pedig mind a Berni Nagytanács, mind a Jura Parlament jóváhagyta, teljes legitimitást biztosított ahhoz, hogy feladatukat véghez vigyék.

Persze, a reprezentativitás kérdése így is vitatható, mint általában, ha a politikai osztályról van szó. A tagok személyiségüktől, arcüktől, politikai hovatartozásuktól, meggyőződésüktől függően többé-kevésbé függetlenül töltötték be mandátumukat. Vagy pedig, egyesek, elhagyták a JKgy-t. Néhány erősebb személyiség, ahogy belevetette magát a Jura-közi párbeszéd küzdelmébe, teljesen kiszabadult a saját pártja kötelmeiből, főleg a JKgy intézményesülésének folyamatában. Mások viszont csakis a saját pártjuk nevében nyilvánultak meg: ilyen volt például a Berni-Jura UDC pártja 2006 után, amikor is teljes ellenzékbe vonult.

Olyan intézmény esetében (mint amilyen a JKgy), amelynek küldetése a politikai párbeszéd megvalósítása, fölöttébb szükséges egy szélesebb mozgástér ahhoz, hogy a másik felé lépést tudjon tenni. Pontosan ezt húzza alá

az 1994. március 25-i Egyezmény, amikor a Jura-közi párbeszédet olyan dinamikus lehetőségnek határozza meg, amely „minden nyitásra lehetőséget ad”. A közgyűlési tagok dialóguskészsége volt a JKgy nagy erejének alapja. Másfelől, az is szükséges volt, hogy megőrizzék a kapcsolatot a politikai valósággal, tekintettel a Jura-kérdés rendkívül kényes jellegére. Az UDC ellenzéki magatartása tulajdonképpen lehetővé tette ennek az összetevőnek a bevonását a JKgy munkálataiba. Összességében elérték az egyensúlyállapotot, még hogyha az kissé kétes is volt. S az egyensúly eredményt hozott.

Kapcsolatok a sajtóval

A JKgy első plenáris ülésén, 1994. november 11-én, René Felber hangsúlyozta, hogy a viták nyilvánosságának kérdése nincs megoldva. Pro és kontra érveket sorolt fel, megállapítván, hogy az újságírók jelenléte lehetővé tenné számukra a Közgyűlés munkálatainak követését – amit ők igen szerettek volna –, de ez ugyanakkor esetleg zavarná a JKgy tagjait. A Vezetőtanács aztán elhatározta, hogy közölni kell a sajtóval az ülések napirendjét, majd meghívni őket az ülésekre, ám ez a gyakorlat abbamaradt 1996 áprilisában, amikor is a Baloldali Csoport azt javasolta, hogy a plenáris üléseken ugyanolyan nyílt szellemiséget és bizalmas légkört kell megteremteni, mint amilyen a szakcsoportokat jellemzi. Ettől a naptól kezdve a JKgy sajtóértekezletek és sajtónyilatkozatok alapján tartotta a kapcsolatot a közélettel. Ez a gyakorlat segítette a Jura-közi párbeszédet a plénumok keretében.

Fontos megjegyezni, hogy a sajtó és általában a média nagy figyelemmel követték a JKgy munkálatait. Persze a sajtóértekezleteknek nem volt akkora média-visszhangja, mint annak az egynek, amelynek keretében 2009. május 4-én átadtuk a megbízóknak *A JKgy összesítő jelentését a régió intézményes jövőjéről*. Akkor Moutier városában több, mint nyolcvan újságíró, fotós és technikai személyzet iratkozott fel! De az újságírók, főleg a helybeliek, mindvégig rendszeresen tudósítottak a JKgy tevékenységéről. Néha-néha akár szabados stílusban is, no de ez adja a média világának pikantériáját.

Az interaktív ülések

A Jura-közi párbeszéd olvasztótégelyeként működő JKgy bensőséges közege egyáltalán nem kedvezett a nagyközönséggel való kapcsolatának. Ez eredményezte a Baloldali Csoport javaslatsorozatát 1996-ban, ami lényegében azt

jelentette, hogy hasznos volna olyan módozatokat kidolgozni, hogy évente egy vagy két nyilvános és interaktív ülésre kerüljön sor. Ezt a gondolatot a JKgy elfogadta a 3. sz. Döntésével, ezzel újabb „eszköz” állt rendelkezésére a már meglévő eszközök mellett.

Mintegy negyven ilyen interaktív ülésre került sor 1997 és 2013 között. Elsőként azzal a céllal, hogy összegyűjtsék és párbeszédre készítsék a sportszövetségeket, amelyeknek struktúrája Jura-közi jellegű maradt a Jura kanton megalakulása után is. Aztán sor került a kulturális közegekre is. Ezen az interaktív ülésen született meg a kulturális díj ötlete, amely aztán a Jura-Közgyűlés Díja lett. A 44. sz. határozatot igen széles körben ismertették, mielőtt a Közgyűlés elfogadta volna, éppúgy, mint a *Jura-Közgyűlés összegző jelentése a Jura régió intézményes jövőjéről*, mielőtt azt a JKgy átadta volna megbízóinak. Ebben az esetben tulajdonképpen tájékoztatásról volt szó, nem pedig szívességről. Másfelől amikor az *Egészségügyi és Szociális ügyek Bizottsága* az egészségügyi szakemberekkel találkozott, az a célkitűzés érvényesült, hogy olyan módszereket dolgozzanak ki az érintettek, amelyek lehetővé teszik a Jura-közi párbeszéd érvényesülését az egészségügy terén.

A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKGY) INTERAKTÍV ÜLÉSEINEK LISTÁJA

Év	Tárgy, adott keretek
1997	Sportügyi interaktív ülés a sportszövetségek részvételével (1)
1998	Kulturális közületekkel tartott ülés (Kulturális Szakbizottság) (1)
2000	19 interaktív ülés a 44. sz. határozat ismertetése céljából (mielőtt 2000. december 20-án a JKgy elfogadta volna azt) („Intézmények” Szakbizottság)
2010	Az összegző jelentés bemutatása, intézményes vizsgálat. („Intézmények” Szakbizottság és Vezetőtanács) 14 interaktív tájékoztató ülés a célzott csoportokkal 6 interaktív tájékoztató ülés az egyes kerületekben
2012–2013	7 interaktív ülés az egészségügy szereplőivel (Egészségügyi és Szociális ügyek Bizottsága)

Ezekhez az interaktív ülésekhez hozzáadódnak azok a találkozók és röpgyűlések, melyeket a Vezetőtanács vagy a szakbizottságok tartottak a különféle intézményekkel.

Miközben a küldetés bizonytalansága és a politikai környezet arra kötelezték a JKgy-t, hogy a bizalom megteremtése céljából egyfajta légtérben

dolgozzék, ezek az interaktív ülések megteremtették a nyitás lehetőségét a társadalom irányába, bár egyesek szerint ez a nyitás erőtlen volt. Többen kifogásolták például a 2010-ben szervezett interaktív tájékoztató jellegű üléseket, amelyekre az *Összegző jelentés* elfogadása után került sor. Ám az ülések sorozata mégis lehetővé tette a különféle megjegyzések és megfigyelések befogadását, s ezek megszilárdították a JKgy ajánlásait.

Találkozók külföldi delegációkkal, más konferenciák

A JKgy olyan újszerű eredeti intézmény, amely egy területi probléma keretében a politikai párbeszédnek szenteli tevékenységét. Ezért aztán nem kell csodálkozni azon, hogy az intézmény és maga a Jura-kérdés felkeltette a Svájcba látogató külföldi delegációk érdeklődését, a svájci demokratikus rendszer megismerése céljából. E látogatásokat általában a Szövetségi Külügyi Osztály, illetve más, nem kormányzati szervezetek vagy a külüggyel kapcsolatos intézmények szervezték, mint amilyen a Fribourg-i Egyetem Föderalizmus Intézete. Mintegy tíz delegáció fogadására került így sor (Sri Lanka, Fülöp-szigetek, Irak, Dél-Afrika, Örményország, az Európai Unióba legutóbb bekerült országok ifjúsági küldöttségei, Libanon, Kína, Ukrajna, Szomália, Katalónia, Spanyolország), ugyanakkor 2006-ban eljöttek Moutier-be ötvenen az iraki parlament részéről is. Ez volt a legnagyobb létszámú küldöttség.

Ezek az eszmecserék emellett, hogy a föderalizmus és a svájci politikai rendszer demokratikus szellemét tükrözték, lehetővé tették a Jura-Régió helyzetének viszonylagosságát, hiszen léteznek ennél a helyzetnél sokkal kényesebb esetek is. Másfelől, ezek a találkozások emlékeztettek arra, hogy milyen fontos a politikai párbeszéd. Olyan üzenet ez, amely a média érdeklődése folytán eljutott a régió köztudatába.

Különféle szervezetek és társaságok meghívásának eleget téve az elnökök, a főtitkárok és a JKgy tagjai számos konferenciát tartottak a régióban és szerette Svájcban; ez is része volt a JKgy kommunikációs politikájának.

*A Jura-Közgyűlés (JKgy) díjai,
mint a közönséggel való kapcsolattartás eszközei*

Miközben a JKgy munkálkodásának nagy részét a javaslatok megfogalmazására, tervezetek kifejlesztésére és intézményes távlatok kidolgozására irányította – ezek ugyan sorsdöntő, de túlságosan elvont dolgok –, a JKgy Díjának odaítélése lehetővé tette a Közgyűlés számára, hogy rávilágítson a konkrét Jura-közi valóságra, valamint arra, hogy ezen a szinten igenis létezik alkotóerő, kezdeményzőkészség és kiválóság. Annak ellenére, hogy a Közgyűlés tevékenységének egészéhez viszonyítva ez kisebb jelentőségűnek tűnik, a JKgy Díj hozzájárult a tevékenységének megismertetéséhez az írott és elektronikus sajtóban.

A kitüntetések átadásának ceremóniáját mindig nagy körültekintéssel készítették elő, szorosan együttműködve a kitüntetettekkel, és mindig családias keretek között. A JKgy tagjai számára ez az évente ismétlődő esemény jó alkalom volt a megbízókkal, illetve a kantonok más intézményeinek képviselőivel és a községek hatóságaival való találkozásra.

Meddig tart a Jura-Közgyűlés hatásköre?

VAN-E HELYE BIENNE VÁROSÁNAK A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKGY)BEN?

Annak ellenére, hogy a Jura-kérdés jelenlegi területi lehatárolása első látásra egyszerűnek tűnik, valójában ennek fontos politikai tétje van. Az 1970-es évek népszavazásai a történelmi Jura hét körzetére vonatkoztak. Laufonnais jövője eldőlt azzal, hogy a Bázeli-vidék kantonhoz csatolták, ám Jura kanton és Bern kanton ügye nyitott maradt, amint azt a történelmi körülmények felidézésével bemutattuk (lásd I. fejezet). A kétnyelvű város, *Biel/Bienne* a XIX. század óta véres összetűzések helyszíne volt a két különböző nyelvű régió határán, amely ráadásul előbb a Bázeli Püspökség része volt, majd utóbb kivált abból. Nos, e város hovatartozásának különleges tétje van a Jura-kérdésben, ám közvetlenül nem vonatkoznak rá sem a népszavazások, sem az 1994. március 25-i Egyezmény.

Valójában Bienne városa jelentős teret kapott a JKgy munkálatai során⁷¹, nem csupán azért, mert számos és kiváltságos kapcsolata volt a Bern kan-

⁷¹ Nem célunk itt Bienne városa és a Jura kapcsolatainak történelmi leírása, csupán annak a kiemelése, hogy ez a problémakör milyen fontos volt a JKgy működése során.

tonnal, hanem amiatt is, hogy a város francia nyelvű lakóinak jövője hogyan alakult. Ez utóbbiak ugyanis úgy gondolták, hogy a jövőjük a Berni-Jurához kötődik a Bern kantonon belül.⁷²

Bienne városa az 1994. március 25-i Egyezményben csak egyszer szerepel, mégpedig azért, hogy vegyék ki abból. Ezt a feltételt Jura kanton írta elő. Ez a helyzet ellenérzéseket és elbizonytalanodást okozott a Berni Nagytanács (Bern kanton parlamentje) Bienne-i illetőségű képviselői részéről, amikor az Egyezmény ratifikálására került sor. A következő időszakban számos parlamenti interpelláció történt a Nagytanácsban erről a kérdésről, például amikor 2005-ben megbízták a JKgy-t az intézményesülés kidolgozásával. Ekkor ugyanis „megfigyelői státust kértek a francia nyelvű bienne-i lakosok részére a JKgy-ben”, vagy más esetben azt kérték, hogy „a JKgy vegye figyelembe Bien véleményét a tárgyalásai során. A Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) válasza mindig ugyanaz volt. Bienne nem része az 1994. március 25-i Egyezménynek, ami nem akadályozza meg, hogy ez utóbbi figyelembe vegye a város helyzetét, különös tekintettel a francia nyelvű lakosokra, amikor majd idővel megfogalmazza a Közgyűlés javaslatait.

És ez így is történt, pl. amikor 2011 áprilisában kiadták a Berni-Jura és Bienne város kapcsolatáról szóló tanulmányt⁷³. Mivel szerette volna megismerni a Berni-Jura Bern kantonból való kiválásának következményeit, a Végrehajtó Tanács megrendelte a jelentést abban a pillanatban, amikor lerakatba helyezték a *JKgy Összegző jelentését a régió intézményes jövőjét illetően*.

A Bienne-i kérdés felmerült a JKgy keretében is. Egyik tagjának felszólalására válaszolva és az „Intézmények” Szakbizottság javaslatára a JKgy elfogadta az 1996. október 16-i 2. sz. határozatát. Figyelembe véve az 1994. március 25-i Egyezmény és a Közgyűlési szabályzat előírásait elhatározta, hogy „nem nyitja meg szisztematikusan más partnerek felé, csupán azokkal folytatja a tárgyalásokat, akik benne voltak az 1994. március 25-i Egyezményben”, és „a megalakult szakbizottságok figyelmébe ajánlja, hogy saját igényeik szerint vegyék fel a kapcsolatot más partnerekkel is”.

Az „Intézmények” Szakbizottság több alkalommal találkozott a Bienne-i franciák küldöttségével. 1997. május 21-én a Bienne-i franciák képviselői az

72 2000-ben a szövetségi népszámlálás szerint Bienne és Evillard két nyelvű körzetnek 51 031 lakosa volt, s ennek negyven százaléka francia. A Berni-Jura 2000-ben 51 408 lakost számolt.

73 Bienne és a két nyelvűség távlatja: a Berni-Jura kiválása a Bern kantonból és a kiválás esetleges következményeinek vizsgálata. Közös tanulmány a vidékfejlesztésről, 2011. április.

„Intézmények” Szakbizottsággal közösen megállapították, hogy a Bienne-i régió közvetlenül érdekelt a JKgy munkálataiban, és „mindkét fél számára kívánatos, hogy szükség szerint a partnerek – kulturális és nyelvi területen – olyan megoldásokat keressenek, amelyek a közös problémáik rendezését szolgálják”.

Azt is kiemelték, hogy „a JKgy és Bienne kapcsolatainak intézményesítését nem írta elő az 1994. március 25-i Egyezmény”. 2008. február 18-án az „Intézmények” Szakbizottság fogadta Bienne városának hivatalos küldöttségét, melynek tagjait a Városi Tanács és Bienne körzet Frankofon Ügyeinek Tanácsa képviselői alkották. Hasonló események történtek 2010-ben, amikor Bienne-ben interaktív tájékoztatói ülésre került sor a Frankofon Ügyek Tanácsával közösen⁷⁴.

Bienne város tehát jócskán benne van JKgy folyamatban. Bár intézményes szempontból kizárták Bienne város és Jura kapcsolatának tárgyalását, ám e kapcsolatok létét mindig elismerték. A bienne-iek számára sarkalatos és kényes feladat volt az önvédelem, bár kijelentették, hogy hagyni kell a Jura-vidékieket, hogy egymás közt intézzék ügyeiket, mégis nagyon határozott módon voltak „semlegesen aktívak”. A JKgy egyébként elismerte 2009-es Összegző Jelentésében az érdekek kölcsönösségét, melyek által a Berni-Jura egyfelől Jura kantonnal, másfelől Bienne városával szövetkezett. Fontos politikai vonulata ez a JKgy szolgálatának.

SZÓBA JÖHETNEK-E MÁS VIDÉKEK IS?

Azok a szabályok és határozatok, melyek érvényesek a JKgy és Bienne város kapcsolataira, kiterjeszthetők a Jura-hegyvidék más vidékeire is. Így a JKgy tárgyalásai az együttműködésekkel illetően nyilvánvalóvá tették, hogy lehetőség van ezen együttműködések kiterjesztésére már régiókra, különösen Neuchâtel kantonra.

A JKgy az integráció szellemében kinyilvánította, hogy bizonyos javaslatai a teljes Jura-hegyvidékre vonatkoznak. Ugyanakkor a JKgy döntéseit mindig a Bern kantonnak és Jura kantonnak címezte. Esetenként a JKgy felhívással

⁷⁴ Egy Bienne-i küldöttség interpellációval fordult a JKgy-hez azzal a kéréssel, hogy szervezzenek Bienne-ben egy közérdekű, interaktív gyűlést. Ezt a JKgy elutasította. Néhány levélváltás után Bienne-ben mégis megszervezték az interaktív gyűlést, ám azon csak a Frankofon Ügyek Tanácsa és a Városi Tanács tagjai vettek részt.

fordult hozzájuk, hogy tárgyalásokat folytassanak egy harmadik kantonnal. Több konkrét projekt valósult meg pl. a BEJUNE-sorozatban (Bern, Jura, Neuchâtel).

A JURA-KÉRDÉS POLITIKAI MEGOLDÁSA

A Jura-kérdés jelenlegi (1994–2017) jellegzetessége az, hogy olyan politikai folyamatról van szó, amely lehetővé tette a két kanton (Berni és Jura) számára az intézményes, mindkét fél számára elfogadott megoldásokat. Mindez a párbeszéd és demokratikus döntések alapján történt. A tét az volt, hogy a Berni-Jura maradjon-e a Bern kanton része, vagy ellenkezőleg, a Berni-Jura és Jura kanton egyetlen kantonban egyesüljön.

Az *1994. március 25-i Egyezmény* célkitűzése a „a Jura-konfliktus politikai rendezése” volt. Az egyezmény aláírásának idején a Bern kanton és Jura kanton közötti párbeszédet kellett felépíteni. A két kanton abban az időben nyílt ellenséges viszonyban állt egymással a Berni-Jura hovatartozásának kérdésében (lásd a *Történelmi összefüggések* című fejezetben). A Bern kanton számára a Jura-kérdést végképp eldöntötték az 1974–1975-ös szavazások. Jura kanton pedig, a maga részéről, folytatta az „Egységes Jura újraalkotásának” politikáját.

Az 1994. március 25-i Egyezmény, melyet a Berni Nagytanács és a Jura Parlament egyaránt jóváhagyott, valamelyest enyhítette az ellenségeskedést, és megnyitotta a párbeszéd útját. A két kormány akkor elfogadta, hogy „a Jura-Közgyűlés felvetheti, amikor szándékában áll, majd az egyesülés ilyen vagy olyan formája”, tehát a Berni-Jura hovatartozásának kérdését.

Négyféle politikai-intézményes megközelítés

1994-től kezdődően a lehetséges intézményes megoldások már nem korlátozódtak azokra a szinte karikatúrába illő opciókra, amelyek szerint a Berni-Jura a Bern kanton része maradjon vagy ezek „újraegyesüljenek”. Ahhoz, hogy az események lefolyását megértsük, árnyaltabb megközelítésre van szükség. Négyféle politikai-intézményes megoldás tért vissza szabályszerű módon a tárgyalások és viták során, és mindegyik árnyaltan magyarázható volt.

A JELENKORI JURA-KÉRDÉS TÁRGYALÁSA SORÁN FELMERÜLT FŐ POLITIKAI-INTÉZMÉNYES MEGOLDÁSOK

A Berni-Jura sajátos státusa (avagy fokozatos autonómmá válása) a Bern kanton részeként, és egyszersmind a Jura-közi együttműködés fejlesztése, több fázisban (sajátos státus, status quo)
Újraegyesítés vagy új kanton létrehozása
Az ún. „községesítési” változat
Jura-hegylánc

Ez a négy politikai-intézményes megoldás, mint megannyi vörös fonál követhető nyomon, ha görcső alá vesszük a bonyolult politikai folyamat kronológiáját. Persze, megjelennek más gondolatok is, például a fél-kantonális elmélet⁷⁵, ám ezek nem vezettek politikai vitákhoz a Jura-Közgyűlés működésének idején (1994–2017), és nem is lett ezeknek semmilyen következménye.

Ideológiai és identitásbeli szempontból az antiszeptatisták és a Bern kanton által képviselt *status quo* felvetés lehetett volna az egyik politikai-intézményes megoldás. De valójában a *status quo* hosszú távon nem alkalmazható, azon egyszerű oknál fogva, hogy az intézmények – a Jura kérdéstől függetlenül – minden kantonban működni kívánnak. Bizonyos kantonok szintjén hozott reformok befolyásolják a régiós intézményeket⁷⁶, következésképpen

75 A „fél-kantonok” típusú megoldást részletesen vizsgálta a JKgy intézményi tanulmányozása során (2009). Kiderült, hogy a fél-kanton fogalma anakronisztikus, és nem jelenik meg betű szerint a Szövetségi Alkotmányban. Ráadásul a fél-kantonoknak ugyanazok lennének a kötelezettségei, mint az egésznek, teljeskörű adminisztrációs személyzettel, ami pedig a Berni-Jura és Jura kanton esetében nagyon gazdaságtalan lenne (lásd Összegző jelentés – 2009., 16. old.).

76 A kantonális adminisztráció decentralizálásának reformja (elfogadva 2006-ban), valamint például a régiós együttműködést és a nagyvárosok fejlesztési stratégiáját elősegítő stratégia erősen átírta a Bern kanton egészének szerkezetét, és ez többé többé-kevésbé érintette Jura kanton is. Jura kantonban a régiós konferenciák éles vitái tanúsítják az efféle reformok nem éppen előnyös hatását a régióra.

a vidékek helyét is a Bern kantonban, így a Berni-Jura helyét is. Egyébként, ami sajátosan a Berni-Jurát illeti, a Bern kanton 1993-ban módosított alkotmányának 5. cikkelye elismerte a Berni-Jura különleges státusát. Márpedig 1994-ben és a következő években a különleges státusra vonatkozó kitételek újra kellett írni, s ezzel elavultnak tekinteni a status quo felvetést. A status quo tehát önmagában nem politikai megoldás, hanem mintegy beleolvad a különleges státus (autonómia) vonulatába.

A BERNI-JURA KÜLÖNLEGES STÁTUSA, AVAGY FOKOZATOS AUTONÓMIÁJA A BERN KANTON KEBELÉBEN, ÉS A JURA-KÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS

A *különleges státus* nem más, mint a *status quo* tovább ragozása vagy tovább fejlődése. Megteremtésével a *Svájci állam fontos és előzmények nélküli kompetenciákat adományoz egy régiónak* – ebben az esetben a Berni-Jurának –, abból a megfontolásból, hogy a kantonban nyelvi és kulturális kisebbség él. Alkotmányos alapját 1993-ban tették le, magát a Berni-Jura különleges státusát biztosító törvényt pedig 2004 szeptemberében hagyta jóvá a Nagy Tanács (törvénybe 2006. január 1-én lépett, amikor létrejött a Berni-Jura Tanácsa (CJB). A különleges státus olyan fogalom volt, amelynek idővel tovább kellett fejlődnie, legalábbis a Jura-Közgyűlés (JKgy) munkálkodásának idején, hiszen meg kellett alapozni a működését. Ezért aztán a különleges státus vagy a regionalizálás fogalmát nem 1993-tól kell számítani. Inkább azt kell mondani, hogy ez a Jura-kérdés állandóan visszatérő témája.

Az újraegyesítés autonómista partizánjai számára a különleges státus nem volt opció, mivel az tökéletesen beillesztette a Berni-Jurát a berni kantonális intézménybe. Az ő véleményük szerint az a néhány vidékfejlesztési intézkedés, amelyet a Bern kanton felajánlott, politikai szemszögből minden alapot nélkülözött, és a Demokratikus Erő (FD) és a Berni-Jura Tanács (CJB) nem volt más, mint egy „belül üres kagylóhéj”. A Bernt támogatók egy része gyanakvással kezelte a Jura-köziek egymáshoz való közeledését. E csoport számára a különleges státus csakis a Berni-Jurára és a Bern kantonra vonatkozott, és semmiképpen nem lehetett modellértékű a Jura-kérdés egészének megoldására; magát a Jura-kérdés létezését is tagadták. Másfelől, a Berni Végrehajtó Tanács arra számított, hogy a különleges státus majd kielégíti a Berni-Jura lakosai jó részének autonómia-igényét, és konkretizálni fogja a

Dominique Haenni által kidolgozott, a határok légiesítéséről szóló fogalmat. Olyan alternatíva volt ez, amelyben ő maga mélyen hitt, és amely a két Jura egyazon kantonban való újraegyesítését célozta meg. Nyilvánvaló, hogy a Jura-vidéki hatóságok olyan politikát folytattak, amely szerint „a Jura egységének helyreállítása összeegyeztethetetlen a Berni-Jura különleges státusával a Bern kantonon belül. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a Jura Kormány jól fogadta a 44. sz. határozatot, amelyről az alábbiakban lesz szó⁷⁷.

ÚJRAEGYESÍTÉS VAGY ÚJ KANTON LÉTREHOZÁSA

A Jura Kormány jelentései a Parlament felé „A Jura egységének helyreállítása” tárgyában, melyeket évente adtak ki 1989 és 2014 között, meggyőzően bizonyítják, hogy mi volt a célkitűzése a Jura Kormánynak a Jura-kérdést illetően. Ezt a szempontot képviselték a Berni-Jura militáns szeparatistái, és ezt támogatta a Jura kanton lakosságának jó része is. Az „újraegyesítés”, amint ezt nevezték, változatos értelmezést takart. Lehet ez önmagában is célkitűzés ideológiai és identitás szempontjából, de egyébként ez az értelmezés nem utal az intézményes szervezetségre.

Mások számára az újraegyesítés csupán a Berni-Jura anektálását jelenti a mostani Jura kanton és Köztársasághoz. Ami a JKgy-t illeti, ők úgy képzeltek el az intézményesülésről szóló tanulmányban (2009), hogy létrejön egy kantonális típusú entitás, amelynek egyetlen értelme a két érintett régió felajánlott változtatási lehetőség.

A KÖZSÉGESÍTÉSI OPCIO

Az 1994. március 25-i Egyezmény következtetéseiben szó esik *Moutier* város helyzetéről, s arról a „türelmetlenségről”, amely ott uralkodik. Moutier város a Berni-Jura legfontosabb helysége, melynek hatóságai többségükben autonómisták 1982 óta (Városi Tanács), ill. 1986 óta (Municípiumi Tanács), és meg akarták változtatni a kantonális hovatartozásukat.

Amikor 1994-ben létrejött a JKgy, az autonómista előljárók megosztottá váltak a követendő stratégiát illetően: elsőbbséget adni a globális megoldásnak a JKgy keretében, vagy pedig olyan politikát folytatni, melynek eredmé-

77 A 2000. december 20-án hozott 44. sz. határozat háromfázisú folyamatot javasolt: a.) a Jura-közi együttműködés eszközeinek létrehozása (főleg széleskörű autonómia biztosítása a Berni-Jura számára a Bern kantonon belül; b.) a Jura-közi együttműködés kipróbálása; c.) végül: mérlegkészítés és a JKgy javaslatai.

nyeként Moutier város átkerül a Bern kantonból a Jura kantonba. Moutier város ezen sajtóságos problémaköre a továbbiakban külön fejezetet kapott.

Megjegyzendő, hogy a községesítési megoldás nem csupán Moutier esetét írta volna elő, tekintettel arra, hogy a 2012. évi Szándéknyilatkozat lehetőséget adott minden Berni-Jurához tartozó községnek, amely ezt óhajtotta és kérte, hogy ő maga határozza meg, hogy melyik kantonhoz akar tartozni.

A JURA-HEGYVIDÉK OPCió

Többről van szó, mint egy intézményes modellről: a Jura-hegyvidék fogalma mindenekelőtt egy olyan elképzelést jelent, amely nehezen körülhatárolható ugyan, ám sok híve akad. Az elképzelések között olyan is van, amely szerint egyesíteni kell a Bern kantont, Jura kantont és Neuchâtel kantont, vagy pedig egy „kantonok feletti” elvet kell alkalmazni. Miközben ennek a megoldásnak nagyon elkötelezett szeparatista és antiszeparatista partizánjai vannak, ennek a gondolatnak valójában kevés híve van, s azok is elég szerények. Motivációjuk eléggé változó: egyesek a működés szempontjából hirdetik a területek és az intézmények egységét, mások politikai stratégiaként használják azért, hogy mintegy kiürítsék a Jura-kérdést, felülről jövő módszerrel stb.

A MEGOLDÁS NÉGY LEHETSÉGES MÓDJA

Év	Dokumentum/Esemény	A Berni-Jura (JB) különleges státusa Bern kantonban (BE)	Új kanton létrehozása	Községesítési opció, különös tekintettel Moutier városra	Jura-hegyvidék opció
1993	Haenni-jelentés (RH) Widmer-jelentés (RW)	A JB fokozatos autonómiája és a határok légi-esítése (RH) A JB autonómiája (RW)	Különleges előjogokat biztosító új kanton létrehozása (RW)	Községesítési megoldás	
1993	A BE Alkotmánya	Alkotmányos alapelv			

Év	Dokumentum/Esemény	A Berni-Jura (JB) különleges státusza Bern kantonban (BE)	Új kanton létrehozása	Községi- tési opció, különös tekintettel Moutier városra	Jura-hegyvidék opció
1994	1994. március 25-i Egyezmény	Az összehangolás elő fogja segíteni a JB fokozatos autonómiáját	A Jura-Közgyűlés felvetheti, amikor akarja, az újraegyesítést ilyen vagy olyan formában	Szóba kerül Moutier város különleges helyzete	Nem kizárható az elv kiterjesztése más régiókra is
1998	Ügydöntő népszavazás Moutierben			Elenyésző többség (41 szavazat a BE fennmaradásáról)	
1999	A Jura-Közgyűlés jelentése a „három útvonalról” (9. sz. Döntés)	Az előnyök és hátrányok sommás elemzése, politikai következtetések nélkül	Az előnyök és hátrányok sommás elemzése, politikai következtetések nélkül		Az előnyök és hátrányok sommás elemzése, politikai következtetések nélkül
2000	44. sz. határozat	A JB széleskörű autonómiát kapna. A Jura-közi párbeszéd tapasztalatai és a Jura-Közgyűlés mérlege	Jelentésbe foglalják egy hat körzetből álló kanton lehetőségét és az ezzel kapcsolatos külön véleményeket	A jelentésben szerepel, de nem javasolják	A jelentésben szerepel, de kiesik a tárgyalás kereteiből, kevésbé reálisnak ítélik
2003–2004	Határozat és a végrehajtás időrendi sorrendje	Határozat az intézménysülés vizsgálatáról és a végrehajtás időrendi sorrendje	Határozat az intézménysülés vizsgálatáról és a végrehajtás időrendi sorrendje		

Év	Dokumentum/Esemény	A Berni-Jura (JB) különleges státusa Bern kantonban (BE)	Új kanton létrehozása	Községesítési opció, különös tekintettel Moutier városra	Jura-hegyvidék opció
2004	A Jura Parlament jóváhagyása az „Egyetlen Jura” kezdeményezés ügyében	A Jura-Közigyűlés vizsgálatainak felfüggesztése.	A Jura-Közigyűlés vizsgálatainak felfüggesztése.		
2006	Az „Egyetlen Jura” törvény elfogadása				
2005–2006	Megbízatás az intézményesülés vizsgálatára	A munkálatok újraindítása 2006-ban.	A munkálatok újraindítása 2006-ban.		A munkálatok újraindítása 2006-ban.
2009	A Jura-Közigyűlés vizsgálatának következtetései	Politikai rendezés a status quo-ról szóló szavazás révén, beleértve a Jura-közi együttműködés megerősítését.	Politikai rendezés hat községből álló kantonról.	Moutier város különleges helyzetének említése; a községesítési opciót nem ajánlják	Politikai rendezés a status quo-ról, amely integrálja a fejlődést a Jura-hegyvidék szintjén.
2010	Interaktív tájékoztatói ülések	A Jura-Közigyűlés jelentésének magyarázata. A közelet különféle reakciói.	A Jura-Közigyűlés jelentésének magyarázata. A közelet különféle reakciói.	A Jura-Közigyűlés jelentésének magyarázata. A közelet különféle reakciói, a községesítési szavazásra való utalás.	A Jura-Közigyűlés jelentésének magyarázata. A közelet különféle reakciói.

Év	Dokumentum/Esemény	A Berni-Jura (JB) különleges státusza Bern kantonban (BE)	Új kanton létrehozása	Közszégsítési opció, különös tekintettel Moutier városra	Jura-hegyvidék opció
2012	Szándéknyilatkozat (Bern kanton és Jura kanton)	A Jura-közi kapcsolatok szövetségi szellemében való megőrzése, akkor, ha a folyamatot elutasítják az érintettek.	Szavazás elve és kivitelezése.	Községi szavazások elve és kivitelezése, amennyiben van rá igény.	
2013–2015	Közbeeső jelentés (2013)	A Berni-Jura és Bienne városa politikai részvételének megerősödése.			
2013	Berni Nagytanács (Bern kanton parlamentje)		A szavazás törvényességi alapjainak elfogadása.	A Blanchard indítvány elutasítása a közszégsítési szavazással szemben.	
2013	Jura Parlament		A szavazás törvényességi alapjának elfogadása.		
2013	2013. november 24-i szavazás		Nemleges szavazás azaz kapcsolatban, hogy új kanton jöjjön létre Jura kanton és Bern kanton részvételével.		
2014	Kormányjelentés a parlamentben a Jura-egység helyreállításáról	Kantonközi együttműködés elemzése: felfüggesztés vagy folytatás.		Jura kanton készen áll befogadni a Berni-Jura azon községeit, amelyek ezt kérik.	

Év	Dokumentum/Esemény	A Berni-Jura (JB) különleges státusa Bern kantonban (BE)	Új kanton létrehozása	Községesítési opció, különös tekintettel Moutier városra	Jura-hegyvidék opció
2015	A végrehajtás időrendi sorrendje a Bern kanton, Jura kanton és Moutier város esetében			A községi szavazások szervezésére vonatkozó szabályozások	
2015	Összegző jelentés különleges státus kifejelesztése	A Berni-Jura és Bienna város politikai részvételének lehetővé tétele			
2015	Moutier, Belprahon, Crémines, Grandval és Sorvilier	A Berni-Jura és Bienna város politikai részvételének lehetővé tétele		Moutier kérése és másik négy község feltételezett kérése községi választás tartására vonatkozóan	
2016	Nagytanács	A Berni-Jura és Bienna város politikai részvételének lehetővé tétele		A községi szavazás törvényes alapjának elfogadása	
2016	Bern, Jura és Moutier szakjelentései	A Berni-Jura és Bienna város politikai részvételének lehetővé tétele		Moutier városnak a Bern kantonból Jura kantonba való átadásának következményei	

Év	Dokumentum/Esemény	A Berni-Jura (JB) különleges státusza Bern kantonban (BE)	Új kanton létrehozása	Községesítési opció, különös tekintettel Moutier városra	Jura-hegyvidék opció
2017	Szavazás Moutier, Belprahon és Sorvilier községekben	A Berni-Jura és Biemme város politikai részvételének lehetővé tétele		Moutier → Jura kanton Belprahon → Bern kanton Sorvilier → Bern kanton	
2017	Az 1994. március 25-i Egyezmény felmondása és a Jura-Községi feloszlata	A Berni-Jura a Bern kantonban marad. Moutier eldönti, hogy Jura kantonhoz tartozik (elméletileg 2021-től). Belprahon és Sorvilier a Bern kantonban maradnak.			

Az „intézményesnek” nevezett tárgyalások legfontosabb állomásai

A Jura-Községi (JKgy) azzal kezdte tevékenységét, hogy a mindenkit érintő témákat összegyűjtse, és azokat a Jura-közi párbeszéd keretében felvesse és tárgyalja. Sikertelenül a mindkét régiót érdeklő és a közös megoldásokra váró problémákat tervbe venni. Csakis ezután és fokozatosan került sor azokra a tárgyalásokra, amelyek az intézményesülés körébe tartoznak.

HÁROM ÚTIRÁNY

1996 decemberében a JKgy megbízta a Vezetőtanácsot – a 4. sz. határozat alapján – olyan ülések megszervezésével, amelyek, egyfelől az 1994. március 25-i Egyezmény magyarázatát, másfelől a Jura-konfliktus hosszútávú megoldásának módjait vizsgálják (lásd az 1996. december 4-i 4. sz. határozatot). Egy évvel később a JKgy elfogadta a 9. sz. határozatot, és megbízta az „Intézményes” szakbizottságot a két régió intézményes keretei háromféle útirányának kidolgozásával. A határozat megfogalmazása a Jura-együttműködésre vonatkozó más tevékenységi formákra is lehetőséget adott.

AZ 1997. DECEMBER 11-I 9. SZ. HATÁROZAT C) PONTJA
HÁROM ÚTIRÁNY AZ ELJÖVENDŐ INTÉZMÉNYES KERET VIZSGÁLATAIRA

A Berni-Jura különleges státusa	A Berni-Jura jövődő helyzetének vizsgálata arra a különleges státusra vonatkozóan, melyet a Bern kanton Alkotmánya és a politikai participáció felerősödéséről szóló törvény biztosít. Így lehetővé válik az az elképzelés, hogy a fokozatos autonómia keretében kifejlesszék az együttműködés módozatait és a közös új intézményeket.
Új kanton létrehozása	Azon lehetőség vizsgálata, hogy bizonyos idő elteltével egy öt körzetből álló kantont hozzanak létre.
Jura-hegyvidék	Annak vizsgálata, hogy Jura kanton és a Bern kanton közös részvételével egy kantonok feletti struktúrát hozzanak létre a Jura-hegyvidék szintjén, ilyen vagy olyan formában.

1988 decemberében a Jura-Közgyűlés (JKgy) szakbizottságait összevonták azzal a céllal, hogy a fenti „három útírányt” tanulmányozzák, írják össze az előnyöket, a hátrányokat és azokat a gyakorlati következtetéseket, melyek szakbizottságokként rájuk tartoznak. Egy esztendei kemény munka után 1999. október 25-én a JKgy elfogadott egy időközi jelentést⁷⁸, mégpedig a Jura-üggyel akkoriban megbízott Ruth Metzler szövetségi tanácsos asszony jelenlétében. Ez a munka-dokumentum csak táblázatokot tartalmazott, és nem volt más, mint a tárgyat érintő elgondolások nyers és sok vonatkozásban ellentmondásos egyvelege. Következtetéseket nem tartalmazott, konkrét, szövegszerű javaslatokat így nem adott a továbbiakra nézvést, tehát a JKgy a maga ritmusa szerint folytathatta munkálkodását. Ahhoz, hogy mindenki megértse a „három útírányt” politikai súlyát, még egy esztendőtt kellett várni, és el kellett fogadni a Közgyűlés 44. sz. határozatát.

A 44. SZ. HATÁROZAT

A 2000. december 20-án elfogadott 44. sz. határozat címe: „A Jura-kérdés intézményes megoldásának vizsgálata”. A határozat valójában éppen a „három útírányról” szóló elgondolások politikai elemzését jelenti. A szöveg, melyet a berni küldöttség tíz igen és két tartózkodó szavazattal, míg a Jura-küldöttség egyhangú szavazattal fogadott el, nem csupán konkrét javaslatokat tartalmazott, hanem – főleg – eljárásrendet és határidőket. Ezzel a Jura-ügy új megvi-

⁷⁸ A három útírány vizsgálata, időközi útszakasz: A Jura Közgyűlés jelentése, melyet 1999. október 25-én fogadtak el, plenáris ülésen.

lágításba került, mivel a JKgy lemondott az egymással szemben álló irányok logikájáról, és folyamatként kezelte az ügyet. Ezáltal szerencsésen visszatért az 1994. március 25-i Egyezmény szelleméhez, hiszen abban nyitott folyamatról volt szó.

A 44. sz. határozat megfogalmazásának körülményei

Ennek a sarkalatos szövegnek az elfogadását csakis az akkori körülmények megismerése után érthetjük meg. A 2000-es esztendő fő jellemzője a Bern kanton és a francia Bienne közötti tárgyalás-sorozat volt az ún. Regionális Tanács keretében⁷⁹, amelynek végén kiadták *A Berni-Jura státuszát érintő jelentés és törvénytervezet* szövegét. Ezt 2000. októberében átadták a Végrehajtó Tanácsnak (Bern kanton kormányának), s ezzel elkezdődött egy olyan megközelítés, amely később a Berni-Jura különleges státusát alapozta meg. Ugyancsak a 2000. év folyamán a berni és Jura-kormányzatok kidolgoztak – az őszi időszakban – egy egyezményes kerettervet a közös intézmények (IC) létrehozásáról⁸⁰. A Berni-Jura vezetőinek és politikusainak egy informális jellegű csoportja, Jövőcsoport (Groupe Avenir)⁸¹ néven jelentést tett le a maga részéről *A Berni-Jura autonómiája felé* címmel, melyet huszonhatan írtak alá.

A 44. sz. határozat bevezetőjében az „Intézmények” szakbizottság egyéb körülményekre is felhívta a figyelmet. Megállapította, hogy a Jura-kanton és a Bern kanton viszonya normalizálódott, valamint, hogy a Jura-kérdést kísérő harci mozgalmak veszítettek befolyásukból a hagyományos pártok javára. A Berni-Juráról szólva megállapították, hogy „a Berni-Jura néha hátrányos megkülönböztetésnek van kitéve”, és hogy „a berni politikai döntések nem veszik (pontosabban, a megfogalmazás szerint: talán nem mindig veszik) figyelembe eléggé a peremvidék sajátosságait, azt, hogy egy

79 A Berni-Jura és a francia Bienne Regionális Tanácsát azon törvény alapján hozták létre, mely a Berni-Jura és Bienne körzet francia nyelvű lakóinak politikai együttműködését kívánta megerősíteni. Ezt a Tanácsot 2006-ban a Berni-Jura Tanácsa váltotta fel, amelyet a Berni-Jura különleges státusáról szóló törvény alapján hívtak életre.

80 2001-ben parafált egyezmény.

81 A Jövő-csoport „olyan vitafórum, amely különféle politikai beállítottságú személyeket gyűjt egybe; közös jellegzetességük, hogy mindnyájan egy egységes régiós intézmény létrehozásának szükségességét vallják. E régiós intézmény megbízatása lenne kivitelezni mindazokat a kompetenciákat, melyek kantonális Alkotmány keretei között Berni-Jurát illetik” – amint ez kiviláglik a csoportosulás 1998. február 4-én tartott sajtóértekezletének állásfoglalásából.

nyelvileg különböző entitásról van szó”, miközben „az új alkotmányos keret nyitottabb opciókra ad lehetőséget”.

Visszatekintve, és főleg a 2013. november 24-i szavazás után, érdemesnek tűnik a következő megjegyzés. A bizottság úgy vélte, hogy „a Berni-Jura által felvetett probléma konszenzusos megoldást követel, ugyanis annyira bonyolult ügyről van szó, amelyhez nem elégséges a népszavazás-típusú konzultáció. Minden kétséget kizáróan az efféle konzultáció felkorbácsolná az ellentéteket.”

Kétütemű eljárás

A JKgy rövid és középtávú eljárásmodot ajánlott, és azt kétüteműre tervezte. Első lépésként széleskörű autonóm státust kell biztosítani a Berni-Jurának, lehetővé tenni számára, hogy döntési jogkörben közvetlen kapcsolatot építsen ki a Jura-kormánnyal. Miután ezek a struktúrák két év alatt kiépülnek, sor kerülhet a közös intézmények (IC) létrehozására „a megosztott szuverenitás” elve szerint. A második fázis négy év alatt a Jura-közi együttműködés kipróbálását írta elő, a Berni-Jura autonóm státusa és a közös intézmények partnerségi keretei között. A JKgy úgy tervezte, hogy a 44. sz. határozat életbeléptetésének hat éve alatt követni fogja a folyamat előrehaladását, és figyelemmel kíséri a tapasztalatokat, azzal a végső céllal, hogy a rendelkezésre álló elemekből mérleget és javaslatokat készítsen. Ahogy pontosan megfogalmazták: „hat év után, az 1995. március 25-i Egyezményben foglaltak alapján és a helyzet alakulása szerint megoldást találni a Jura-kérdés politikai rendezésére”.

A határozat 2000 decemberében történt elfogadása előtti időszakban az „Intézmények” szakbizottság tizenkilenc interaktív tájékoztató ülést tartott, november hó folyamán. Ezen kommunikációs gyakorlat során megjegyzéseket fogalmaztak meg, és ezeket figyelembe is vették, anélkül azonban, hogy ezek lényegesen módosították volna a Jelentés, illetve a határozat végző szövegváltozatát.

A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKGY) 44. SZ. HATÁROZATA (2000. DECEMBER 20.)

	A Jura-kérdés időbeni távlatai: a folyamat és határidők kijelölése. Mindezeket a változás és a nyitottság szellemében, a különbözőségek figyelembevételével, a kölcsönös tapasztalatok megosztása és a párbeszéd alapján. A JKgy kéri a két kanton kormányait, hogy támogassák az elkövetkező folyamatot, és kezdeményezzék annak megvalósítását.
Első fázis: Az együttműködés eszközeinek létrehozása	Két év leteltével, de legkésőbb 2003. december 31-ig. – a Berni-Jura széleskörű autonómiát kap a Bern kantonon belül és ugyanakkor döntési és pénzügyi jogkörrel bíró szerveket hoz létre; – meghatározzák a Bern kanton és Jura kanton partnerségének alapelveit; – meghatározzák a közös intézmények (IC) létrehozásának és működésének közös eljárásmodját a megosztott szuverenitás elve alapján.
Második fázis: Jura-közi együttműködés	Négyéves időtartam alatt Jura kanton és a Berni-Jura tapasztalatokat szereznek a Jura-közi együttműködést illetően: – amely a Berni-Jura autonóm státusából következik; – és amely a közös intézmények partnerségének elve alapján történik.
Mérleg, javaslatok és a JKgy szerepe	Az alatt a hat év alatt, amíg a két fázis megtörténik, a JKgy: – megbízatást kap a folyamat előrehaladásának követésére; – egybegyűjti a tapasztalatok alapján kirajzolódó előnyöket és hátrányokat; – előkészíti a mérleg alapelemeit és a javaslatokat, amelyek lehetővé teszik, hogy hat év leteltével – az 1994. március 25-i Egyezményben foglaltak szerint, valamint a kialakult helyzetnek megfelelően – politikai megoldás szülessen.

Ellentétes vélemények a Jura-Közgyűlés (JKgy)-ben

A 44. sz. határozat meghozatalával a JKgy kézbe vette az intézményesülés kérdését, és azt a határidők megszabásával támasztotta alá. Azonban a két delegáció egy lényeges pontban nem tudott megegyezni: annak a lehetőségnek a vizsgálatával, miszerint a Berni-Jura hat körzetét és Jura kantont magába foglaló módon esetleg egy új kanton jönne létre. A Jura-küldöttség úgy vélte: a JKgy arra kell használja a fentebb jelzett hat esztendő, hogy folytasson vizsgálatot abból a célból, hogy a lakosok számára jól megalapozott, politikailag világos választási lehetőséget kínáljon. A Berni-Jura küldöttsége nem volt egységes ebben a tekintetben, nem alakult ki többségi akarat ennek az útnak a követésével kapcsolatban.

A 44. sz. határozat egyhangú elfogadása (két tartózkodás mellett a Berni-Jura delegáció részéről) mégis lehetővé tette a munkálatok derűs légkörben való folytatását, és annak a feladatnak az elvégzését, amivel a két kanton 1994-ben megbízta.

A kantonok válaszai

Mielőtt átadták volna hivatalos válaszukat, a két kanton fontos lépést tett a Jura-közi együttműködés eszközeinek kidolgozása terén. 2001. április 4-én a két kormány valóban aláírta a közös intézmények (IC) létrehozásával kapcsolatos Keretegyezményt. Ebben meghatározták az említett intézmények létrehozásához szükséges sajátos módozatokat.

A 44. sz. határozatot illetően a Jura Kormányzat jelezte, hogy elfogadja a javaslatokat, de itt-ott árnyaltabban fogalmazna. Üdvözölte a szilárd terv megfogalmazását és a határidők előírását, ám hangsúlyozta a határidők betartásának fontosságát. A Jura-közi együttműködés vonatkozásában kiemelte, hogy a *közös intézmények létrehozása* nem mehet egyszerre, és ezek a munkálatok az adminisztráció számára komoly erőfeszítést jelentenek. A Jura Kormány véleménye szerint az összes közös intézményt nem lehet hat év alatt tető alá hozni. Ettől függetlenül úgy vélte: nem kell félni attól, hogy a JKgy által vizionált folyamat csorbát szenvedne.

Sokkal negatívabb válasz érkezett a Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) részéről. 2001. június 27-én kelt levelükben vitatják a Berni-Jura „széleskörű autonómiája” kifejezést, és úgy vélik, hogy a partnerség csakis azokra a kompetencia-területekre vonatkozhat, amelyeket átengednek a Berni-Jurának. Bern kanton kormánya szerint a létrehozandó közös intézmények nagytöbbsége az ő kompetenciájában maradna. A megszabott időhatárokat szintén vitatta, mondván, hogy a JKgy által javasolt első fázis nincs összehangolva a Berni-Jura különleges státusáról szóló törvény megalkotásával, hiszen ez utóbbi nem léphet életbe 2004. január 1-e előtt. Végül, a második fázissal kapcsolatban – melyet egyébként túl rövidnek tart – a Végrehajtó Tanács úgy vélte, hogy a különleges státus kikísérletezése a Berni-Jura jogkörébe tartozik, nem pedig a Jura-Közgyűlésébe. A kísérlet értékelése a Berni-Jura eljövendő tanácsának jogkörébe tartozik, amelynek hiányában kompetencia-összeférhetetlenség kockázata forog fenn a JKgy és a Berni-Jura Tanácsa (CJB) között.

Néhány levélváltás után 2001. október 5-én sor került a JKgy, a Jura Kormányzat és a Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) találkozására. Ezen a felek egymás között tisztázták a dolgokat, és egyetértésre jutottak. A határidőket viszonylagossá tették, és a JKgy pontosította, hogy sosem törekedett arra, hogy beavatkozzék a Berni-Jura intézményi struktúrájának kidolgozásába. Másfelől a széleskörű autonómia az ő értelmezésében azt fedi, hogy a Berni-Jura lehetőséget kapjon a közös intézmények közvetlen vezetésére, és a partnerség megvalósítására. 2001. október 31-én kelt levélben a Végrehajtó Tanács szerint a különbözőségeket sikerült kiiktatni. Így aláírta a 44-es számú határozatot, amelyet a JKgy állásfoglalása egészített ki.

AZ INTÉZMÉNYES VIZSGÁLÓDÁS ELVE

A 44. sz. határozatnak megfelelően és azoknak az eszközöknek vizsgálata által, amelyek lehetővé teszik az 1994. március 25-i Egyezmény politikai célkitűzésének elérését, a JKgy kinyilvánította azon akaratát, hogy szorgalmazza, majd értékelje a közvetlen partnerséget, ám ugyanakkor más megfontolásokat is tanulmányozzon. Egy évvel később a Jura-Közgyűlés tudomásul vette a különleges státusról szóló törvénytervezetet, és elhatározta, hogy hozzákezd „ahhoz a vizsgálathoz, melynek célja azon intézményes formának a meghatározása, amely leginkább szolgálja a Jura-vidék közösségét a hat körzetben, figyelembe véve az 1994. március 25-i Egyezmény célkitűzéseit, és mindezt a demokrácia szellemében. Olyan alapelv ez, amely az elkövetkező hónapokban szervezte és tervezte a JKgy működését.

AZ „EGYETLEN JURA” – KEZDEMÉNYEZÉS

A JKgy mandátumának legkritikusabb pillanata minden bizonnyal az a közjáték volt, amikor az „Egyetlen Jura” kezdeményezést a Jura Parlament 2004. novemberében hitelesítette, és pedig a Kormány előzetes jóváhagyása nélkül. Ez a kezdeményezés azt kérte a Jura Kormánytól, hogy fogalmazzon meg felajánlást a Berni-Jura felé a megosztott szuverenitás tárgyában. Jogértelmezése alapján a Jura Kormányzat úgy vélte, hogy ez a kanton szintű népi kezdeményezés, melyet a Jura-vidéki Autonómista Mozgalom betervezett, összeegyeztethetetlen mind a Szövetségi Alkotmánnyal, mind az 1994. március 25-i Egyezménnyel. Még hangsúlyosabb politikai szempontból nézve, hogy a Kormányzat attól félt, hogy mindaz a fejlődés, amit tíz év tevékeny-

sége során a JKgy elért, semmivé válik, a párbeszéd pedig megszakad. Hogy ebből a mélypontból kilábaljon, a kormányzat hasztalan javasolta, hogy a kezdeményezést petíció formájában küldjék át a JKgy-nek, és kérik, hogy olyan ajánlást készítsen elő, amely szerint a hat Jura-vidéki körzet egyetlen intézményes entitásban egyesül.

A Bern kantonban, de főleg a Berni-Jurában valóságos agressziókat fogtak fel a Jura Parlament döntését, kivéve az autonómista köröket. A személy szerinti szervezésen kívül – egyes képviselőkre gyakorolt nyomás mellett –, főleg a nagyságrend volt kiábrándító: 51 igen, 4 nem szavazat és 4 tartózkodás. Ezt a döntést mind a berni küldöttek, mind a JKgy tagjai a megvetés jelének érezték, és mélységes kiábrándulást váltott ki belőlük. Néhány nappal a Parlament határozata előtt a Jura-Közgyűlés Moutier városban ülésezett a két kanton kormányainak képviselői és Christoph Blocker szövetségi tanácsos jelenlétében, akiket a JKgy fennállásának 10. évfordulójára hívtak egybe. Jó alkalom volt ez, hogy a Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) kifejezze aggodalmát az Jura-vidéki Autonómista Mozgalom kezdeményezésével kapcsolatban, különös tekintettel annak egyoldalú jellegére.

E helyzetnek az lett az eredménye, hogy néhány hét múlva a JKgy hozott egy világos döntést. A 7. számú, 2004. december 20-án kelt Nyilatkozatában megállapította, hogy a kezdeményezés szövege szembeszegül az 1994. március 25-i Egyezményvel, és ezért a JKgy kinyilvánítja azon akaratát, hogy folytatja munkálatait mindezeketől függetlenül. Ezért azt kérte a Háromoldalú Konferenciától, hogy rövid időn belül nyilvánítsa ki, milyen következményeket von le az „Egyetlen Jura” kezdeményezés elfogadása kapcsán, és addigis, amíg a tisztázás megtörténik, felfüggeszti a hat körzetről álló entitás ügyével kapcsolatos munkálatait.

A 2005. SZEPTEMBER 6–7-ES MANDÁTUM

A Háromoldalú Konferencia 2005 szeptemberében adott választ olyan mandátum formájában, amely megerősíti a JKgy legitimitását a Jura-közi párbeszéd intézményesített helyszínéeként. Ennek a feltételhez kötött mandátumnak alapját az 1994. március 25-i Egyezmény, illetve a JKgy-nek a régió intézményes jövőjére vonatkozó már meghozott döntések képezték, és azzal bízta meg a Közgyűlést, hogy – hármas tagolásban – folytasson intézményes vizsgálódást, és készítsen összehasonlító mérleget.

**MEGBÍZÁS, MELYET A BERN KANTON VÉGREHAJTÓ TANÁCSA
ÉS A JURA KÖZTÁRSASÁG ÉS KANTON KORMÁNYA KÖZÖSEN ÁTAD
A JURA-KÖZGYŰLÉSNEK A SZÖVETSÉGI TANÁCS VÉDNÖKSÉGE ALATT,
A JURA-VIDÉK INTÉZMÉNYES JÖVŐJÉNEK VIZSGÁLATA CÉLJÁBÓL**

1.1	Annak vizsgálata, hogy mit jelentene intézményes szinten, amennyiben egy hatkörtzéből álló új entitás jönne létre.
1.2	A közvetlen partnerség hatásainak vizsgálata a Jura-közi intézmények létrejötte nyomán, illetve a Berni-Jura különleges státusának következményei.
1.3	Más megoldások vizsgálata, melyeket a JKgy elismer, és amelyek tanulmányozását hasznosnak tartja.
Összehasonlító jellegű mérleg készítése: előnyök és hátrányok a jelenlegi helyzet, majd pedig a tervezett helyzet vonatkozásában.	

A Jura-vidéki Autonómista Mozgalom kezdeményezéssel kapcsolatos konfliktus megoldása céljából a Jura Kormány – a partnereivel való meg-egyezés után – azt javasolta, hogy írják be az „Egyetlen Jura” törvénybe a JKgy-nak adott megbízást, vagyis azt, hogy kijöjjön a zsákutcából, amelybe az említett egyoldalú kezdeményezés juttatta a Jura kantont, és igenis foly-tassa a munkáját a Jura-közi párbeszéd logikája szerint. A törvénytervezet azt írta elő, hogy amennyiben a mandátumot nem ratifikálják, vagy ha azt nem fogadja el a JKgy, az esetben maga a Jura Kormány viszi végig a vizsgál-latot. A törvénynek a Jura Parlament általi elfogadása után (2006 áprilisá-ban) a Háromoldalú Konferencia ratifikálta a JKgy megbízatását.

2006. június 22-én tartott plenáris ülésén a JKgy eldöntötte, hogy újra-kezdi munkálatait, és kifejezte eltökélt szándékát, hogy végigviszi a kérdés tanulmányozását, és pedig teljesen független módon, mindkét oldalt figye-lembe véve, és az 1994. március 25-i Egyezmény szellemében. A vizsgáló-dás kezdetét 2006. augusztus 28-ra rögzítették. Megjegyzendő, hogy ez a dátum egybeesik az újonnan választott berni delegáció első ülésével. (A delegációt a 2006-os kantonális választások nyomán újították meg.) A ber-ni küldöttség fele új emberekből állt, ráadásul a JKgy keretein belül is a köz-gyűlési folyamattal és az 1994. március 25-i Egyezménnyel ellenszegülők megerősödtek. Mindez az „Egyetlen Jura” közzjáték eredménye volt.

A JURA-KÖZGYŰLÉS (JKGY) JELENTÉSE

Következetes vállalkozás

Egy ilyen nagyléptékű és bonyolult megbízatás teljesítése, mint amelyet a JKgy kapott, időt és komoly eszközöket feltételezett, ami rendben is volt. A Háromoldalú Konferencia kétéves határidőt szabott, ami meghosszabbítható lehetett, ugyanakkor elfogadta a két évre szóló költségvetési kiegészítést 734 000 svájci frank összegben. Ez a költségvetés lényegében lehetővé tette az adminisztratív személyzet kibővítését, és azt is, hogy külső szakemberek segítségét is igénybe vehessék.

Lényegében a JKgy bizottságai – élükön az „Intézmények” bizottsággal, és a főtitkárság hozzájárulásával – öt időközi jelentést és végül egy összegző jelentését készítették a *Jura-közi régió intézményes jövőjének vizsgálatáról*. Igen nagyszámú szakértő járult hozzá a munkálatokhoz, főleg módszertani és pénzügyi szempontból.

2009. május 4-én a JKgy átadta Eveline Widmer-Schlumpf szövetségi tanácsos asszonynak, valamint a két kanton Jura-ügyi küldöttségeinek a munkálatok eredményét. Körülbelül nyolcvan újságíró és médiaszakember jelenléte, a helyi rádióadók és internetfelületek által adott direkt közvetítés azt mutatja, hogy a JKgy végső következtetései nagyon is érdekelték a sajtót.

A Jura-Közgyűlés eredményei és következtetései

A JKgy elvégezte a kapott mandátumának háromirányú feladatát, és mérleget készített még mielőtt nyilvánosságra hozta volna következtetéseit és ajánlásait. A részletek tekintetében az olvasó a 2009. évi jelentésre hagyatkozhat, illetve annak mellékleteire⁸². Szükségesnek tartjuk azonban rávilágítani a legfőbb javaslatokra, és azok tartalmának pontosítására.

Az akkoriban tanulmányozott intézményes irányvonalak közül a JKgy két alternatívát ragadott ki a *status quo*-hoz képest, ez utóbbit eleve kizárva a mérleg kiértékelésekor.

82 A JKgy összegző jelentése a *Jura-közi régió intézményes jövőjének vizsgálatáról (2009)* ötven oldalt tesz ki. A jelentés szintetizáló módon magába foglalja az öt időközi jelentést és a szakértői jelentések jórészét, köztük a Jeanrenaud Egyetem (UNINE) egyik tanárának két terjedelmes tanulmányát, melyek címe: *Pénzügyi folyamatok a Bern kanton és a Berni-Jura között (2008. február)*; és *Hat körzetből létrejövő, kanton-típusú új entitás költségvetése (2008. augusztus 29.)*.

Az első alternatíva abban állt, hogy a Berni-Jura három körzete és Jura Köztársaság és kanton három körzete egy új kantonban egyesüljön, valamint a régió meglévő 132 községe hat községbe olvadjon egybe (a 2008. év végi helyzet szerint). Ezt az új kantont, melynek székhelyéül Moutier városát javasolták, modern elvek szerint szervezték volna meg. A községek egybeolvasztása folytán az új kanton előnyös helyzetbe került volna, a feladatok és terhek újszerű megoszlása következtében a kanton és a hat község között. A JKgy nem törekedett a hat körzet egyszerű újraegyesítésére, „összeragasztására”. Amennyiben új entitású kanton jön létre, a JKgy véleménye szerint ez többet kell hozzon a Jura-közösség és intézményei számára, mind a hitelesség, mind a versenyképesség, mind a vonzóerő szempontjából. A JKgy részletes javaslataira alapozva Claude Jeanrenaud professzor tanulmánya rámutatott, hogy egy ilyen entitás pénzügyi szempontból életképes lehet, és új horizontot nyithat a régió számára. A JKgy hangsúlyozta, hogy ennek az elképzelésnek a konkrét formába öntése erős politikai akaratot feltételez. Azt is kimondta, hogy az új kanton nyitott kell legyen, készen kell álljon arra, hogy a Bern kantonnal együtt intézményes és participatív megoldásokat keressen Bienne város, de különösen a francia nyelvű kisebbség számára.

A második alternatíva a „*status quo+*” elnevezést kapta. Ezt az elnevezést különben megőrizte a Bern kanton azon munkálatai keretében, melyek a Berni-Jura különleges státusát próbálták kifejleszteni 2013 után. Amint az elnevezésből következik, ennek az irányvonalnak az alap gondolata szerint jobbítani szükséges az akkor uralkodó helyzeten, és pedig olyan területi átrendezéssel, amely ugyanolyan távlatokat biztosít, mint a hat község létrehozása egy új kantoni entitásban, és ugyanakkor a Jura-közi együttműködést megerősíti. A JKgy kiemelte, hogy a „*status quo+*” létrejöhet modulszerű konstrukcióban a Bern kanton intézményes keretében megadott feltételek közepette, és hatásköre kevésbé körülhatárolt. Épp úgy, mint egy új kanton létrehozása, a „*status quo+*” kedvezne a kantonok feletti és határokon átnyúló régió kiépítésének.

A következtetések C betűvel jelzett pontjában a JKgy nyilvánosságra hozta a Jura-kérdés politikai megoldásának értelmezését, a következők szerint:

„Tekintettel a Jura-közi régió intézményes ügyének lényegében politikai és indulatokat keltő jellegére és összetett voltára, merő önhittség lenne egyértelmű és örökérvényű következtetést megfogalmazni, olyat, amely szerint ez vagy az

az útirány lehet egyedüli és kizárólagos intézményes forma a Jura-közi régió részére.

A valóságban a Jura-konfliktus politikai rendezése – az 1994. március 25-i Egyezmény elsődleges célkitűzése – nem jelenti egyik vagy másik intézményes forma egyszerű megvalósulását.

A konfliktus politikai megoldása, ellenkezőleg, abban áll, hogy a két régió képes-e a sajátosságok elfogadására, a Jura-közi párbeszéd folytatására, a nyílt és derűs demokratikus vitára, amikor a Jura-vidéki közösség jövőjéről van szó. A közvitákhoz való hozzájárulás és a népszavazás útján történő demokratikus szentesítés után a két régió polgárai maguk hozzák meg a döntést a Jura-konfliktus megoldását illetően.

A JKgy bízik a két régió lakosságának képességében, hogy önmagát a tárgy ismeretében meghatározza, azon ajánlások alapján, amelyeket a JKgy kidolgozott, ilyenformán valóban állampolgárokhoz méltó, demokratikus megoldást hoz a Jura-kérdés vonatkozásában.”

Ezen erőteljes megállapítások után a JKgy pontosabb ajánlásokat fogalmazott meg a két kormány számára. Először is azt javasolta, hogy nyílt előadások keretében mutathassa be a munkáját, a két régióban szervezett interaktív tájékoztató ülések formájában. Ezeknek végeztével beszámol a megbízói felé az ülések lefolyásáról. A Jura-közi párbeszéd szükségességét minduntalan hangoztatva, a JKgy óvva intett az egyoldalú eljárásoktól, amelyek végzetesek lettek volna a dialógus számára. A tájékoztatás módozata vagy más esetben a népszavazás csak és kizárólag a demokratikus elvek tiszteletben tartásával történhetett. Éppen ezért javasolta a JKgy egy Jura-közi Charta megalkotását.

A JKgy elvárása szerint a kormányoknak dönteniük kell – a Konföderáció égisze alatt – arról, hogy hogyan folytatják a JKgy javaslatainak kivitelezését, és „megszabott időben állapodjanak meg egy esetleges népi konzultáció célszerűsége és módozata vonatkozásában”. A népszavazás elve, amely néhány évvel azelőtt nehezen volt elképzelhető, ezennel a két kormány asztalára került, tisztán és világosan.

A JKgy összegző jelentését az intézményes tanulmányról a két delegáció többségi szavazattal elfogadta. Ugyanakkor – amint azt maga a JKgy előre látta – egy kisebbségi csoport megfogalmazott egy ún. *kisebbségi jelentést*. Teték ezt azzal a meggyőződéssel, hogy a Berni-Jura mindig is keményen ellenállt bármiféle intézményes közeledésnek Jura kanton felé; ezért ez a csoport

tiltakozott bármely népi konzultáció megtartása ellen a Berni-Jura területén. A kisebbség azt is jelezte, hogy nem ért egyet azzal, hogy a hat községből álló elképzelt kanton életképes, sőt, úgy tartotta, hogy a JKgy elbukott abban a megbízatásban, mely szerint tanulmányoznia kellett volna, többek között, a Berni-Jura különleges státusának hatásait. A csoport azt követelte, hogy sürgősen adják át a Jura-közi ügyet a Berni-Jura Tanácsnak (CJB). Követelte ugyanakkor a JKgy átfogó mandátumának újra vizsgálatát, és a folyamat befagyasztását a Berni-Jura Tanács 2010 márciusára tervezett megválasztásáig.

A KANTONOK VÁLASZAI

A Jura Kormányzat álláspontja 2009. június 24-én jelent meg a már hagyományos, *Jelentés a Jura-egység visszaállításáról* című dokumentumban. Ebben felsorolják a JKgy javaslatának tartalmát, majd emlékeztetnek arra, hogy a Jura-vidék hatóságai „magától értetődő módon” azt óhajtják, hogy „a Jura Kormányzat egy új kanton létrehozásának nyomvonalát kövesse”. Nyomatékosítják, hogy szükségszerű „azokhoz a nemzedékekhez fordulni, amelyek nem élték át a népszavazást”; következésképpen a Jura Kormányzat kijelenti: „előnyösnek tartja az intézményes párbeszéd meghosszabbítását a JKgy által javasolt területen, mégpedig tájékoztató jellegű interaktív ülések megszervezésével”. Meglátása szerint ennek a dolognak csak akkor van értelme, ha egy olyan folyamat kiindulópontjául szolgál, ami után „a két kanton megért és magáévá tesz egy tervezetet – ami esetleg különbözik a JKgy által javasoltaktól –, bemutatja ezt a tervezetet a Jura és a Berni-Jura lakosságának, a lakosság pedig szabadon dönthet a régió jövőjét meghatározó intézményekre vonatkozóan. A Jura Kormányzat megmaradt az „Egyetlen Jura” kezdeményezés vonalán, és fölöslegesnek tartotta a kezdeményezés egyoldalú dinamikájába belemeneni a szuverenitás megosztásának elve szerint. Tehát a kétoldalú tárgyalást részesítette előnyben.

A Berni Végrehajtó Tanács szintén ismertette meglátását a saját törvényhozóival, a Jura kormányzat mintájára. Nézete szerint „a Berni-Jura megtartása a Bern kanton kebelében a legjobb megoldás”. Jónak tartja a folyamat továbbvitelét, de árnyalja a JKgy népszavazásra vonatkozó javaslatát, kijelentvén, hogy „a régió intézményes jövőjének kérdése majd csak később vetődik fel, és ugyancsak várni kell abban a vonatkozásban is, hogy megvizsgálják-e egy esetleges népszavazás szervezését”. Ugyanakkor pozitív volt a Tanács hoz-

záállása az *interaktív tájékoztató gyűlések szervezésével* kapcsolatban „azzal a feltétellel, hogy azokon minden partner részt vehessen, és minden intézkedést meghozzanak annak érdekében, hogy a tájékoztatás derűs légkörben történjen, a politikai nyomásgyakorlás teljes kizárásával”. Így a Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) kifejezte eltökéltségét arra, hogy tanácskozásokat folytasson Jura kantonnal, figyelembe véve Bern kanton parlamentje, a Szövetségi Tanács (a svájci kormány), valamint a Bienne-i és Evilard-i városvezetés kívánságait. Bern kanton kormányzata azt óhajtotta, hogy *„miután megismerte a tájékoztatói fázisban tapasztalt reagálásokat, teljes mélységében fontolja meg egy esetleges népi konzultáció lehetőségét és annak kivitelezési módját”*.

AZ INTERAKTÍV TÁJÉKOZTATÓ GYŰLÉSEK

2009-ben – új megbízatás alapján, melyet a két kormányzattól kapott a JKgy, az Államszövetség égisze alatt – sor kerülhetett az interaktív tájékoztató gyűlések szakaszára. A mandátum alapját egyébként jócskán megalapozták a JKgy előzetes javaslatai. A megbízatást 2009. november 9-én kapta a Közgyűlés, úgyhogy az első tájékoztató gyűlések már 2010 januárjában elkezdődhetnek.

A JKgy részletes jelentést készített ezeknek a gyűléseknek a lefolytatásával kapcsolatban, mind formai, mind tartalmi szempontból. Ily módon húsz gyűlést szerveztek, tizennégyet célzott csoportoknak, hatot a közönségnek (körzetenként egyet-egyét), a JKgy által megállapított prezentáció alapján. 2010. június 30-án a Közgyűlés lezárta ezt a tájékoztató ciklust, amely egyértelműen beleillett a Jura-közi Charta szellemiségébe, és *„jelentős állomása volt annak a politikai folyamatnak, amely a Jura-konfliktus rendezésére hivatott el”*. A 2009. évi jelentés által megszabott célkitűzés tökéletesen teljesült. A felek visszaigazolták azon eltökéltségüket, hogy folytatni kell a Jura-közi párbeszédet. A JKgy-nek sikerült egybeterelni a Berni-Jura és Jura kanton politikai szereplőit, megerősíteni a Jura-közi relációt, és kiszélesíteni a vitát.

A húsz interaktív tájékoztató gyűlés alapján és folyamán a JKgy meghallgatta a kifejtett nézeteket, és sok felvetett kérdésre válaszolt. A megbízóinak címzett következtetéseiben a JKgy hangsúlyozta: *„lehetővé vált megbeszélni és megvitatni a Jura-dossziét derűs hangnemben, a Jura-közi párbeszéd szellemében, a tolerancia és kölcsönös tisztelet légkörében, (...) a folyamat alapvető eleme ez volt”*. A JKgy azt is megállapította, hogy *„ez a problémakör már*

nem gerjesztett túlzott érzelmi reagálásokat, és innentől kezdve egyre inkább olyan politikai felvetést jelent, amelyet teljes nyíltsággal lehet tárgyalni”. E megállapítás zöld utat ad annak a folyamatnak a továbbvitelére, amit a 2009. évi következtetések előírnak a népi konzultációval, mint „a helvét demokrácia alapeszközével” kapcsolatban. Kifejezve „*a két régió lakóinak képességébe vett bizalmát, hogy érdemben tudnak dönteni önmagukról, a JKgy javaslatainak alapján*”, a Közgyűlés megjegyzi, hogy a szavazás, mint elv rendszeresen vissza-visszatér a gyűlések alkalmain, így a vita középpontjába kerülhet, és irányt szabhat a továbbiaknak”. Ilyen formán a szavazás lehetőségét nem elenezték az interaktív tájékoztató ülések résztvevői, ám a szavazás módozatainak tekintetében sok kérdést tettek fel. A JKgy megismételte felhívását a két kanton felé, amelynek értelmében – a Föderáció védnöksége alatt – tegyenek erőfeszítéseket a Jura-konfliktus megoldása érdekében, és vizsgálják meg „*egy esetleges népi konzultáció lehetőségét és módozatait a JKgy javaslatai tárgyában. A konzultációra az 1994. március 25-i Egyezmény szellemében kerülne sor*”.

A KANTONOK SZÁNDÉKNYILATKOZATA

A következő állomásra a két kormányküldöttséggel diszkrétan lefolytatott kétoldalú tárgyalások után került sor. Ezeket Soleure városban szervezték, a JKgy elnöke jelenlétével. 2012. február 20-án a Berni Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) és a Jura Kormányzat szándéknnyilatkozatot írtak alá, Simonetta Sommaruga szövetségi tanácsos asszony jelenlétében. Ebben a szándéknnyilatkozatban kifejezésre juttatták közös akarataikat a Jura-kérdés rendezését illetően. Ez az egyezség két népszavazás megtartását írta elő, egyidejűleg a Jura kantonban és a Berni-Jurában. A szavazás tárgya a Jura-régió intézményes jövője. Másodsorban pedig azt javasolta, hogy a községek érvényesíthessék döntési jogukat kantonális hovatartozásuk ügyében.

A szándéknnyilatkozat célkitűzése megint csak az volt, hogy politikailag rendezzék a Jura-konfliktust, és „*választ adjanak azokra a lényeges kérdésekre, amelyek továbbra is léteznek ebben a keretben, és mindezt a lehető legjobb körülmények között*”.

2009 és 2012 között központi kérdésként széles körben tárgyalták az ügyet: ha egyáltalán szavazásra kerül sor, mi lesz annak a pontos tárgya, azokhoz az ambíciós javaslatokhoz képest, amelyeket a JKgy fogalmazott meg egy,

hat községből álló kanton formájában, Moutier székhellyel. A kantonok világosan válaszoltak a kérdésfeltevésre, azzal a határozott szándékkal, hogy „a szavazások arról szólnak majd, hogy milyen lehetőség van egy olyan új kanton létrehozására, amely a Berni-Jura és Jura Köztársaság és kanton területeinek egyesítéséből jön létre”. Ez azt jelenti, hogy elvi jellegű szavazásról van szó. Tehát, a két régióban kialakuló pozitív szavazás nem kötelezi a lakosságot, hogy hat községből álló új kanton jöjjön létre. A dolog logikája szerint az effajta szavazás azt sem garantálná, hogy új kanton jöjjön létre a JKgy modellje szerint. Márpedig, a vizsgálódás – főként a pénzügyi – éppen ezt a modellt célozta meg, nem pedig egy általános elvet. Amennyiben a folyamat továbbviteléről történik döntés, a szándéknyilatkozat előírta egy Alkotmányozó Gyűlés megválasztását, melynek feladata az alapszöveg kidolgozása lenne, és ezt a szöveget szintén szavazásra bocsátani⁸³.

Ettől kezdve nyilvánvalónak tűnt, hogy a Jura-kérdést nem lehet megoldani egy Moutier-ben megszervezendő szavazás nélkül. Ezt a szempontot az aláíró felek is képviselték, amikor bevették a Szándéknyilatkozatukba a községenkénti kétszeri szavazás lehetőségét, anélkül, hogy utaltak volna Moutier-re. Két hipotézis körvonalazódott: amennyiben elfogadják egy új kanton létrehozását, akkor a Berni-Jura azon községei, amelyek ezt óhajtják, lehetőséget kapnának, hogy igennel vagy nemmel szavazzanak arról, hogy a Bern kantonban maradnak-e. Ellenben, ha egy új kanton létrehozását elutasítják, akkor azok a községek, amelyek óhajtják, lehetőséget kapnak olyan népszavazásra, amely a Jura kantonhoz csatolásukat dönti el, igennel vagy nemmel.

Való igaz, hogy a népszavazás, mint alapelv sima utat járt be a JKgy 2009-es javaslatától a 2012. évi Szándéknyilatkozatig, ám a községi szavazások gondolata kissé sokkolta a Berni-Jura közvéleményét. Komoly meggyőző munkára volt szüksége a Végrehajtó Tanácsnak (Bern kanton kormányának), több szinten is, hogy elfogadtassa: ez az egyetlen járható út a Jura-kérdés hosszútávú megoldására. Még a berni Nagytanácsot (Bern kanton parlamentjét) is meg kellett győzni, hiszen az, első nekifutásra, elfogadta a községi szavazásokat ellenző Blanchard indítványt. Csak később, a francia nyelvű küldöttség külön lefolytatott szavazása után tárgyalták újra az indítványt. A

83 Többféle értelmezés született ezzel a folyamattal, sajátosan azzal a hipotézissel kapcsolatban, ha az új Alkotmányt elutasítják. Ezesetben kell-e folytatni az új kanton létrehozásának ügyét, vagy ellenkezőleg, azonnal véglegesen leállítani a folyamatot?

népszavazással kapcsolatos törvényes alapok megteremtése után⁸⁴ fogadták el végül a községi szavazás elvét.

Ki kell emelnünk a Szándéknyilatkozat utolsó előtti cikkelyét, mert az különösen fontos. A 11-es cikkely előírja, hogy „a Jura konfliktus abban az értelemben, ahogy azt az 1994. március 25-i Egyezmény megfogalmazza, akkor tekinthető rendezettnek, amikor a leírt folyamatok véget érnek. Az 1994. március 25-i Egyezmény abban a pillanatban hatályát veszti, és a JKgy feloszlik. Ha nem jön létre új kanton, a Jura-közi kapcsolatok megmaradnak a konföderáció szellemében. A két kormány minőségi párbeszédet folytat”.

A 2013. NOVEMBER 24-I SZAVAZÁS

A Jura-Közgyűlés (JKgy) által 2009-ben javasolt népszavazás a közgyűlés elgondolása szerint – lehetővé tenné a két régió lakói számára, hogy „valódi polgári és demokratikus megoldást hozzanak a Jura-kérdésben”. A szavazást 2013. november 24-re tűzték ki. Kétség nem férhet hozzá, hogy ez a dátum döntő fordulatot jelent a Jura régió történetében.

A kampány

Bizonyos értelemben a kampány 2013. január végén már elkezdődött, miután a két kanton törvényhozói elfogadták annak törvényes alapját, hogy novemberben választásokat szervezzenek: a Bern kantonban módosították a különleges státusról szóló törvényt; a Jura kantonban alkotmánymódosítás és kötelező referendum előírása történt. (Tulajdonképpen ezen a kötelező referendumon 2013 novemberében a kanton polgárai véleményét nyilvánítottak a régió intézményes jövőjével kapcsolatban.)

A JKgy nézete szerint ahhoz, hogy a népszavazás hosszú távon megoldást hozzon a Jura-kérdésre, fontos, hogy semmilyen szabálytalanság ne történjék. Ugyanez érvényes a kampányra is. Ez volt a zsinórmértéke a JKgy-nek, amikor tisztázta szerepét a kampányban, s e vonatkozásban meghozta 80-as számú határozatát és 20-as számú Döntését.

84 A törvényes alapokat úgy teremtették meg, hogy módosították a különleges státusról szóló törvényt, melyet a Berni Nagytanács (Bern kanton parlamentje) 2013. január 28-án fogadott el. Az eljárás különbözött Jura kantonban, ahol a kormány a parlament jóváhagyásától tette függővé a kantonális Alkotmány módosítását. (139. sz. cikkely kiegészítése) Ezt népszavazás követte a parlamenti jóváhagyás után (kötelező referendum).

Újra fölvetve a gondolatot, amelyet a 2009. évi összegző Jelentésében megfogalmazott, a JKgy interneten közölte a Jura-közi Chartát, megadva a lehetőséget a politikai szereplőknek (politikai pártok, mozgalmak, polgárok), hogy nyilvánosan csatlakozzanak a Chartához digitális úton. A lehetőséget egy sajtóértekezleten jelentették be, amelyet a „Mi Berni-Juránk” és az „Együtt építkezünk” mozgalmak, vagyis az IGEN és a NEM hívei szervezésében tartottak. Ez alkalommal 150 közösségi, illetve egyéni csatlakozó aláírás gyűlt össze. Egyes pártok nyilvánosan kijelentették, hogy nem csatlakoznak ehhez a fölösleges Chartához, hiszen abban olyan elveket fogalmaztak meg, amelyek szerepelnek a saját státútumaikban.

2013. december 6-án kelt 33-as sz. Nyilatkozatában a JKgy kiemelte, hogy a népszavazást megelőző kampány „általában véve békésen, a Charta szellemében zajlott”, kivéve „néhány jelentéktelen türelmetlen és tiszteletlen megnyilvánulást”.

A szavazás eredményei

A várva-várt 2013. november 24-i szavazáskor a Berni-Jura nagytöbbséggel elutasította annak az eljárásnak az elkezdését, miszerint a két régió egyesítésével egy új kanton jönne létre⁸⁵, a Jura kanton viszont ugyanolyan arányban elfogadta azt. A Berni-Jurában egyetlen község, Moutier volt az, ahol 55 százalékos volt az elfogadás.

Ez az eredmény, mely komoly szavazói részvétellel született, fordulópontot hozott a Jura-vidék történetében: a Berni-Jura NEM szavazata minden közös intézményes megoldást lehetetlenné tett. Negyven évvel a népszavazások után, a 2013. november 24-i szavazás szentesítette a Jura-vidék megosztottságát.

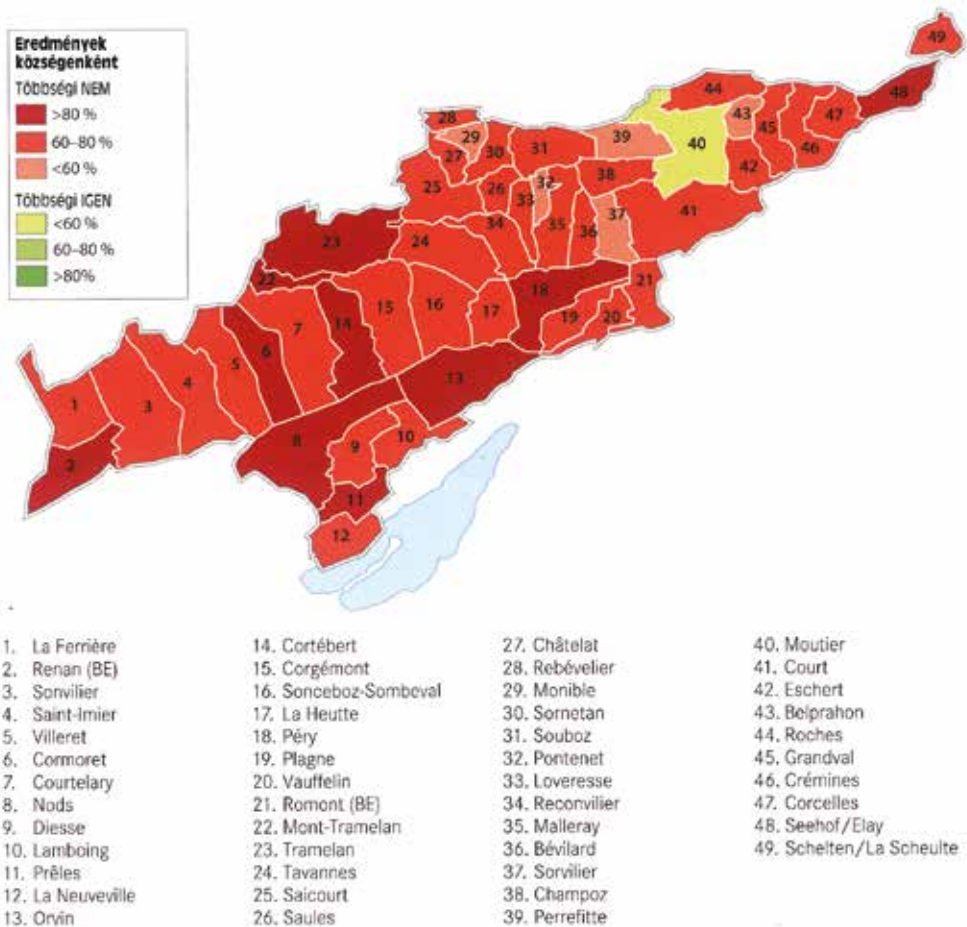
A 2013. NOVEMBER 24-I SZAVAZÁS EREDMÉNYEI

	<i>IGEN (%)</i>	<i>NEM (%)</i>	<i>RÉSZVÉTEL (%)</i>
Berni-Jura	28,2	71,8	72,7
Jura kanton	76,6	23,4	64,2
Moutier község	55,4	44,6	76,3

85 A Berni-Jura eredményét egyértelmű elutasításnak vehetjük, hiszen még hogyha minden hiányzó szavazatra jogosult voksolt volna (27,3 százalék), a végeredmény akkor sem változott volna.

Minden intézkedés megtörtént annak érdekében, hogy biztosítsák a folyamat demokratikus jellegét, és garantálják a 2013. november 24-i szavazás átláthatóságát. A Háromoldalú Konferencia elhatározta, hogy tizenöt megfigyelőt küld ki. A megfigyelők együttműködtek a Szövetségi Igazságügyi és Rendfenntartó Osztállyal, kiküldetésüket a Berni-Jurában és Jura kantonban teljesítették: ellenőrizték a szavazóirodákat és azok infrastruktúráját, felügyelték az urnák felbontását, és a teljeskörű szavazási eljárást tökéletesnek minősítették.

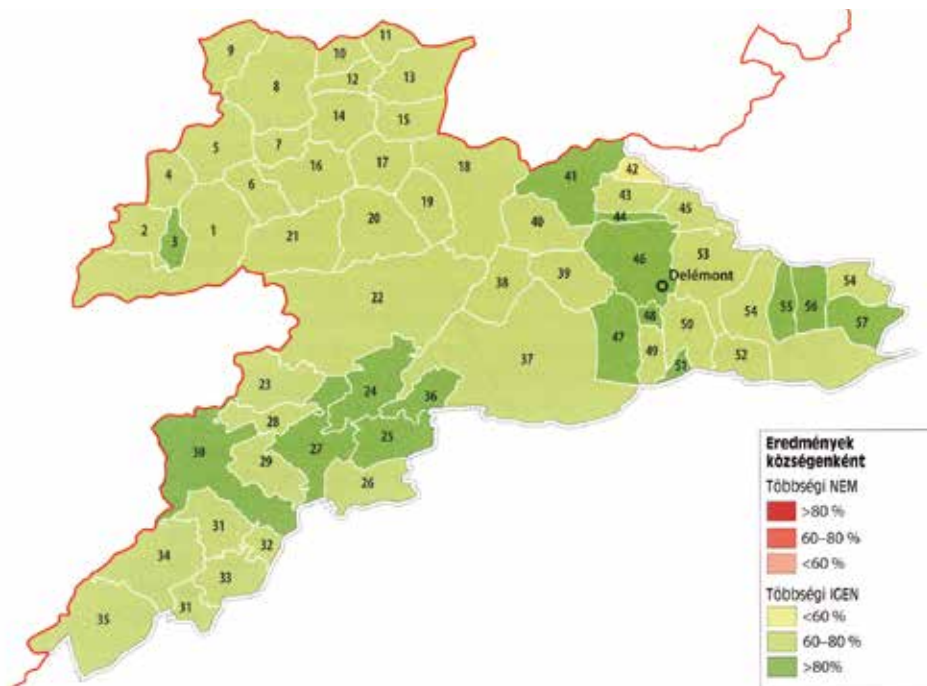
BERNI-JURA KANTON KÖZSÉGEINEK SZAVAZATAI
A BERNI-JURA KANTON ÉS JURA KANTON INTÉZMÉNYES JÖVŐJÉRŐL (2013. 11. 24.)

Hivatalos reagálások

Az általános eredmény egyáltalán nem lepte meg a politikai élet szereplőit és megfigyelőit. Nehezen volt elképzelhető, hogy az erőviszonyok mértékadóan megváltozzanak a Berni-Jurában, és megingassák a többséget. Ellenben az elutasítás nagyságrendje a Berni-Jurában igazi csodálkozást keltett, pedig az előrejelzések inkább a Berni-Jura és Jura kanton közötti távolság csökkentését vetítették előre az eredményeket illetően, a régi népszavazásokhoz viszonyítva. Nem így lett.

JURA KANTON KÖZSÉGEINEK SZAVAZATAI A BERNI-JURA KANTON ÉS JURA KANTON INTÉZMÉNYES JÖVŐJÉRŐL (2013. 11. 24.)

1. Haute Ajoie
2. Grandfontaine
3. Rocourt
4. Faly
5. Bure
6. Courtedoux
7. Courchavon
8. Basse-Allaine
9. Boncourt
10. Lugnez
11. Beurnevésin
12. Dampfreux
13. Bonfol
14. Coeuve
15. Vendlincourt

16. Porrentruy
17. Alle
18. La Baroche
19. Cornol
20. Courgenby
21. Fontenais
22. Clos du Doubs
23. Soubey
24. Saint-Brais
25. Lajoux
26. Les Genevez
27. Montfaucon
28. Les Enfers
29. Le Bémont
30. Saignelégier

31. Muriaux
32. La Chaux-des-Breuleux
33. Les Breuleux
34. Le Noirmont
35. Les Bois
36. Saulcy
37. Haute-Sorne
38. Boécourt
39. Develier
40. Bourrignon
41. Pleigne
42. Ederswiler
43. Movelier
44. Mettembert
45. Soyhières

46. Delémont
47. Courtételle
48. Rossemaison
49. Châtillon
50. Courrendlin
51. Veilerat
52. Rebeuvefler
53. Courroux
54. Val Terbi
55. Courchapoix
56. Corban
57. Mervelier

Nyíltan hangot adva kiábrándultságának, a Jura Kormány kijelentette, hogy „betartja a Berni-Jura lakosságának demokratikusan kinyilvánított akaratát”, és megállapította, hogy „a Történelmi Jura hosszútávon megosztott marad”. A Jura kanton saját eredménye megnyugtatta ugyanakkor a Kormányt, amely üdvözölte „Jura Köztársaság és kanton állampolgárainak a szavazás alkalmával bebizonyított nagylelkűségét, amely által készek voltak átgondolni szuverenitásuk megosztását a Berni-Jura egészével vagy egy részével”. A Kormány azt is „elégtétellel állapította meg”, hogy a nagytöbbség Moutier-ben is a folyamat mellett szavazott.⁸⁶ A következő év júniusában a Jura Kormány megállapította, hogy a történelmi Jura helyreállítása már nem tekinthető politikai célkitűzésnek, és hogy a Jura kanton és a Bern kanton kapcsolatai a normalizálódás útját kell kövessék. Ebben az értelemben a Kormány újraértékelte az összes Jura-közi együttműködési formát a 2013. november 24-i⁸⁷ szavazások kontextusában, és elhatározta, hogy egyoldalúan lemond mintegy tízféle együttműködési formát. Eltökélt szándéka a folyamat kiteljesedése, ezért a Kormány megismételte akaratát, hogy befogadja a Berni-Jura azon községeit, amelyek Jura kantonhoz kívánnának csatlakozni.

A maga során a berni Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) mindenfajta diadalittasságtól mentes, az autonómista kisebbséget és a Jura Kormányzatot tiszteletben tartó nyilatkozatot adott ki. Ebben üdvözölte a szavazás eredményeit, és megköszönte a Berni-Jura lakóinak, hogy világossá tették akaratukat. A Végrehajtó Tanács szerint „az eredmény tanúsítja a Berni-Jura ragaszkodását a Bern kantonhoz, a Berni-Jura bizalmát a Berni Alkotmányban, a 2006-os különleges státusban, tehát a Berni-Jura Tanácsban.” Tekintettel arra, hogy a folyamat második fázisáról van szó, tehát a községi szintű szavazásról, a Végrehajtó Tanács jelezte, hogy megvárja „lesznek-e olyan községek, amelyek a kantonváltás vonatkozásában kapott lehetőséggel élni akarnak”, kérve ugyanakkor, hogy „szánjanak kellő időt a gondolkodásra, és mérlegeljék a községenkénti szavazás előnyeit és hátrányait”. Ami pedig sajátosan Moutier várost illeti, anélkül, hogy az eredményeket taglalná, Bern kanton kormányzata kifejezte meggyőződését, hogy a város helye a Bern kantonban van.⁸⁸

86 A Jura Kormányzat sajtónyilatkozata (2013. november 24.)

87 A Jura Kormányzat jelentése a Jura egység helyreállításáról (2014. május 27.)

88 A Végrehajtó Tanács nyilatkozata (2013. november 24.)

Megfigyelői státusa szerint a Szövetségi Tanács tudomásul vette az eredményt a szavazás estéjén, és hangsúlyozta, hogy egy új kanton létrehozása véglegesen lekerült a napirendről. Örömének adott hangot, hogy „ez a döntés békés, demokratikus folyamat keretében született”⁸⁹

A JKgy 2013. december 6-án plenáris ülést tartott Plagne községben. Ezen a maga részéről elégedettségnek adott kifejezést, hogy megvalósult azon elképzelése, miszerint a népfelséghez kell fordulni a Jura-kérdés politikai rendezése ügyében. Azt is kiemelőndőnek tartotta, hogy a két régió polgárai erőteljesen bekapcsolódtak a folyamatokba, amit a magas részvételi arány bizonyít. A szavazást megelőző kampány idején a JKgy többször is emlékeztetett arra, hogy a Jura-kérdés megoldása minőségi folyamatot feltételez. Két héttel a szavazás után, a JKgy megállapította, hogy ezt a demokratikus követelményt sikerült teljesíteni.

A JKgy – mindvégig következetesen betartva a szükséges távolságot a kérdéskör lényege és az eredmények vonatkozásában – prioritásként kezelte a demokratikus követelmények betartását, úgy a községenkénti szavazások, mint a Közgyűlés 2017. évi feloszlását illetően.

A KÖZSÉGI SZAVAZÁSOK

A 2012. február 20-i Szándéknyilatkozat értelmében a Berni-Jura községei 2013. november 24-től kezdődően két esztendőre kapnak arra, hogy kinyilvánítsák azon óhajukat, hogy községi szintű szavazáson döntsenek Jura kantonhoz való esetleges csatlakozásról.

2014. április 15-én Moutier város hivatalosan kérte a Bern kanton Végrehajtó Tanácsát, teremtse meg annak törvényes alapját, hogy Moutier város polgárai szavazhassanak „egyszeri és végleges módon” a város kantonális hovatartozásáról. E kéréshez csatlakoztak a következő községek: Belprahon (melynek 2013. november 24-i szavazási eredménye fele-fele arányú volt), Crémines, Grandval és Sorvilier. Ez utóbbi község kivételével a községek csak akkor óhajtottak szavazást tartani, ha Moutier a kantonváltoztatás mellett döntene. Ez a kérelem tehát azt jelentette, hogy legalább két ütemben kell választást tartani.

2015 februárjában a Bern kanton és Jura kanton, valamint Moutier város megegyeztek egy útmutató jegyzékben, amely szerint megszervezendő a Moutier városbeli szavazás, és hogy mik lesznek a szavazás következményei.

⁸⁹ A Szövetségi Tanács sajtónyilatkozata (2013. november 24.)

A jegyzék előírta, hogy a Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) vesse fel a Nagytanácsban (Bern kanton parlamentjében) azon törvényes alap megteremtését, amely szerint sor kerülhet a közösség által megszervezendő szavazásra, és amely a következő kérdéssel fordul a polgárokhoz: „Akarja-e Ön, hogy Moutier község Jura Köztársaság és kantonhoz csatlakozzék?”. Az útmutató már akkor előírta a választók irányába megfogalmazott üzenetet, amely három részt tartalmaz. Fő részét a városi hatóságok állítják össze, és abban a tárgyyszerű információk és tények szerepelnek; a másik két részt egyenlően elosztva a Bern kanton és Jura kanton szerkeszti.

2015 márciusában a Berni Végrehajtó Tanács megnyitotta a konzultációs eljárást annak a törvénynek a vonatkozásában, mely lehetővé teszi szavazások szervezését a Berni-Jura községeinek kantonális hovatartozása ügyében. A törvénykezdeményezés alapját az egy évvel azelőtt aláírt útmutatójegyzék adta. A törvénytervezet fontos rendelkezést tartalmazott, amely a parlament vita központi kérdése lett. Az 5. cikkely 1-es bekezdése ugyanis előírja: „amennyiben több községi szavazásra kerül sor, azokat ugyanarra a napra kellene szervezni, vagy legfeljebb két választási dátumra beosztani”. Ezt a rendelkezést aztán sokáig tárgyalták és támadták. A Berni-Jura három képviselője (Központ Demokratikus Uniója (UDC), Jura-kanton Szocialista Pártja (JP), Liberális-Radikális Párt (PLR) tagjai) elérte, hogy a Nagytanács elfogadja a községi szavazások egyidejűségére vonatkozó indítványt. E tárgyalás téje elsősorban a Moutier körüli települések azon lehetősége volt, hogy önrendelkezésükről az ügy ismeretében dönthessenek (ami a politikai jogok tekintetében alapfeltétel), vagyis ismerjék Moutier sorsát, hiszen a várossal jelentős kapcsolataik vannak. A községi autonómia érve szintén terítékre került. Általában a kétütemű eljárás nyitottabb és dinamikusabb, ezért azt Moutier kitartóan védelmezte, míg a szimultán eljárás zártabb jellegű, és arra kötelezi a környező községek polgárát, hogy a moutier-i szavazás eredményeit nem ismerve szavazzon.⁹⁰

Válaszolva a Graber-féle interpellációra, a Szövetségi Tanács a maga részéről elképzelhetőnek tartotta a szavazások egyidejű tartását.⁹¹

90 E hipotézis szerint arra lehet gondolni, hogy ezen községek lakói közül sokan NEM-mel szavaztak a Jura kantonhoz való csatlakozás tárgyában, mert féltek, hogy a községük egyedül marad a Jura enklávéjaként.

91 Graber-interpelláció 15.363 „Jura-kérdés. A Berni Nagytanács jóváhagyása a község szintű szavazások egyidejű tartását kérő indítványt illetően”.

A konzultációs eljárással egyidejűleg a Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormánya) meghatározó jellegű pontosítást tett az egyik interpellációra adott válaszában. Véleménye szerint a Szövetségi Alkotmány 53. cikkelyének 3. bekezdéséből⁹² nem következik semmiféle jog a Bern kanton községeinek önrendelkezését illetően. Éppen ezért ahhoz, hogy egy ilyen folyamatot el lehessen indítani, kantoni szintű törvényes alapra van szükség. Más szóval, amennyiben lejár a 2012. évi Szándéknyilatkozatba foglalt határidő, nem lehet majd kérni községi szintű választás szervezését. Így azoknak a községeknek, amelyek Moutier-t óhajtának követni, és nem kérték volna a szavazás lehetőségét a Szándéknyilatkozat keretében, utólag nem lenne alkalmuk azt megtenni.

Megfigyelői szerepkörében a JKgy nem válaszolt közvetlen módon a konzultációra. Annyit viszont kifejezésre juttatott, hogy a Berni Nagytanács által jóváhagyott indítvány, amely a „gyors községszintű szavazásért és a fair-play-ért” címet viseli, meghiúsíthatja az elért eredményeket. A JKgy különben felhívta az érintett szereplők figyelmét, hogy vegyék figyelembe a végső célt, ami a Jura-kérdés politikai rendezését és mindenki számára elfogadható megoldás megtalálását jelenti”. Hangsúlyozva, hogy milyen fontos a folyamat jó minőségben való kivitelezése, a Jura-kérdés rendezése során, a JKgy megjegyezte, hogy szerinte „az érintett községek polgárai számára elérhetővé kell tenni minden információt, ami a döntés meghozatalához szükséges”.

A Végrehajtó Tanácsnak figyelembe kellett vennie a Nagytanács (Bern kanton parlamentje) által elfogadott indítványban foglaltakat, s ugyanakkor eltökélt szándéka volt a kétütemű szavazás megalapozottságát fenntartani. Ezért két variánst terjesztett a Nagytanács elé. 2016. január 26-án, miután megvolt a Végrehajtó Tanács láttamozása meg a Nagytanács Politikai és Külügyi Szakbizottságának jóváhagyása, a Nagytanács lépett egyet hátrafelé, és elfogadta a kétütemű szavazás elvét a Berni-Jura községeinek kantonális hovatartozásának ügye keretében; ez 2016. augusztus 1-én lépett életbe. Így a folyamat továbbmehetett, és Moutier hivatalosan bejelentette, hogy a szavazás időpontja 2017. június 18. lesz. A többi község, amennyiben óhajtja, szervezhet szavazást a moutier-i eredmények hatályba lépése utáni három

92 A Szövetségi Alkotmány 53. cikkelyének 3. bekezdése: „Egy kanton területének bármely módosítása az érintett szavazói testületnek és az érintett kantonnak van alávetve; ezt követően a Szövetségi Gyűlésnek kell jóváhagynia, szövetségi rendelet formájában.”

hónapban. Sorvilier község elhatározta, hogy mindenképpen szavazást rendez, függetlenül a moutier-i eredményektől.

Ahogy az útmutató szerint megegyeztek, a kantonok és Moutier város vezetése két szakértőt bízott meg 2015 végén azzal a feladattal, hogy tényszerű adatokat szolgáltatassanak Moutier polgárainak a községük hovatartozását eldöntő népszavazással kapcsolatban. Az erről szóló jelentések – egyik általános, a másik specifikus jellegű volt – 2016 szeptemberében jelentek meg.

2017 tavaszán a Moutier városi szavazás előtt néhány héttel két község (Crémines és Grandval) tanácsa bejelentette, hogy bármi legyen is, ők lemondanak a községi szavazásról. E döntések azért születtek, mert egyes polgárok petíciókat adtak be annak kapcsán, hogy szóba került a két község egybeolvasásának eshetősége Grand Val néven. Így aztán végül csupán három község maradt alkalmas a kantonális hovatartozást eldöntő szavazás szervezése tekintetében: Moutier és Sorvilier mindenképpen, míg Belprahon csak a moutier-i IGEN függvényében.

2017. június 18-án Moutier község polgárai IGEN-nel válaszoltak arra a kérdésre „Akarja-e Ön, hogy Moutier község csatlakozzék Jura Köztársaság és kantonhoz?”, és pedig 2067 IGEN, 1930 NEM ellenében, vagyis 51,7 százaléka a szavazóknak a csatlakozásra szavazott. Akárcsak a 2013. november 24-i szavazáskor, a szövetségi megfigyelők a helyszínre siettek, hogy meggyőződjenek a szavazás helyes lefolyásáról. A szavazólapok megszámlálása előtt a Szövetségi Igazságügyi Hivatal munkatársai ellenőrizték az összes szavazólistát. Sor kerülhetett az eredmények igazolására. Az a viszonylagosan kicsi különbség (137 szavazat), ami a rendkívül magas részvételi arány (87 százalék) mellett kialakult, szükségessé tette, hogy rendkívüli figyelem övezze ezt a sokáig várt szavazást, és hogy mindent elkövessenek a tiszta és igazolt szavazás feltételeinek megteremtése érdekében. Más intézkedéseket is meghoztak már jó előre, például, hogy a levélszavazatokat felküldik a berni Szövetségi Igazságügyi Hivatalhoz. Mindezen óvintézkedések ellenére történt tizenkét fellebbezés, több tárgyban (polgármesteri nyilatkozatok, a Jura Kormány üzenete, szavazatvásárlás...). Nyomdába adás előtt a Berni-Jura prefektusa eldöntötte, hogy a tíz panasz közül három nem fogadható el, mert idő után jelentették be azokat.

Moutier város tanácsa meglegedettséggel fogadta a polgárok választói testülete által elért eredményt. Kiemelte, hogy az IGEN-ek és a NEM-ek kö-

zötti csekély különbség olyan helyzetet teremtett, amelyet bölcsen és józanul kell kezelni. A Jura Kormányzat természetesen „óriási örömmel” üdvözölte a polgárok döntését, kiemelve a kampány „pozitív, eredeti, erőszakmentes jellegét”. „Lehetővé vált egy többségi szövetség megszületése, amelyben a polgárok egy közös projekt köré tömörülnek. Ez a közös projekt nagyobb átláthatóságot és befolyást biztosít városuknak egy francia nyelvű kanton kebelében, melynek azonos a történelme, és azonosak az értékei”. Kiemelte azt a magas színvonalat, ami a berni hatóságokkal folytatott párbeszédet a kilencvenes évek kezdete óta jellemezte, és úgy vélte, hogy a Belprahon és Sorvilier községekben megrendezendő szavazás után „a Jura-kérdés politikai értelemben megoldódik”. A maga részéről a Berni Végrehajtó Tanács (Bern kanton kormányja) „sajnálkozása ellenére”, mellyel az eredményekre tekint, emlékezett arra, hogy „olyan vonalat követ, amely toleranciával és nyitottsággal kezeli a szeparatista követeléseket”, amióta a JKgy létrejött. A moutier-i döntés nyilvánvalóan hatással volt a Berni-Jura álláspontjára a Bern kantonon belül, a Végrehajtó Tanács mégis úgy fogalmazott, hogy „a Berni-Jura egységes és francia nyelvű (frankofon) terület marad egy olyan kanton kebelében, amely a francia nyelvterületen kívül kétnyelvű régió, német nyelvű is”. A Végrehajtó Tanács eltökélte, hogy munkálkodik a Jura-vidéki nők és férfiak érdekében, támogatja azokat a sajátos döntéshozó testületeket, amelyek a régiót jellemzik a „*status quo*+” kifejllesztése ügyében⁹³. Amíg a Jura Köztársaság és kantonban a lakosság örömmel nyugtázta a szavazás eredményét, addig a Berni-Jurában fájdalommal élték meg a Moutier város kiválását. A Berni-Jura számára ez gyengülést jelentett, amint erre rámutatott a Berni-Jura Tanácsa (CJB) és a Berni-Jura Polgármestereinek Konferenciája.

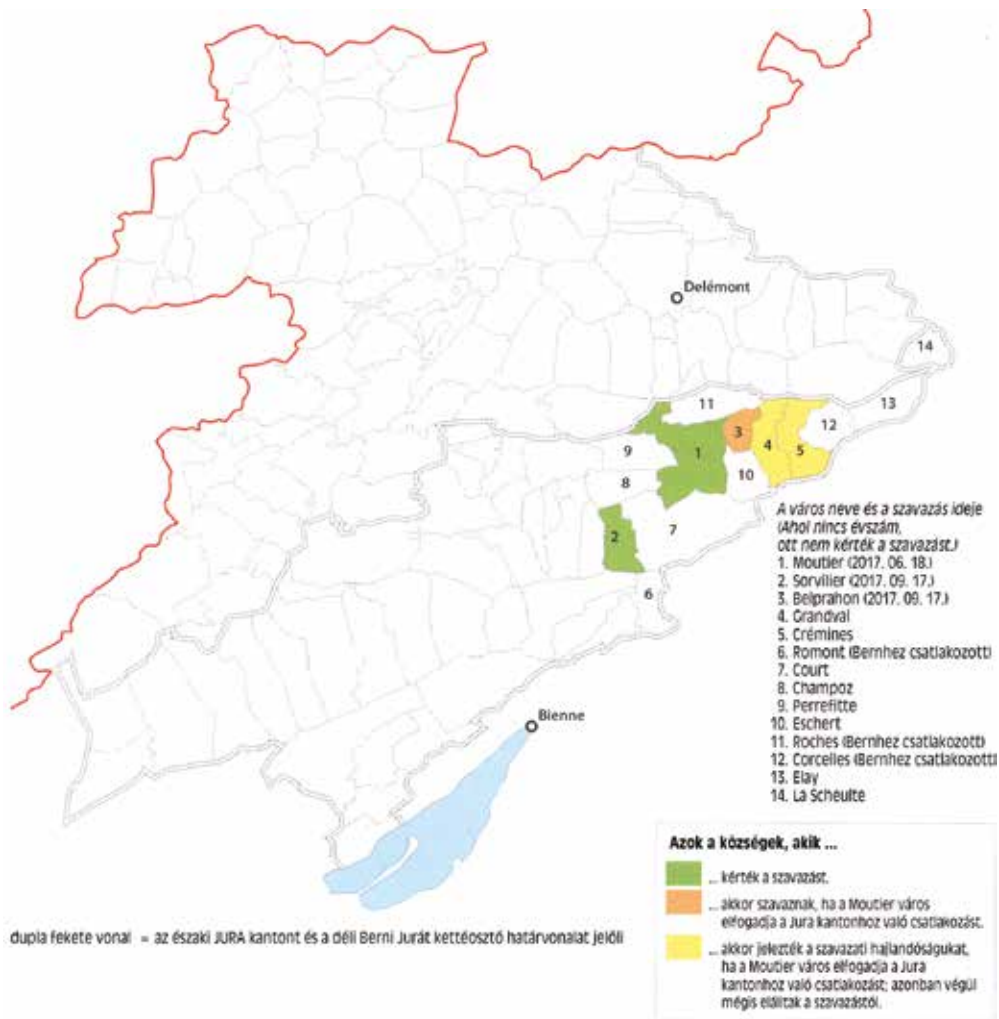
Belprahon és Sorvilier községek egyébként 2017. szeptember 17-én szavaztak. Mindkét község választói a *Bern kantonban maradás mellett* döntött.

Községi szavazatok eredményei a Jura kantonhoz való csatlakozás tárgyában

	<i>IGEN</i>	<i>NEM</i>	<i>Részvétel</i>
Moutier	2067	1930	89,72%
Belprahon	114	121	98%
Sorvilier	62	121	89,5%

93 A Berni Végrehajtó Tanács 2017. június 18-i Közleménye.

A KÖZSÉGEK SZAVAZATI HAJLANDÓSÁGA KANTONONKÉNT 2017-BEN

EZALATT A JURA-KÖZGYŰLÉS...

A 2013. november 24-i szavazás után a JKgy pontosította jövőbeli szerepét, mégpedig a 2014. március 12-én elfogadott 22. számú Döntésében. Kijelentette: folytatni akarja a Jura-közi párbeszédnek helyszínt adó fórum szerepét, és prioritásként arra összpontosítson, hogy minőségében demokra-

tikus folyamat menjen végbe, a Jura-közi párbeszéd és az 1994. március 25-i Egyezmény szellemében.

A 2013. november 24-i szavazás fontos állomása volt a Jura-közi kapcsolatoknak, s egyben újabb lépést jelentett a JKgy feloszlata irányába, amint azt a Szándéknyilatkozat megfogalmazta. Látván a Jura reagálását és a Jura-közi együttműködési terveket fékező tendenciát, a JKgy elhatározta: fokozatosan tető alá hozza a Jura-közi együttműködés még folyamatban lévő ügyeit, és csakis az esetben lép fel, ha a két régió érdekei az adott aktuális ügyben elvárják. Azt is eldöntötte, hogy hozzáfog egy összegző jelentés megfogalmazásához; ez lesz a fő feladata a 2017-es feloszlatisig.

Bonyodalmak Moutier sajátos esete körül

A jelenkori Jura-kérdés pregnánsan megmutatkozott Moutier-ben, abban a községben, ahol az 1974-es és 1975-ös népszavazások azt igazolták, hogy a lakosság a Bern kantonban akar maradni (a három egymást követő szavazás eredménye: 50,8 százalék, 53 százalék és 54,15 százalék), ám polgárai 1982-től kezdődően autonómista beállítottságú vezetőket választottak. A mintegy 7500 lakost számláló Moutier tehát kulcsfontosságú szerepet kapott ebben az ügyben. 1993-ban a *Widmer-jelentés* már külön fejezetben tárgyalta a „moutier-i esetet”.

„Moutier község esete a legkényesebb. Néhány év óta a város vezetősége szeparatista többségű, és a Jura kantonhoz akar csatlakozni. Bern kormányszata határozottan ellenáll, főként azért, mert Moutier a székhelye az ugyanazon nevű körzetnek. Számos incidens bizonyítja, hogy feszültség van a moutier-i hatóságok és a Bern kanton Végrehajtó Tanácsa között. A bizottság azonban nem gondolja, hogy a Moutier-esetet önmagában meg lehet oldani. Tudomása van arról, hogy a körzetben van még néhány község, amelyek a székhely tendenciájához igazodnak. Amennyiben a bizottság a Moutier-eset kezelését javasolná, akkor ugyanazt kellene tennie a többi községgel is. Ám ezzel homokszem kerülne a községszintű szavazás fogaskerekébe, holott a bizottság azt eltávolítani szeretné. Ráadásul ez a Jura-vidék felrobbantásának kockázatát jelentené. Márpedig a bizottság meglátása szerint, sok olyan körülmény létezik, amelyek következtében a Berni-Jura három körzetének a

Jura kantonnal való összeolvadása nyomán új svájci kanton jöhet létre. Éppen ezért a bizottság meggyőződése szerint a teljes Jura-vidék érdeke az, hogy a moutier-i városvezetés semmi olyat ne tegyen, ami a föderális közvetítés jó menetét megzavarná, hanem várja meg ezen jelentésben foglalt javaslatok kimenetelét.” (Widmer-jelentés)

A körzetben a helyzet nem különbözött az 1994. március 25-i Egyezmény által megfogalmazott következtetésektől. Moutier türelmetlensége arra sarkallta a két kormányzatot, hogy sürgősen fejezzék be az egyezménnyel kapcsolatos tárgyalásokat, és a Jura Közgyűlés székhelyül éppen Moutier várost tegyék.

A JKgy Moutier-be való helyezése és a Jura-közi párbeszéd megnyitása ellenére, a Városi Tanács 1996-ban nyilvánossá tette szecesszionista buzgalmát és azon szándékát, hogy gyors lépéseket tegyen a Jura kantonhoz való csatlakozás érdekében. Nyilatkozatát üdvözölték az autonómista körök. A városi végrehajtó testület pedig éppenséggel a JKgy-t vádolta, amiért húsz hónapos működés után nem volt képes újraegyesítést napirendre tűzni; ez igen erős nyomásgyakorlást jelentett a JKgy irányába. A Jura Kormány reagálásában megismételte a Közgyűlésbe vetett bizalmát, és kérte, hogy az intézményes problémákat határidőkhöz szabva kezeljék. Ami a Berni Végrehajtó Tanácsot illeti, a kezdeményezés ellentmond az 1994. március 25-i Egyezménynek, és megtorpedózza annak életbeléptetését.

1996. szeptember 18-án a JKgy delegációi hosszasan tárgyalták ezt az ügyet, anélkül, hogy érdemben állást foglaltak volna a plenáris ülésen. A főtitkár korabeli megjegyzése szerint: „A JKgy megalakulása óta nem élt át ekkora válságot, mint most”. Csak később, 1997 decemberében foglalt állást a JKgy a Moutier-ügyről, mégpedig az „Intézmények” Szakbizottság javaslata alapján. Előterjesztésében a szakbizottság hangsúlyozta: „a JKgy abban a kiváltságos helyzetben van, hogy globális megoldást kereshet, és nem azonosíthatja magát Moutier város tanácsának egyedi megoldásával”. Ugyanakkor a JKgy nem zárta ki, hogy Moutier város lépése befolyással lesz eljövendő munkájára, és eltökéltségének adott hangot egy globális jellegű rendezés vonatkozásában, függetlenül Moutier lépéseitől. Egyik ilyen lépés konkrétan az 1998. november 29-ei konzultatív szavazás volt. A város polgárai akkor elutasították Moutier átvitelének elvét a Bern kantonból a Jura kantonba, 50,54 százalék ellenszavazattal, 49,46 százalék igenlő szavazat ellenében. Egyes megfigyelők

akkoriban annak tulajdonították ezt az eredményt, hogy az autonómisták egy része még bízott egy globális megoldásban, tehát az újraegyesítésben, ezért nem értettek egyet a városvezetés által kezdeményezett lépéssel. A 2017. évi szavazástól eltérően, az 1998-as szavazást egyoldalúan és törvényes alap nélkül szervezték meg. Az autonómisták veresége nem ingatta meg a szeparatista többséget Moutier városában, amely a továbbiakban is jelentkezett mind a végrehajtásban, mind a törvényhozásban.

Moutier 1998 után már nem volt állandóan jelen a Jura-közi politikai életben, e város különleges helyzete mégis vörös vonalként húzódott végig a JKgy vitái során. A 2009-ben kiadott *Tanulmány a Jura-közi régió intézményes jövőjéről* című munkában a JKgy kiemelte a körzeti székhely tétjét.

„Moutier város olyan mértékben részese a JKgy-nek, amittől nem lehet eltekinteni; arról van szó, hogy létezik olyan községi szintű kockázatos megoldás, amelynek során Moutier eldöntheti: elhagyja-e a Bern kantont, és Jura Köztársaság és kantonhoz csatlakozik. Egy ilyen forgatókönyv a Berni-Jura egységének végét jelentené, és káros következményekkel járna a megmaradó Berni-Jura részére, hiszen ez utóbbi elveszítené politikai súlyát a Bern kantonnal szemben. (...) A JKgy emlékeztet az 1998-as konzultatív szavazás eredményére, amely alkalommal Moutier polgárai – szoros végeredménnyel – kifejezték a *status quo* megmaradásának óhaját. Az is igaz viszont, hogy a politikai többség autonómista kézben van, 1982 óta a törvényhozó, és 1986 óta a végrehajtó hatalomban. Következésképpen bizonytalan ennek a városnak a jövője a Jura-közi régió egészének intézményes jövőjéhez viszonyítva.”

A JKgy természetesen foglalkozott Moutier helyzetével, de nem olyan értelemben, hogy ezt politikai megoldásként lehetne elfogadni a Jura-kérdés végleges rendezésének perspektívájában. Márpedig akkoriban sokan úgy vélték, hogy a Jura-kérdés mindenekelőtt a székhely ügye, amit a 2013-as és 2017-es szavazások bizonyítottak.

Mivel alapvetően Moutier községének a Jura kantonhoz való csatolásáról van szó, elkezdődtek a viták, és a feladat hatalmas horderejűvé vált a két kanton számára: tárgyalásokat kellett folytatniuk egymással, és egy kantonközi megegyezésre jutni, amit a két kanton lakói akaratának kell alávetni. Végül a Föderális Gyűlésnek elemeznie kell a területmódosítást, ami a kantonvál-

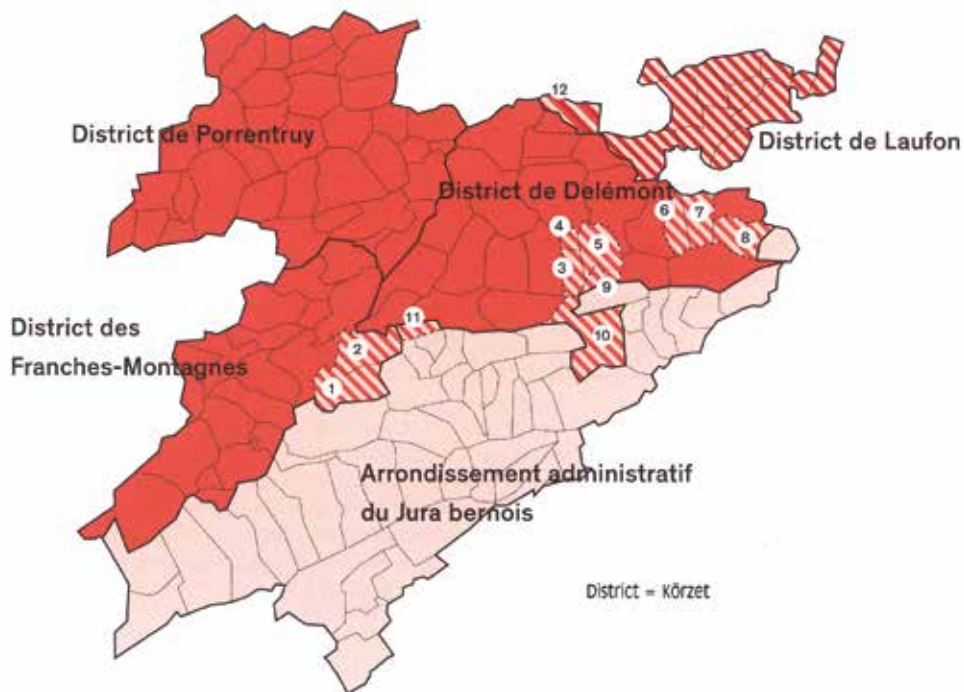
tásból következik, és az 2021. január 1-én lép hatályba, ami egyben a Jura Köztársaság és kanton törvényhozói ciklusának kezdete is.

Folytatás és végkifejlet

A szavazás tartását igénylő három községben a szavazatok megszámlálása után a Jura-kérdés véglegesen megoldottnak tekinthető – ez volt a véleménye az 1994. március 25-i Egyezmény mindhárom aláírójának. Az Egyezmény felbontására 2017. november 10-én került sor; ennek egyenes következménye volt a Közgyűlés feloszlata, a politikai dialógus szolgálatában folytatott huszonhárom évi munkálkodás után.

A KÖRZETEK HATÁRAINAK VÁLTOZÁSAI A NÉPSZAVAZÁSOK KÖVETKEZTÉBEN (1975–2017)

községek száma a térképen	körzet neve	község neve	a népszavazás ideje
	<i>Moutier körzet Frances-Montagnes-hez kerülő része 1975-ben</i>		
1		Les Genevez	1975. szeptember 7.
2		Lajoux	1975. szeptember 14.
3		Chatillon	1975. szeptember 7.
4.		Rossemaison	1975. szeptember 7.
5.		Courrendlin	1975. szeptember 7.
6		Courchapoix	1975. szeptember 7.
7		Corban	1975. szeptember 7.
8		Mervelier	1975. szeptember 14.
9		Vellerat	1995. március 12.
10		Moutier	2017. június 18.
	<i>Delémont körzet Moutier körzethez kerülő része</i>		
11		Rebévelier	1975. szeptember 7.
	<i>Delémont körzet Laufon körzethez kerülő része</i>		
12		Roggenbourg	1975. október 19.

Térképjelek magyarázata

- Bern kanton
- Jura kanton
- Bazel kantonhoz kerülő rész
- Körzethatár (2017)
- Korábbi körzethatár
- Községhatár

Laufen körzet 1989. november 12-én tartott népszavazás eredményeként 1994-ben került a Bazel kantonhoz.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS TÁVLATOK: EGY PÉLDÁTLANUL ÚJSZERŰ INTÉZMÉNY

A Jura-Közgyűlés (JKgy) elsődleges érdeme, hogy a Jura-közi párbeszédet megtestesítő intézményként fejtette ki tevékenységét. Nem csupán ellentétes álláspontok ütköztetésének olvasztótégelyeként, hanem főként a kompromisszumos megoldások intézményes megfogalmazójaként működött. Ebben a vonatkozásban a JKgy nem csupán a jelenkori Jura-kérdés létjogosultságát tette láthatóvá, de a kérdés megoldásának politikai folyamatát is. Tette mindezt számos kockázati tényező ellenére. A kettős többségű rendszer mechanizmusa közepette a JKgy mindig célba ért, és javaslatokat, megoldásokat tudott megfogalmazni, ezzel garantálva a folyamat előrehaladását. Az irányába megnyilvánult szemrehányások ellenére a JKgy tudatosan törekedett arra, hogy döntéseit ne a kapkodás jellemezze, ám ennek ellenére sohasem esett a mozdulatlanság csapdájába.

Munkálatainak befejezésekor a JKgy tevékenységének mérlege egyértelműen pozitív. Sajátos kontextusában munkáját elvégezte, és mandátumát betöltötte. Példátlanul újszerű intézményként sikerült megfelelnie a kényes politikai környezet elvárásainak. Hozzájárult a Jura kérdés politikai rendezéséhez azzal, hogy a Jura-közi dialógus alapjait megteremtette. Később pedig, működésének utolsó periódusában, amikor a vita jócskán elharapódzott a 2013 és 2017 évi szavazások kapcsán, vigyázó szemekkel felügyelte, hogy ez a demokratikus folyamat kifogástalan körülmények között menjen végbe. Amennyiben ma a Jura-kérdést rendezettnek tekinthetjük, mindenképpen ki

kell emelni a két régió politikai szereplőinek érdemeit, akik – álláspontjaik különbözősége ellenére – lehetővé tették ezt a történelmi léptékű előrelépést.

A JKgy viszonylagosan szerény, de elégséges körülmények között fejtette ki tevékenységét. Ki kell hangsúlyozni, hogy a Bern kanton és a Jura kanton egyetlen pillanatig sem veszélyeztették a munkát pénzügyi megvonásokkal, még abban az esetben sem, ha egyik vagy másik kanton parlamentjében a téma vitára adott okot. A kantonok végrehajtó testületei a helyzet magaslatán álltak és magukra vállalták a meghozott döntéseket, gondoskodtak a folyamat jó kivitelezéséről és erre forrásokat teremtettek.

A Jura-közi együttműködés mérlege

A Jura-közi együttműködés kifejezésre juttatta azt, amit az 1994. március 25-i Egyezmény a két régió érdekközösségének nevezett. A Jura-közi együttműködés hirdetését lebecsülték mind az antiszeptatisták, mind a szeparatisták. Előbbiek úgy vélték, hogy az együttműködés végül is csupán az újraegyesítés ügyét szolgálja, utóbbiak azt gondolták, hogy – épp ellenkezőleg – az együttműködés a legjobb eszköz az újraegyesítés ügyének eltemetésére, és ezért nem is kell felvetni ezt a témát. A valóságban a közös érdekek, tehát az együttműködés napirendre tételezésével lehetővé vált a JKgy munkálatainak elkezdése olyan tárgysorozatról, amelyet senki nem vitatott. Konkrét, a két régiót egyaránt érintő problémákat kellett megragadni, azokról szilárd párbeszédet kialakítani és ennek irányt szabni. És ezen az alapon a Jura-kérdés lényegét kellő derűvel megvitatni. Az intézményes dossziétól függetlenül, a Jura-közi együttműködés kötelező dimenziót kölcsönöz a két régió közötti viszonyoknak, és ez így is marad.

A JKgy több lehetőséget dolgozott ki a Berni-Jura és Jura kanton együttműködésére vonatkozóan, sok-sok javaslatot fogalmazott meg, amelyek azután ilyen vagy olyan módon kerültek be a fejlesztési tervekbe. Nem térve vissza ennek a témakörnek az egyik előző fejezetben tárgyalt elemzésére, a JKgy sommás mérleget von mandátumának ezen oldaláról. A JKgy-nek az a véleménye, hogy sok esetben hiányzott a politikai akarat ahhoz, hogy egyes javaslatait valóra váltsák. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy nem szabad alábecsülni azokat az együttműködési formákat, amelyeket igen gyümölcsöző

módon alkalmazták, és ezek lehetővé tették azoknak a szolgáltatásoknak és projekteknek megvalósítását, amelyeket más módon nem lehetett volna kivitelezni. Arra is emlékeztet a mérleg, hogy a JKgy-nek csak javaslattevő jogköre volt, és hogy minden ajánlása a Berni Végrehajtó Tanács, illetve a Jura Kormányzat akaratától függött. És bár a konkrét eredmények nagyon sokszor kimutathatóak, a JKgy sajnálatosnak tartja, hogy semmilyen folytatása nem volt annak a három elképzelésnek (projektnek), amelyeket a Közgyűlés nagyon fontosnak tartott. Egy elmélyültebb gondolkodással, illetve a kantonok nagyobb elkötelezettségével, a helvét föderalizmus szellemében jobban hozzá lehetett volna járulni a Jura-közi együttműködés megerősítéséhez és egyben a kantonok közötti együttműködés fejlesztéséhez. Így a két kanton által eredetileg kitűzött célokat, illetve a *kulturális élet szükségleteit* tekintve – amelyek bizonyítottan a mindennapi valóságot tükrözik –, kijelenthető, hogy sajnos, a kantonok intézményes együttműködése sikertelen. Ez a kiábrándító végeredmény a két kanton külön-külön hozott, zuhatag-szerű döntéseiből eredeztethető, főleg annak következtében, hogy a Bern kanton visszavonta a Regionális Művészeti Központ finanszírozását.

Egy másik projekt, amely igen összetett és nagyratörő volt – a *Fiatalkorúak Jura-közi Törvénysszéke*. Ez tervlatokat nyithatott volna a kantonok közötti együttműködésre igazságügyi síkon. Ez is egy olyan terület, amelyet illetően a kantonok görcsösen ragaszkodnak szuverén előjogaikhoz. Tehát ebből sem lesz semmi. Végül az egészségügy helyzetét tekintve látható, hogy mekkora szükség lenne a közös tervezésre, az érintett régiók összehangolására.

Az elemzés rendjén azonban nem szabad megfeledkezni azokról a jól sikerült együttműködési formákról és közös intézményekről (IC), például a Közoktatási és szakképzési szakbizottság (IPFP), amelyeket 1994 óta hoztak létre. Márpedig számos ilyen van, s ezek közismertek és pozitív hatásúak, mint például a Jura-közi Falu Alapítvány, a Jura-közi gyógyszertárak, fiatalkorúak pszichiátriai gondozása, az A16-os autópálya információs központja, a közoktatás terén megvalósult együttműködési formák (Jura-közi Képzési Szalon). A felsoroltak megannyi pozitív eredményre utalnak. És még folytathatnánk.

A hallgatólagos engedmények (kompromisszumok) dinamikája

Az 1994. március 25-i *Egyezmény* ereje abban a világosan kifejezett akaratban keresendő, hogy a közgyűlés keretei között politikai dialógust kell folytatni, és azt intézményesíteni kell. Ebben az irányban haladva a Szövetségi Tanács és a két kanton végrehajtó testületei egyszerre bizonyították tisztánlátásukat és merészségüket, másfelől a Jura Kormány Végrehajtó Tanácsa esetében a bátorságot. Elfogadni a párbeszédet azt jelenti, hogy tessel egy lépést a másik felé. Maga a JKgy is a hallgatólagos kompromisszumok alapján jött létre: a Jura Kormány elismerte a Berni-Jurát, mint az új berni alkotmány által meghatározott entitást; a Berni Végrehajtó Tanács elismerte azt az érdekszövetséget, amely összeköti a Jura-régió két alkotórészét. Ezen hallgatólagos kompromisszumok vezérelték a két kanton végrehajtó testületeit a folyamat kulcsfontosságú szakaszaiban, például amikor 2005-ben olyan megbízatást adtak a JKgy-nek, hogy vigye végig a régió intézményes jövőjének vizsgálatát, vagy például a 2012. évi Szándéknyilatkozat kiadásakor a régió-szintű vagy községi szavazásokkal kapcsolatban.

Ezek az engedmények azért születtek, hogy végig lehessen vinni a folyamatot, és rendezni lehessen a Jura-kérdést. Az ügy végleges lezárása kétséget kizáróan mindkét kantonnak célkitűzése volt. Tekintettel azonban a kezdeti állapotokra, a folyamat végkimenetele semmiképpen sem elégítette ki mindkét felet. A tét valóban óriási volt: a Bern kanton esetében arról volt szó, hogy megtarthassa a kétnyelvű nagy kanton státusát. Jura kanton számára a cél a Jura-egység visszaállítása volt.

Azok a politikai vezetők, akik 1994. március 25-én aláírták az *Egyezményt*, akárcsak azok, akik 2005-ben kivezték a folyamatot az „Egyetlen Jura” kezdeményezés zsákutcájából, vagy éppen azok, akik megtárgyalták majd kiadták a *Szándéknyilatkozatot*, mindig magát a folyamatot tartották elsőrangúnak, és azt is kockáztatták, hogy esetleg nem halad előre az ügy, miközben tudva tudták, hogy nem feltétlenül az elvárt eredmények fognak születni.

Egy folyamat és egy eredmény

2017. június 18-án Moutier város lakossága döntött a kantonális hovatarozásáról ugyanúgy, mint tették azt Belprahon és Sorvillier községek 2017. szeptember 17-én. Ezek a döntések lehetővé teszik a Szövetségi Tanács, a Berni Végrehajtó Tanács és a Jura kormány számára, hogy befejezettek tekintsék a Jura-kérdés rendezésének politikai folyamatát.

2017. november 10-én felmondták az 1994. március 25-i Egyezményt, ami azt jelentette, hogy a JKgy feloszlott. A kantonok határainak térképe, melyről oly sok vita folyt az utóbbi hetven esztendőben, most végre hosszútávon elismertetett és rögzített. Persze egyesek azt fogják mondani, hogy a megoldás nem tökéletes, mert nem mindenki elégedett vele, és hogy mindez törékeny marad az erőviszonyok hosszú távon való lehetséges változásai miatt. Másfelől azért is törékeny, mert maga a Berni-Jura megnevezés is feszültségre adhat okot, mivel egyaránt kapcsolódik a Bern kantonhoz és a Jura kantonhoz.

A JKgy nem mondott véleményt erről a térképről, ami önmagában a valódi demokrácia kifejeződését jelenti. Annyi bizonyos, hogy a közgyűlés új vagy régebbi tagjai különféle érzéseket tápláltak: öröm vagy szomorúság, sajnálat vagy megelégedettség, szorongás vagy remény töltötte el őket. Mi sem természetesebb, hogy ez így van, hiszen a tét jelentős, másfelől pedig a Jura-kérdésnek komoly érzelmi dimenziói vannak. A JKgy ennek ellenére kifejezésre juttatta abbéli örömét, hogy a folyamatot befejezettek nyilváníthatta. Számára intézményként az eredmény számít. A Jura régió, amely olyan sokszor okozott fejfájást a konföderációnak, azt a képzetet keltvén, hogy az ügynek soha nem lesz vége, mégis büszke lehet a megtett útra és az adott eredményekre. Tudott dolog, hogy a területi kérdések nagyon sokszor – sőt, rendszerint – polgárháborúkhöz és erőszakhoz vezettek. A politika az erőviszonyokat fejezi ki, és leginkább nem az elegancia jellemzi. Az a folyamat, amely a Jura-kérdés rendezését tűzte ki célul, szintén göröngyös volt, sokan túlzottan felemelték a hangjukat vagy éppen személyeskedtek. Természetesen nem akarjuk igazolni ezeket a kiborulásokat, hanem inkább relativizálni azokat. Összességében a Moutier városi szavazás tökéletesre sikerült, beleértve az eredmény kihirdetésének pillanatát is, hiszen semmilyen túlkapást nem jeleztek. A két tábor tagjai tiszteletteljesen viselkedtek egymással, sőt a helyi újságok a június 19-i számukban olyan képet közöltek, amelyen két hölgy cinkosan egymásra ka-

csint, egyiknek kezében Bern zászlója, másiknak pedig Juráé. Persze ez a kép nem feltétlenül mutatja a valóságot, és még hosszú az út az összhang eléréséig. Ám a magatartás arra utal, hogy jó az irány. Általában véve, a Jura-kérdés és a Jura kanton létrehozása, valamint a Jura-közi párbeszéd lehetővé tette a helvét föderalizmus számára, hogy kérdéseket tegyen fel önmagának és, hogy megújuljon. Moutier városának 2017. június 18-i szavazása végén Simonetta Sommaruga szövetségi tanácsos kijelentette, hogy ennek a demokratikus folyamatnak a végigvitele „erős jelzés volt a svájci demokrácia és kohézió működésére nézve”. Szerinte „az a tény, hogy ilyen szavazásra (mármint a Moutier-i) sor kerülhetett, bizonyítja, hogy a svájci politikai intézmények mennyire szilárdak. A JKgy, melyet 1994-ben hívtunk létre és vele együtt a két kanton kormányzatai oly módon jártak el, aminek következtében a Jura-kérdést helyi szinten lehetett rendezni, és egyetlen erőszakos cselekedet sem fordult elő a folyamat alatt, nem úgy, mint az 1970-es években.”

Amennyiben a JKgy elsődleges érdeme az, hogy egyáltalán létezett, a második mindenképpen az, hogy terítékre tette a problémákat. Az 1944. március 24-i *Egyezmény* teljes körű mozgási lehetőséget adott az elmélyült munkálkodásra. Az aláírók ebben a vonatkozásban is tisztánlátóak és bátrak voltak. Idő kellett ahhoz, hogy – ha kitérőkkel is, de – tárgyaljanak az intézményes szempontokról. Miközben sok politikai szereplő és megfigyelő lehetetlennek vélte népszavazás megtartását a Berni-Jura és Jura kanton intézményes jövőjéről, a JKgy igenis megfogalmazta ezt a javaslatot, és fenntartotta azon meggyőződését, hogy ez az egyetlen szilárd és teljes törvényes megoldás a Jura-kérdés rendezésére. A JKgy meglepetést is okozott, máskor valósággal „lökődösödött”. Sokakat kellett meggyőznie, ám ezen az úton végül szinte természetes módon győzedelmeskedett, amihez, persze, hozzájárult a két kanton kormányának elkötelezettsége és meggyőző ereje. Visszatekintve, úgy tűnik, hogy más alternatíva nem is létezhetett volna.

A JKgy mindazonáltal nem ragaszkodott görcsösen ahhoz, hogy átruházza döntését az érintett lakosságra. A 2009. évi jelentésében, a JKgy mélyrehatóan vizsgálta, hogy milyen intézményes útirányok lehetségesek. Éppen ezért azt a fajta gondolkodást támogatta, amely határozottan a jövő felé fordul, akár merész, sőt utópisztikus javaslatok formájában, erőteljesen mérsékelve az identitás kérdéskörét: egy új, hat községből álló kanton létrehozását vagy a „Status quo+” ügyet. A munkálataira való visszatekintés pillanatában a JKgy

sajnálataát fejezi ki, hogy a 2013. november 24-i kampány keretében ezeket a konkrét távlatokat nem vetették fel teljes mélységükben, valószínűleg azért, mert túlságosan merészek, ambiciózusak voltak. A hat község fúziójának kérdéséről valójában nem folytattak vitát, és az akkori szavazás eredménye az volt, hogy „jelelte” a Jura-közi együttműködés azon formáit, melyeket a JKgy a „Status quo+” keretében óhajtáként megfogalmazott. Való igaz, hogy a szavazók egy elvi kérdéstről döntöttek, egy olyan folyamat elindításáról, amelynek célja egy új kanton létrehozása volt, nem pedig a JKgy konkrét javaslatairól.

Saját munkálkodására kritikus szemmel visszatekintve, a JKgy kimondja, hogy eléggé visszafogottan kezelte Moutier város kérdését, főleg a 2009. évi jelentésében. Abban arra szorítkozott, hogy rámutatott: Moutier város politikailag megkerülhetetlenül fontos tényező, ám azt nem mondta ki, hogy a Jura-kérdés rendezése nem lehetséges a város opciójának figyelembevétele nélkül. A községi szavazás ügye nem volt kellően tisztázva. Csak a két kanton által kiadott *2012. évi Szándéknyilatkozat* keretében került sor erre. Hogy miért nem lépte meg ezt a lépést 2009-ben a JKgy, arra az a magyarázat, hogy akkoriban nagy horderejű és nehéz más feladatai voltak. Teljességgel lehetetlen volt kettős többséget összehozni a JKgy-n belül a községi szavazási opciók vonatkozásában. Minden napnak megvan a maga baja – szokták mondani. Végül az történt a tárgyalások mentén, hogy a községi szavazások menete, ahogyan azt a Berni Végrehajtó Tanács és a Jura Kormány elgondolta, logikusan illeszkedett bele a folyamatba, és tökéletesen beleillett a JKgy víziójába. Mindenki tisztában volt azzal, hogy a Jura-kérdés főként Moutier várost érinti, így nyilvánvaló volt, hogy az eljáróság által szorgalmazott megoldásra kellett gondolni, még ha ez alapján véve senkinek nem volt ínyére. A JKgy tehát magáévá tette ezt a szempontot és letéteményese lett annak az eszmének, hogy a községi szavazások egy minőségi demokratikus folyamat alkotórészét képezik.

Perspektívák

A Jura-Közgyűlés (JKgy) megbízatása tehát véget ért. Hivatalos feloszlásának pillanatában a JKgy közzéteszi jövőképét, hangsúlyozva, hogy szerepe megszűnik abban a pillanatban, amikor az 1994. március 25-i *Egyezményt*

felmondják. A politikai döntések kevésbé fontosak; a JKgy emlékeztet arra, hogy a Berni-Jura és Jura kanton között létezik az az érdekszövetség, amelyre az 1994. március 25-i *Egyezmény* utal. A létrejött Jura-közi együttműködési formák, valamint a két régió közötti mindennapi kapcsolatok tanúsítják ezt a viszonyt. A Berni-Jura és a Jura kanton történelme közös, bár sorsukat különböző tényezők árnyalják. Az előadóművészet, irodalom, népművészet közös hagyatékára alapozva a Jura-vidék kulturális palettája két régiót foglal magába. Sok olyan társaság van, amely a két régiót átfogó módon működik. Ezek tények.

Intézményes szempontból nézve a kantonok közötti együttműködés nem újkeletű, és ez manapság is továbbfejlődik. A Jura-közi együttműködés sajátossága abban áll, hogy ez közvetlen partnerséget jelent két régió között, jelen esetben a szuverén Jura kanton és a Berni-Jura kanton között: ez utóbbit a Berni-Jura Tanácsa (CJB) képviseli, és ezt a vezető szervet maga a Berni-Jura hozta létre. A 2012. évi *Szándéknyilatkozatban* a kantonok megerősítették, hogy a folyamat végéig a Jura-közi viszonyok „konföderációs szellemben tartandók”, amit úgy értelmeztek, hogy ez a közvetlen partnerség feladását jelenti, pedig a föderális szellemiség nem zárja ki ezt a kapcsolattípust.

A JKgy hangsúlyozza, hogy a Jura vidék történelemkönyve új lapot nyitott: az együttműködés ezen tapasztalata, a konkrét, terepen megélt valóság, valamint a két régió érdekei azt bizonyítják, hogy meg kell őrizni a két Jura együttműködését és sajátos viszonyát. A 2013-as és 2017-es szavazások, persze, keserű szájját, kiábrándulást is okoztak egyeseknek, és az időközben született döntések néha feltépték a múlt sebeit, s a sebhelyek behegedése hosszas lehet. A JKgy attól is tartott, hogy a Moutier-i szavazás eredménye esetleg eltávolíthatja a két régiót egymástól. Annyi bizonyos, hogy ez most nem az elszakadás ideje, hanem az olyan gondolkodásé, amely épít. Úgy építi a Berni-Jura és Jura kanton jövőbeli viszonyait, hogy figyelembe veszi az új helyzetet, elfogadja és tiszteletben tartja azt.

Az eltelt évek során gazdag és rendszeres kapcsolatok szövődtek a JKgy szakbizottságainak keretében és a plénumokon. Kívánatos tehát, hogy a jövőben, sajátos és újszerű megoldásokat dolgozzanak ki annak érdekében, hogy fennmaradjon a párbeszéd egy kanton és egy régió politikai szervei között, tehát a Jura kanton és a Berni-Jura között. Ebben a keretben a Berni-Jura Tanácsa – amelynek kompetenciájába tartozik a kantonközi intézményekkel

kapcsolatos tárgyalás [lásd a különleges státusról szóló törvényt (LStP)] – olyan regionális partnerként jelenik meg, amely a közvetlen kapcsolatokat könnyíti meg a különböző szintű intézmények között. Nos, a JKgy mindekelőtt azt tartja a legfontosabbnak, hogy 23 éves működése során ezt a szellemiséget sikerült előnyben részesítenie.

Mandátumának idején a JKgy őszintén érvényesítette a Jura-közi együttműködés szellemét, ám a tevékenysége során ez sohasem szolgált alibiként valamely politikai célkitűzés eléréséhez. A Jura-közi együttműködés forrása a párbeszéd, amely lehetővé teszi az építő jellegű, mindenki számára hasznos megoldások kidolgozását, még abban az esetben is, ha a dolog csak kompromisszumokkal lehetséges. A JKgy felkéri a megbízóit, elsősorban a Berni Végrehajtó Tanácsot és a Jura Kormányt s egyben a többi politikai szereplőt, hogy úgy tervezzék meg a régió jövőjét, hogy a JKgy szellemiségét megőrizve, ezt a törekvést építsék be terveikbe.

A kihívások nagyok és egyre nagyobb szükség van a közös munkára és szolidaritásra.

Jura Közgyűlés
Moutier, 2017. szeptember 28.

II.

A svájci jura népcsoport önrendelkezésének megvalósulása egy föderatív állam keretei között

(AUTONÓMIA)

Írta:

B. Szabó Péter

B. SZABÓ PÉTER

A parasztcsaládból származó Szabó Péter 1968-ban, a „prágai tavasz” eseményeinek következtében mint politikai menekült érkezett Svájcba. De magyar maradt. Hazája politikája, történelme, kultúrája és a társadalma ezt a tanult üzemmérnököt egész életében rendkívüli módon érdekelte. Élénk kapcsolatban áll az 1956 óta Svájcban működő magyar szervezetekkel is.

Ez a Bácsfainé Dr. Hévízi Józsa és B. Szabó Péter által összeállított kézikönyv betekintést enged a svájci demokrácia és föderalizmus gyakorlati működésébe. Ez Svájc két alappillére, melyek végeredményben lehetővé tették, hogy a generációkon át terebélyesedő Jura-kérdést a rendzavarások dacára, békésen és demokratikusan sikerült megoldani – jó egyetértésben, és minden érintett javára.

B. Szabó Péter, aki már régen svájci állampolgár, mindenekelőtt az Európában élő magyar kisebbségek kérdésével foglalkozik. Meggyőződése, hogy ennek a problémának a megoldása oly módon lenne lehetséges, ahogyan nálunk a hosszú ideig terebélyesedő Jura-kérdést megoldottuk.

Svájcban Jura kanton példája azt mutatja, hogy a kantonok az élő és működő demokráciának köszönhetően máig változásokon mennek keresztül, mely során az érintett Népnek, mint főhatalomnak van az utolsó (döntő) szava a mindenkori szavazásoknál.

Christoph Blocher, volt szövetségi tanácsos

A Jura-kérdés illetve Jura-konfliktus egy évszázados önrendelkezési folyamat Svájcban, melynek célja és tárgya az 1815-ös Bécsi Kongresszus határozata értelmében Bern kanton fennhatósága alá került francia nyelvű Jura-régió Bern kantontól való politikai függetlensége és elszakadása volt. Végrehajtása akkor következett be, amikor a 1979-ben tartott népszavazáson hét körzetből a katolikus többségű északi három megalakította a Jura kantont, míg a fennmaradó négy déli protestáns többségű – különleges jogkörökkel felruházva – Bern kanton kötelékében maradt.

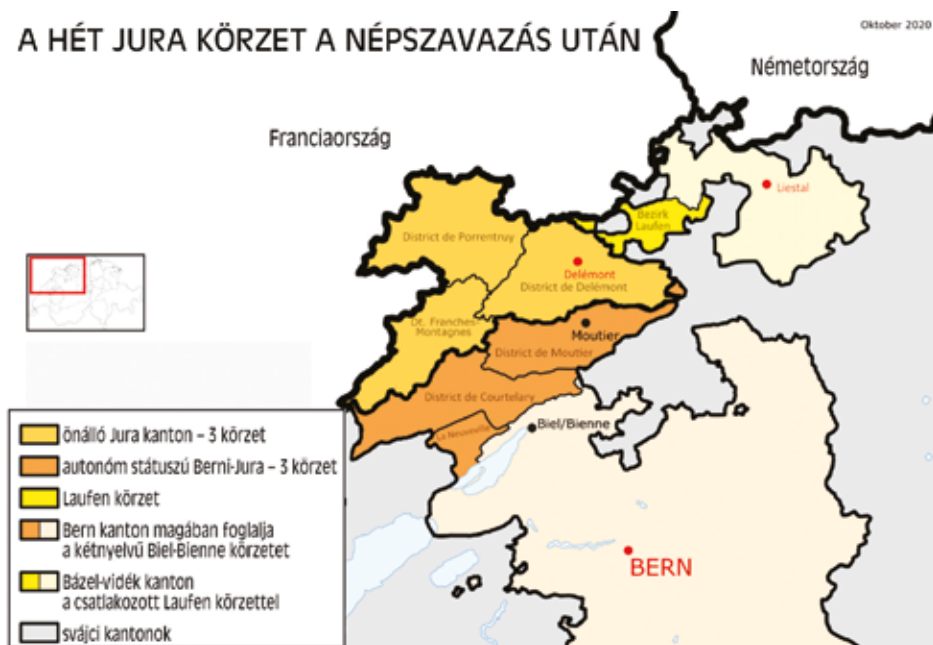
A Jura-kérdés ma az egyre erőteljesebb évtizedes önrendelkezési törekvések, de különösen az 1994-2017. között végbement vélemény egyeztető és megoldást kereső, 120 alkalommal megtartott ülésen és konferencián kidolgozott egyezségek és megoldások eredményeként, az 1979-ben, 2013-ban és végül 2021-ben megtartott újabb népszavazások eredményeként létrejött a „Jura népe” által lakott földrajzi területen három közigazgatási egység:

- A) az önálló JURA KANTON;
- B) az autonóm státusszal rendelkező BERNI-JURA;
- C) a Biel-Bienne kétnyelvű közigazgatási körzet.

Egyes települések utólag döntöttek hovatartozásuk kérdéséről. (D)

A HÉT JURA KÖRZET A NÉPSZAVAZÁS UTÁN

Október 2020

A) Önálló „République et Canton du Jura”

Svájc 26. önálló kantonja. Ismeretes, hogy Svájcnak két német-francia kétnyelvű kantonja (Wallis/Valais és Fribourg/Freiburg) mellett négy tisztán francia nyelvű kantonja (Genève, Vaud, Neuchatel és Jura) van.

Jura kanton
területe: 839 km²
közigazgatása: 57 járás
lakossága: 73 700 (2020)
nyelve: francia
fővárosa: Delemont/Delsberg

JURA KANTON HÁROM KÖRZETE

A KANTONOK ALKOTMÁNYAI

A kantonok alkotmányát nemcsak a Jura kanton lakossága, hanem Bern kanton és a Szövetségi állam lakói is népszavazással szentesítették. A Jura

kanton minden tekintetben a svájci Szövetségi Alkotmány cikkelyeinek értelmében jött létre, és ennek az alkotmánynak a betartására köteleztetett. Felépítésében a hatalomgyakorlás struktúrája, a háromszintű (szövetségi; kantoni; községi) hatalommegosztása azonos a többi kanton politikai, igazgatási rendszerével és végrehajtásával, kompetencia-átruházási felépítésével.

LAKOSSÁG

A kantonban 73 709 fő él. Népsűrűsége 88 fő/km², ami messze a svájci átlagos népsűrűség (208 fő/km²) alatt van. Az idegenek aránya 2019. december 31-én 14,7%, míg a svájci átlag 25,3%. A munkanélküliség 2021-ben 4,7 %-os a 2,8 %-os svájci átlaggal szemben.

NYELVEK

A kanton hivatalos nyelve a francia. Ederswiler az egyetlen németnyelvű település a kantonban. A lakosság 91,8 %-a a francia nyelvet beszéli. A német nyelvű lakosság számaránya 7,2 %. Az olasz nyelvet 2,9 % beszéli.

Sok helység nevét mindkét nyelven használják az előző századok történelmi fordulatai miatt, pl. Delémont/Delsberg vagy Porrentruy/Pruntrut.

JOGALKOTÁS, BÍRÁSKODÁS

A jogalkotás és bírászkodás szervei a bíróságok. Ide tartozik a három járásbíróóság (*Tribunal du District*), a kantonális bíróság – (*Tribunal cantonal*) és az alkotmánybíróóság (*Cour constitutionnelle*).

A SZÖVETSÉGI KÉPVISELET

Szövetségi szinten a kantont a Rendi Tanács (Staenderat) és a Nemzeti Tanács (Nationalrat) két-két delegáltja képviseli.

GAZDASÁG

Jura kanton gazdaságilag Svájc legszegényebb kantonja. A pénzügyi erőforrás a svájci érték 30 %-a. Az egy főre eső GDP 62 300 CHF. A munkanélküliség 2021-ben 4. 7 %-os a 2,8 %-os svájci átlaggal szemben.

JURA KANTON KÖZIGAZGATÁSI TERÜLETEI

Körzet	Lakosság 2020. december 31-én	Terület (km ²)	Székhely
Delsberg (<i>District de Delémont</i>)	38 954	303,18	Delémont
Puntrut (<i>District de Porrentruy</i>)	24 276	335,10	Porrentruy
Freiberge (frz. <i>District des Franches-Montagnes</i>)	10 479	200,23	Saignelégier
Összesen	73 709	838,51	Delémont

B) Berni-Jura

A *Berni-Jura* (francia nyelven Jura Bernois) az elnevezése annak a svájci Bern kantonhoz tartozó területnek, ahol a lakosság többségében francia nyelvű.

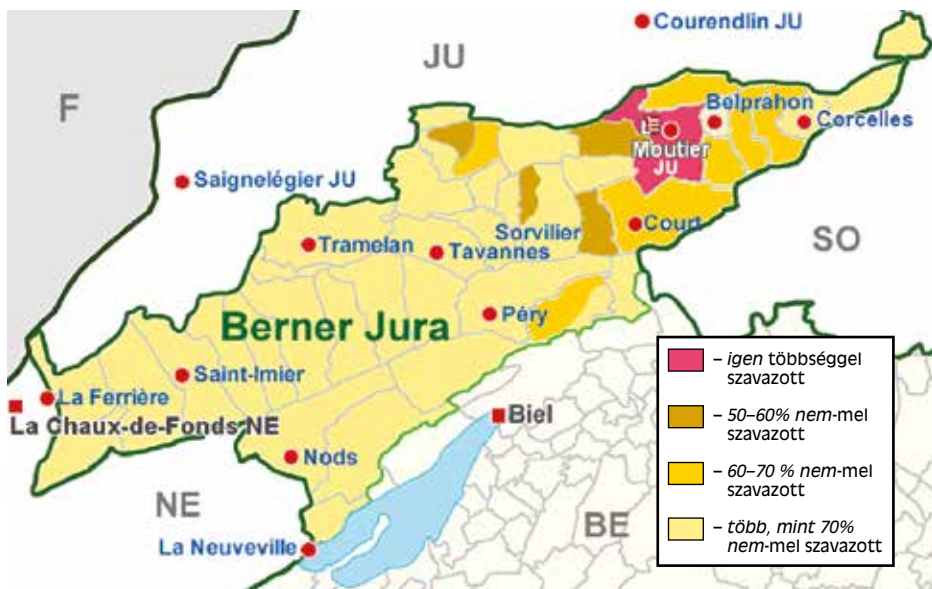
A *Berni-Jura – Jura Bernois autonómia státusszal rendelkező, francia–német nyelvű terület a Bern kanton kötelékében* a 2013. november 24-i népszavazás eredményeképp jött létre, miután lakossága 71,8 százalékos többséggel a Bern kantonban maradás mellett döntött, elutasítva a Jura kantonnal való egyesülést.

Csupán Moutier városa és körzete szavazott aránylag csekély többséggel a Jura kantonhoz való csatlakozás mellett. Ezért a szavazást később újra megismételték, amely 2021-ben véglegesítette Moutier város Jura kantonhoz történő csatlakozását.

A BERNI-JURA ÚJ KÖZIGAZGATÁSI TERÜLET

területe: 642 km²,
népessége: 53 700 lakos.
Ebből 83,5% francia nyelvű, 10,2 % német, 2,5% olasz
települések száma: 40
székhelye: Courtelary, 3780 lakossal

A BERNI-JURA A 2013. NOVEMBER 24-I NÉPSZAVAZÁS UTÁN
 AMELY LEHETŐSÉGET ADOTT A TELEPÜLÉSEKNEK ELDÖNTENI, HOGY AZ ÖNÁLLÓ
 JURA KANTONHOZ CSATLAKOZZNAK-E

ÚJ KÖZIGAZGATÁS, ÚJ FELADATKÖRÖK, ÚJ KOMPETENCIÁK

A Jura-kérdés politikai rendezése után a Berni-Jura területén több közigazgatási intézményt újra kellett létesíteni, mint pl.

- új közigazgatási hivatalt az ahhoz szükséges épületekkel és a működéshez szükséges berendezésekkel, infrastruktúrával;
- új kantonális kormányzati végrehajtó testületet, kormányzati helytartóval az élén,
- új vezetői munkakörökkel,
- képzett alkalmazottakkal.

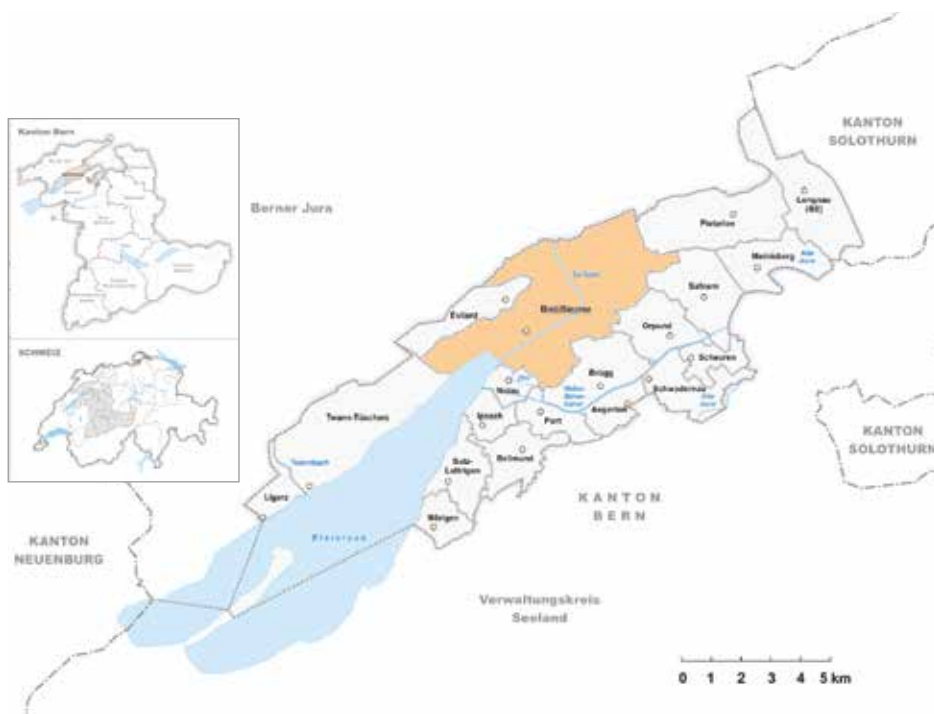
Szükségessé vált a *tanügyi, oktatási és nevelési rendszer* átszervezése.

A meglévő *körzeti bíróságot* át kellett helyezni a Jura kantonhoz csatlakozott Moutierből az új közigazgatási székhelyre, Courtelaryba.

Az összes újonnan létesített intézményben, testületekben kötelezővé vált a kétnyelvű ügyintézés. Az oktatásban vannak tisztán egynyelvű, főleg alapképzési, vagy kétnyelvű, főleg közép- és felsőfokú képzési intézmények.

C) Biel-Bienne kétnyelvű közigazgatási terület

BIEL KÖZSÉG ELHELYEZKEDÉSE

Biel/Bienne (németül **Biel** [bi:l]), francia nyelven **Bienne** [bjɛn]). Svájc legnagyobb kétnyelvű városa Bern kantonban. Egyben 2010 óta **Biel/Bienne közigazgatási kerület** központja.

A **Biel agglomeráció** 27 községében 101 271 ember él, vonzásterületében pedig kerekén 150 000.

Biel ezen kívül Seeland-vidék, a Berni-Jura és Solothurn kanton egy részének is a gazdasági központja. Mint felsőfokú oktatási központ több szakfőiskola székhelye. Mindemellett a gazdag tradícióval rendelkező svájci óraipar (Swatch Group, Rolex, Omega) és a Svájci Óraipari Szövetség, valamint az Óramúzeum központja is.

KÉTNyelvűség:

A Biel-i kétnyelvűség a 19. századi óraipar térhódításával és a jurai munkaerő-bevándorlással kezdődött. Hétköznapi szinten a berni dialektus (Berndeutsch) és a francia nyelv helyi (gyakran kevert) változatát beszélik. A hivatalokban egyenjogú a német és a francia nyelv használata. Svájc egyetlen városa, ahol a hivatalokkal folytatott kommunikációban törvényesített a kétnyelvűség. Ezáltal az összes hivatalos dokumentumok, utcanévek, és hivatalos feliratok kétnyelvűek.

A hivatalokkal szóban és írásban mindkét nyelvet egyenrangúan lehet használni. Több városi körzetben gyakori a kétnyelvű oktatás is.

A két nyelv következetes egyenjogú használatának eredménye, hogy a Biel-i Közigazgatási Körzetben a hivatalok, a bíróságok, az utcanévek és nyilvános közlekedési eszközök közleményei kétnyelvűek. Biel francia nyelvű lakosságának és az Evilard (Leubringen) községnek egy parlamenten kívüli képvisellete van a kétnyelvű *Biel-i közigazgatási körzet francianyelvű ügyek tanácsában*. (Rat für französischsprachige Angelegenheiten des zweisprachigen Amtsbezirks Biel). Ez az intézmény képviseli a francia nyelvű lakosság érdekeit és jogainak érvényesítését Bern kanton Tanácsával és Parlamentjével szemben.

Kulturális téren a mozikban lejátszásra kerülő filmeket eredeti nyelven, német-francia nyelvű felirattal vetítik. A gyermekfilmeket kizárólag szinkronizálva, német vagy francia nyelven mutatják be.

A 2018-ban végzett népszámlálás szerint a lakosság 48,6 %-a német, 43,17 %-a francia, 9,6 %-a olasz, 5,1 %-a albán, 3,9 %-a spanyol, 4,0 %-a portugál, 8,7 %-a másféle anyanyelvűnek vallotta magát.

D) Utólagos népszavazások

A német nyelvű Laufon-Laufen község népszavazással döntött arról, hogy a német nyelvű *Bázel-vidék* kantonhoz kíván csatlakozni, ami be is következett.

Moutier település kantoncseréje a 2021-ben megtartott népszavazás eredményének a svájci szövetségi parlament által történt szentesítésével. Belprahon és Sorvilier települések a 2021-es népszavazáson a Bern kanton kötelékében való maradás mellett döntöttek.

Moutier egy kis község Svájcban. 2021-ig a város Bern kanton Jura Bernois közigazgatási körzetéhez tartozott. A 2021. március 23-i népszavazás a város Jura kantonhoz történő csatlakozását eredményezte.

Területe: 19,53 km²
Népessége: 7 480 fő

ELHELYEZKEDÉSE
MOUTIER, BERN ÉS JURA KANTONOK KÖZÖTT

Svájci Államszövetség

A Svájci Államszövetség (hivatalos nevén latinul: Confoederatio Helvetica, tükörfordításban Svájci Konföderáció; németül: Schweizerische Eidgenossenschaft, vagyis Svájci Esküszövetség, tengerparttal nem rendelkező, 26 kantonból (tagállamból) álló szövetségi köztársaság Közép-Európában.

Szomszédjai Németország, Franciaország, Olaszország, Ausztria és Liechtenstein. Erős hagyományai vannak a politikai és katonai semlegesség terén, de a nemzetközi együttműködés terén is, mivel számos nemzetközi szervezet székhelye. Gazdasági szövetségben áll Liechtensteinnel, továbbá közös valutát (svájci frank) is használ vele.

FELÉPÍTÉSE

Svájc alulról építkező államalakulat. A községek kantonokat alkotnak. A kantonok képezik a Szövetségi államot. Ez a felépítés meghagyja a régióknak a sajátosságukat, és megadja a szabadságot ahhoz, ami egy négy nyelvű országot összetart. Ez ahhoz vezetett, hogy egyfajta elkülönülés is lehetővé vált, amelyben egyik régió sem veszítette el arculatát.

Miért sikerült Svájcnak az, ami a skótoknak Nagy-Britanniában, a flamandoknak Belgiumban, vagy a déltiroliaknak Olaszországban nem sikerült?

Az alábbiakban *Andreas Gross* a Jura-kérdés ismerője és a demokrácia szakértője rámutat a kérdés gyökerére a történelemben: a sikertelenség oka, hogy mindezek a kisebbségek a nagyobb hatalmak játékszerei voltak, és a mai napig is felülről lefelé kormányzottak, úgy, mint a bretonok és korzikaiak Franciaországban, a katalánok Spanyolországban, vagy mint a kurdok Törökországban.

A SZABADSÁG ÉS AZ ÖNRENDELKEZÉS ELŐHARCOSAI

A nemzetek szabadsága és „önrendelkezésük joga” új és forradalmi ideálok voltak, melyek előharcosai a katonailag legyőzöttek közül kerültek ki. Így az érintett területeken élő emberek szükségletei mit sem számítottak, a hódítók érdekei mindenfelül álltak.

Száz évvel ezelőtt elkezdődött a változás. Az első világháborút követő Versailles-i konferencia meghatározó személyiségei között volt Woodrow Wilson USA-elnök is; az a háborúnyertes, aki a háborúval a demokrácia és az „önrendelkezési jog” áttörését akarta segíteni.

Wilson a *történelmi nemzetekre* gondolt, mint a lengyelekre, csehekre, szlovákokra, belgákra és az olaszokra. A nemzetállamok „multinacionális” jellegét felismerve, Wilson a „demokratikus önrendelkezésre” gondolt.

A régi impériumokból új „nemzetállamok” keletkeztek, mint például a csehszlovák köztársaság és a Jugoszláv királyság. De ezek a régi monarchista-autokrata stílusban voltak szervezve és kormányozva – mint egy nemzetállam. Ez azt jelentette, hogy egy nép, mint többségi nép dominált, és a többi népek, mint kisebbség ennek megfelelően lettek diszkriminálva, elnyomva és amputálva.

SEMILYEN JOG A SZECESSZIÓRA

Tekintettel a második világháborúra és a kezdődő gyarmattalanítási folyamatra, a népek önrendelkezési joga, mint alapjog került bele az új Egyesült Nemzetek kartájába. Ez azt jelenti, hogy a világ minden államának be kell tartania, tiszteletben kell tartania és el kell ismernie az önrendelkezési jogot. Ezáltal vált emberjoggá.

Mivel az érvényben lévő nemzetközi jog „minden állam területi integritását (sérthetlenségét)” is védi, és a világ a „nép” és „nemzet” fogalmának kérdésében mindmáig nem tudott megegyezni, ezért nincs egy népcsoportnak joga a szecesszióra.

A KÖVETKEZMÉNY:

Az ún. *nemzetállamok* továbbra is létező multinacionális jellege feszültségekhez és forró konfliktusokhoz vezetett, és még mindig vezet, melyek gyakran polgárháborúba torkolnak. Gondoljunk a kurdokra Szíriában, Törökországban vagy Irakban, vagy Kasmírra Pakisztánban, vagy Tibetre Kínában.

FÖDERALIZMUS, MINT SZERENCSE

Jura népének szerencséje volt a szerencsétlenségben. Az érzékenyek közülük már korán, az 1830-as években észrevették mint „igazságtalanságot” és szerencsétlenséget a Bécsi kongresszus által okozott kiszolgáltatottságukat Bern

városnak. Mint szerencsét könyvelheti el, hogy Bern egy erősen föderalista Szövetségi állam kantonja lett, amely 1848 óta, mint Európa első demokráciája állandósult.

Kimondottan föderalistának tarthatja magát Svájc, a demokratikus szövetségi állam, mert kantonjai újfent, mint többé-kevésbé önálló községek önálló szövetsége értelmezheti magát.

Így építkezett Svájc alulról, mert községei kantonokba tömörültek, melyek első európai szövetségi állammá egyesültek, ahol a kantonok, a fogalmat, hogy „Államok” és az ezzel párosuló autonómiát a magukénak tulajdoníthatják.

Ez a szerencse nem jutott ki sem a katalánoknak Spanyolországban, sem a skótoknak és az észak-íreknek az Egyesült Királyságban, sem az erdélyi magyaroknak Romániában, sem a korzikaiaknak Franciaországban. Mind az öten centralista monarchiákban találták magukat, amelyek alkotmányában nem jutott hely a regionális autonómiák számára.

Meghatározó volt az első lépés, amely az újraszerveződő jurásoknak 1950-ben sikerült. Bern kanton kormánya 1947-ben a Jura jogainak védelmére létrehozott bizottság (Comité des Fêtes du Moutier) által megfogalmazott követelést magáévá tette, és kidolgozta a berni kanton alkotmánymódosítását. Miszerint a Jura népét, mint „nemzetet” kell Bern kantonban elfogadni, és a Jura címert – mint a francia nyelvet is – el kell fogadni ennek megfelelően.

Ami ezután következett, megtudható ennek a könyvnek az alapos áttanulmányozásával, és a kapcsolódó kiegészítő információk internetből is hozzáférhető lehívásával.

III.

A SVÁJCI FÖDERATÍV ÁLLAM, különös tekintettel az állami, kantonális és közösségi autonómia felépítésére

Írta:

B. Szabó Péter

CHRISTOPH
BLOCHER

DR. CHRISTOPH BLOCHER GONDOLATAI,
*aki Jura önrendelkezéséért vívott küzdelemben mint párt-
politikus, és mint szövetségi tanácsos is az önrendelkezés
támogatója és segítője volt.⁹⁴*

„Svájc gazdaságilag mindig jelentős lesz, mivel magas minőségre összpontosít. Csak hasonlónak lenni, mint mások, azonos hosszúságú dárdával harcolni, ez Svájc számára nem lehet recept.”(1995)

„Az oktatási rendszer az EU által javasolt egységesítése lefokozást jelentene, mert az EU-tagság Svájcot arra kötelezné, hogy a külföldi szakmai képezéseket egyenértékűen ismerje el. Ráadásul Svájc felsőfokú képezéseit is az EU-normához kellene igazítania, hogy azokat elfogadják.” (1995)

„A költségvetés irányzatait be kell tartani. A közvetlen demokráciával mindig van lehetőségünk beavatkozni. A közvetlen demokrácia lényegesen takarékosabb, mint a parlamentáris.”(1995)

„Az EU- jogrend megtörné a svájci jogrendet. Ha az EU-ban egy jogszabály jogerőre emelkedik, akkor azt Svájcnak már nem lenne lehetősége megváltoztatni. Az EU egyedül dönt.”

„Az EU -tagság a szuverenitás messzemenő feladásával járna: a föderalizmus és a közvetlen demokrácia szűkítésével, és a semlegességünk, a szavahihetőségünk elvesztésével.”

„Nem leszünk idegen törvénykezők gyarmata és alárendeltje, mert ez elvonná a cselekvőképességünket. És ahhoz, hogy a szabadságot és biztonságot garantálni tudjuk, az ország cselekvőképessége szükséges. Aki cselekvésképtelen, nem tud jól cselekedni.”

⁹⁴ Dr. Christoph Blocher református családból származik (1940–) Vállalkozó, befektető, politikus, műgyűjtő és mecénás. Svájc legnagyobb pártjának, a Svájci Néppártnak (SVP) fő ideológusa, stratégája és mecénása. Politikai pályája során volt önkormányzati képviselő, Zürich kantonális parlamentjének képviselője, 1979–2003 között a svájci Szövetségi Parlament (Nationalrat) képviselője, 1986-ban egyik alapítója, és 2003-ig elnöke a «Kezdeményezés egy független és semleges Svájcért» (AUNS) társaságnak, amely a Néppárttal együtt Svájc ENSZ tagságának, az EWR és az EU tagságnak konzekvens ellenzője. 2003–2008 között a Szövetségi Államtanács (Bundesrat) tagjává választották, ahol az igazságügyi és közbiztonsági tárcát képviselte.

A SVÁJCI ÁLLAMSZÖVETSÉG (BUND) FELADATAI

„A Szövetség célja: az ország függetlenségének megvalósítása, a nyugalom és a rend megőrzése, az állampolgárok szabadságának és jogainak védelme és a nép jólétének biztosítása.” (Szövetségi Alkotmány 2. cikke.)

A svájci föderalista állam szerkezetileg három alappilléren nyugszik:

- az államszövetség (Bund)
- az autonóm kantonok
- a községi autonómia (Gemeinden)

Az állam rendeltetése

Az állam nem öncélú: mindent, ami a népet egységében érinti, az állam feladata megteremteni. Ide tartozik többek között az ország biztonsága, a területfejlesztés országos szinten, az öregségi ellátás. Egy nép pozitív hozzáállása az államhoz nagymértékben függ attól, hogy az mennyire kielégítően látja el közfeladatait. Amennyiben az állam a közélet legfontosabb kérdéseinek terén alkalmatlannak bizonyul, mint pl. a lakosság élelmiszerellátásában, akkor a belé vetett bizalom megtörik, mely azután akár az állam válságát is maga után vonhatja.

Az állam feladatkörébe tartozó rendeltetések az idő folyamán megváltoztak. Az Esküszövetség⁹⁵ eredeti küldetése, mint Hollandia esetében is, a közös ellenség elleni szövetkezés volt; ma már mindkét állam kormányának az ipari társadalom által támasztott feladatokkal kell szembenézni, pl. a gazdasági ösztönzés, a szociális politika, a környezetvédelem, a közlekedéstervezés vagy a városépítés kihívásaival.

A svájci Szövetségi Alkotmány (2. cikk) az állam hagyományos rendeltetését taglalja. Ezek közé tartozik a függetlenségnek megőrzése a külföld felé, a belföldi béke és a közrend felállítása, az állampolgárok szabadságának és jogainak védelme és a nép jólétének biztosítása. Különös alkotmányos rendelkezés Svájc semlegességének a kötelezettsége.

1. „Az ország függetlenségének megvalósítása”

Az újra és újra háborúkkal sújtott Európa viharai közepette egy ilyen kis országnak, mint Svájc, sikerült hat évszázadon keresztül nemcsak pusztán fennmaradnia, de két világháborút is érintetlenül átvészelnie. Ez sem a véletlen műveként, sem szerencsés sorsfordulatként nem könyvelhető el. A régi Esküszövetség két fontos lépést tett: a Marignanónál 1515-ben megvívott ütközet elvesztése után lemondott hatalmának (területgyarapításának) további kiterjesztéséről, és visszavonult az európai nagyhatalmi politika színteréről. A mindenkori támadások elhárítása érdekében viszont minden eszközzel – pénzügyivel és katonáival – felvértezte magát. Az erőszak határozott elutasítása és az ezzel egyidejűleges döntés, a támadások elhárítására való szorítkozás mellett tették lehetővé az Esküszövetség fennmaradását, régebbi nevén a CONFEDERATIO HELVETICA-t (CH).

Az ország önvédelmének a háborúzás mindenkori változásaihoz kellett alkalmazkodnia, és a fenyegetés jellegének megfelelően cselekednie. Egészen a legújabb korig leginkább katonai irányultságú volt, de mára világossá vált, hogy a modern hadviselés a hagyományos katonai kereteken is túllépve olyan átfogó háborúba torkollhat, amely nemcsak a hadsereg, de a polgári lakosság,

95 1291. augusztus elején írt szövetségi levél (*Bundesbrief*), amelyet három völgyközösség, (Uri, Schwyz, és Unterwalden, a három „öskanton”) írt alá. A svájci hagyományban az ország alapításának dokumentumaként tekintenek a levélre, és a nemzeti ünnepet a szövetség tiszteletére tartják augusztus 1-jén. (A szerk.)

a közlekedési hálózat és a gazdaság ellen is fordul. Veszély esetén a Szövetség, a kantonok és a települések legfontosabb feladata ezek együttes elhárítása. Ez mind a polgári védelmet, mind bizonyos gazdasági és politikai intézkedéseket is magában foglalja.

Svájcban *kötelező általános katonai szolgálat* van: minden svájci férfi hadköteles. Egy, az állam által alkalmazásban álló, képzett keretet leszámítva nincsenek hivatásos katonák, a hadsereget egy rendfenntartó rendszer (polgári védelem) alapján szervezték meg. A hadköteles férfiak néhány hónapon keresztül (jelenleg négy) alapszolgálatot (újonckiképzést) teljesítenek, majd egy minden évben teljesítendő ismétlő szolgálatot. A hivatásos katonai állomány tagjai fokozatukhoz igazított időtartam erejéig kapnak képzést.

2. „A nyugalom és béke fenntartása a belpolitikában”

A Szövetség céljai a következők:

- **Nevelés és kiegyensúlyozott szociális körülmények:** a békés belső állapotok legnagyobb garanciáját képezik az egészséges gazdasági viszonyok és az egyén mindennemű személyes szabadságának lehetővé tétele. Ha ez adott, nem kell az újításra és a jobbításra vonatkozó intézkedéseket az erőszak kihívásával alkalmazni, hiszen erre a jogi eszközök rendelkezésre állnak. A drágulások és a gazdasági visszaesés (recesszió) idején a szociális méltányosság nagy próbatétel előtt áll; a munkavállalók ez esetben fokozott védelemre szorulnak.
- **Az alkotmányban és a törvényekben lefektetett biztonságos jogrend;** ide tartozik a jogállamiság valamennyi aspektusa:
 - a gyengék védelme az erősek önkényével, túlhatalmával szemben (a rendőrség csak „a törvény őre”);
 - a kormány szabad megválasztása és szabad szavazások (választások);
 - a polgárok magánéletének tiszteletben tartása;
 - a független foglalkozásválasztás;
 - sajtó- és szólásszabadság, a véleménynyilvánítás szabadsága;

- a törvény és a bíróság előtti egyenlőség;
 - bírósági eljárások jogállami garanciákkal:
 - lehetőség védekezésre;
 - a rászorulókat térítésmentes jogsegélyben részesítése;
 - jól kiépített jogorvoslati rendszer.
- **Jól kiépített rendészeti szervezet:** a biztonsági és bűnügyi rendőrség felügyel a biztonság és a tulajdon fölött, és bűncselekmény vagy bűntett esetén egy hatékony körözési szolgálat segítségével felkutatja az elkövetőket közlekedési-, idegen-, tűz-, piac-, egészség-, építési-, ipari-, gazdaság-, erdészeti- és vadászati rendészet formájában. *Hatáskör szerint megkülönböztetünk helyi, települési, kantonális és szövetségi rendészetet.* A hadseregnél: katonai- és közúti rendőrséget. *A rendvédelem lényegében a kantonok feladata.*
- **A hadsereg:** Ha a rendelkezésre álló polgári rendészeti erők nem bizonyulnak elegendőnek, akkor a hivatásos hadsereg csapatait lehet bevetni. Alkalmazhatók a hadsereg alakulatai például a katasztrófavédelemben vagy nemzetközi konferenciáknál alkalmazott biztonsági rendelkezések érvénybe lépésekor. Csak két alkalommal került sor az elmúlt évszázadban arra, hogy katonai csapatok – inkább negatív következményekkel járó – bevetésére került sor belső zavargások ellen a rend megőrzésére.

3. „Az állampolgárok szabadságának és jogainak védelme”

A Szövetségi Alkotmány a jog és a szabadság egy sor különböző formáját biztosítja. Az I. fejezetben taglaltuk ezeket a jogokat egyenként, és azt, hogy ezek hogyan működnek a gyakorlatban („Svájc jogai és kötelezettségei”).

4. „A közjólét előmozdítása”

- A lakosság életfeltételeinek szociális biztonságát, különösképpen a gazdaságilag gyengébb réteg védelmét korszerű *társadalombiztosítási törvény* garantálja. Ennek is köszönhetően és a szociálpolitika következtében Svájc

az idők folyamán jóléti állammá fejlődött, ahol a polgárok szükség esetén számíthatnak az állam támogatására. Ez a rokkantság, balesetek, betegségek, özvegység vagy öregség esetében válik gyakorlattá.

- Az állami szociálpolitika és a szociálbiztosítási törvény a következő területekre hat ki:
 - munkavállaló védelme;
 - népegészség védelme;
 - társadalombiztosítás;
 - szociális gondoskodás.

5. „Szövetségi hatóságok és a törvénykezés”

- A Szövetségi Alkotmány (SZA) (németül: Bundesverfassung – BV), mint jogalap
- szövetségi hatóságok:
 - Szövetségi Gyűlés – Bundesversammlung, amely két kamarából tevődik össze:
 - Nemzeti Tanács (Nationalrat – NR) 200 tagú (parlament)
 - Rendi Tanács (Ständerat – SR) 54 tagú (kantonok két-két választott küldöttje)
 - Szövetségi Tanács (Bundesrat – BR) 7 tagú, (tulajdonképpen a kormány, belőle évente választott Szövetségi elnök (Bundespräsident))
- szövetségi bírászkodás
- szövetségi törvénykezés
- szükségállapot kihirdetése (szövetségi szint)

6. „Politikai jogok, választások és szavazások”

- szavazati és választójog
- kezdeményezési jog (Initiative)
- fellebbezési jog (Referendum)
- a választások és szavazások
- eljárások
 - módja
 - folyamata
 - rendszere
 - kezelése és vizsgálata

7. Politikai véleménynyilvánítás

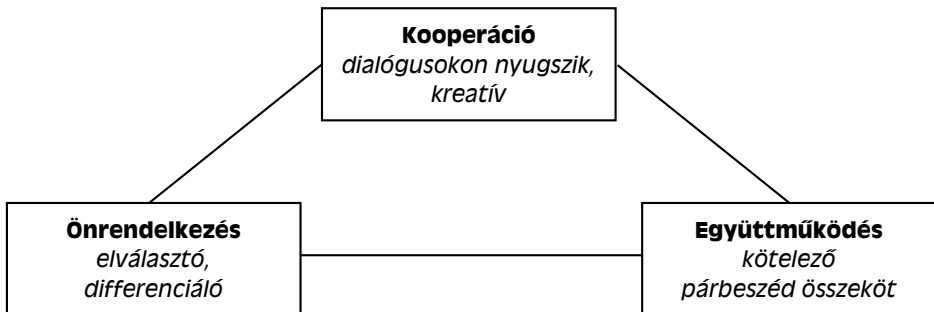
- pártok
- érdek- és szakmai szövetségek
- civil szervezetek
- médiák

1. A FÖDERALIZMUS

Egy állam hatalommegosztása konkrétan három tényezőn alapszik, ezek az *önrendelkezés*, a *részvétel (együttes döntés és beleszólási jog)* és az *együtműködés (kooperáció)*.

1. 1. A bűvös háromszög

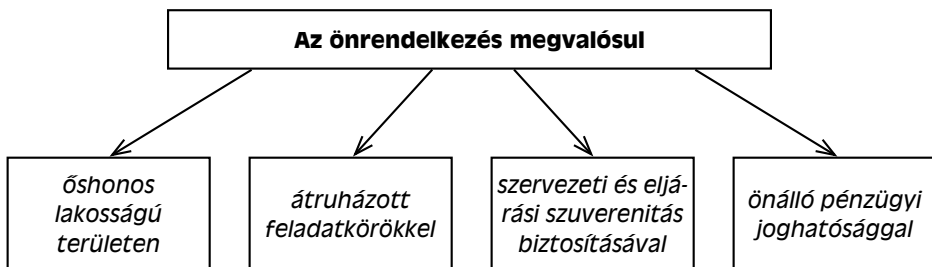
A föderalizmus gyakorlati megvalósítása három alapvető fontosságú sarokkővéen dől el, melyek megbonthatatlan háromszöget alkotnak. Ezek mind a struktúrára, mind a folyamatokra (eljárásokra), de még a tartalomra is hatnak:

Ha ezen elemeknek csak egyike is *gyengül*, akkor a kiegyensúlyozott arányok és a föderatív szövetség érdekében egy másikat kell *erősíteni*.

Másképp fogalmazva: a konkrét kialakítás során a hangsúly a három fő elemen különböző mértékben oszlik el. A fő föderális jellemzőknek azonban van egy *magja*, melyet nem szabad figyelmen kívül hagyni.

1. 2. Önrendelkezés

Az önrendelkezés kezdetben a föderatív struktúra tagjainak elkülönüléséhez vezet, elválasztja ezeket egymástól.

1.2.1. AZ ÖNRENDELKEZÉssel BÍRÓ HELYI JOGHATÓSÁG

Ez minden tagot feljogosít arra, hogy az állami feladatok az adott területre vonatkozó feladatok végrehajtásának jogkörét megkapja, és saját felelősségére eldöntheti, *hogyan* teljesíti ezeket a feladatokat, vagyis mely eszközökkel és milyen intenzitással.

1.2.2. ÁTRUHÁZOTT FELADATOKRA VONATKOZÓ JOGI ELJÁRÁS AZ ÁLLAMI FELADATOK MEGOSZTÁSÁRA A KÖZPONTI ÁLLAM ÉS A TAGÁLLAMOK KÖZÖTT:

A központi állam bizonyos, alapvetően a hozzárendelt feladatkomplexum keretébe eső feladatokat (másodlagosan) a tagállamokra kihelyezi. Ehhez az elképzelését is adja, hogy ezeket a (vissza- vagy átruházott feladatokat *hogyan* vegyék kézbe, és milyen mértékben végezzék el; vagyis célkitűzést fogalmaz meg. Azt is felügyeli, hogy a feladatokat ténylegesen teljesítik-e. Mindeköz-

ben fontos, hogy az alkalmazott módszer kiválasztását a központi állam a tagállamra bízza.

- *Példa: Svájcban a területfejlesztés alapjait a központi állam határozza meg. Ennek többek között az is célja, hogy a területet célszerűen használják ki. Ezért is az építési terület és a nem beépíthető terület felosztása bír alapközponti jelentőséggel. A felosztás kritériumait a központi állam adja meg. Maga a területtervezés a tagállamok fennhatósága alá tartozó feladat. Bár a központi államnak nincs befolyása, hogy mely területeket fogják építési területté nyilvánítani, de ellenőrzi, hogy ténylegesen elegendő mezőgazdasági terület marad-e fenn, és hogy az építési területek (építési zónák) a megadott kritériumok szerint kerültek-e kijelölésre.*
- *Példa: Svájcban a központi állam írja elő a tagállamoknak, hogy megfelelő általános iskolai képzést biztosítson. Ennek kötelező, ingyenes és államilag irányított vagy ellenőrzött kell legyen. Azt, hogy meddig tartson az általános iskolai oktatás és milyen tanterv legyen érvényes, mely korban kezdjék a tanulók az iskolát és még jónéhány dolgot, a tagállamok kezébe adja. Azt, hogy a „megfelelő általános iskolai képzés” fogalmának ez ténylegesen megfelel-e, a központi állam kevésbé, legfeljebb csak szűrőpróbaszerűen ellenőrzi, holott az oktatást a központi állam garantálja. Ennek ellenére az általános iskolai képzést az állam alapfeladatának tekintik.*

1.2.3. A SZERVEZETI ÉS ELJÁRÁSI SZUVERENITÁS TERÜLETÉN:

A tagállamok önszervező módon dolgoznak. Maguk szervezik a hivatalaikat, maguk választanak, és a demokratikus jogokat maguk helyezik alapjaira (minimális előírások keretében), majd a döntések eljárási folyamatait önállóan definiálják.

1.2.4. A PÉNZÜGYI JOGKÖR TERÜLETÉN:

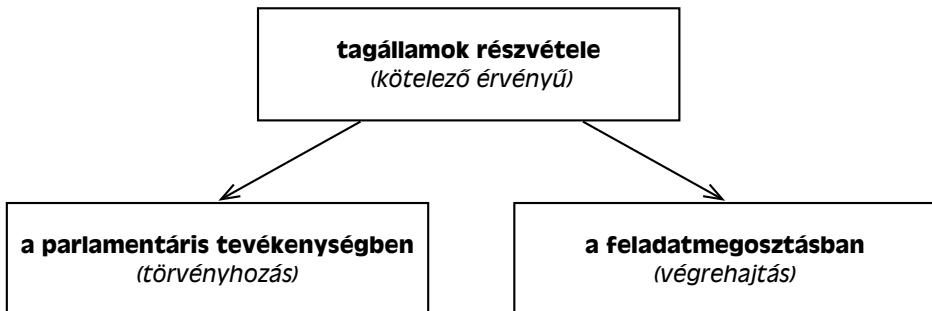
A tagállamok elegendő saját forrással rendelkeznek a szükséges anyagi eszközök megszerzéséhez, és azok kezeléséről és felhasználásáról maguk dönthetnek (ún. kötetlen eszközökkel rendelkeznek)

A tagállamok szervezeti és eljárási szuverenitásának, valamint a pénzügyi jogkörének tiszteletben tartása egyidejűleg azt is jelenti a központi állam részére, hogy az

- nem ragadhat magához, nem vállalhat át, nem adhat feladatokat a tagállamokkal való egyeztetés nélkül;
- a szervezésre és az eljárásokra minimálisnak nevezhető követelményt támaszthat, de a részleteket nem írhatja elő;
- a tagállamok koordinációját és a kooperációját (horizontális koordináció és a kooperáció) engednie kell;
- a tagállamok szükségleteire tekintettel kell lennie, ha anyagi forrásokat aknáz ki;
- a tagállamokkal egyenlő módon kell bánnia.

1. 3. Részvétel

A részvétel összekapcsolja, összhangba hozza a tagokat. Ennek eredményeképpen az összetartozást jelképezi, és a párbeszéd egyik alapkövét képezi.

1.3.1. RÉSZVÉTEL ÉS KÖZREMŰKÖDÉS A TÖRVÉNYHOZÁSBAN, VAGY ÁLTALÁBAN A KÖZPONTI ÁLLAM PARLAMENTÁRIS TENNIVALÓIBAN

- A tagállamok különleges tanácsokban vagy más testületekben és meghatározott eljárásokban a központi állam fontos döntéseiben együttműködhetnek. Ennek megfelelően proporcionális alapon képviseltetik magukat a szövetségi parlamentben, és egy saját kamarával rendelkeznek. Ez Svájcban a *Ständerat*, vagyis a *Rendi Tanács*, a kantonok azonos létszámú választott képviselőivel.
- Ők az összes parlamenti tevékenységben részt vesznek, és vétójoggal bírnak. Svájc a kantonokat (tagállamok) a törvényhozás előzetes (meghallgatási-engedélyezési) eljárásban (Vernehmlassungsverfahren) rendszerint állásfoglalásra kéri. Kiemelt témák esetén a parlamenti bizottságok meghallgatják a kantonális kormányok küldöttjeit.
- A tagállamok hozzájárulhatnak a döntéshozatali folyamatokhoz, amennyiben *kezdeményezési jogokkal (Initiative)* ruházta fel őket a parlament: Svájcban minden kantonnak – függetlenül a Parlamenti Tanácstól, amely a tagállamokat képviseli – joga van alkotmány- vagy törvénymódosítás érdekében kezdeményezést benyújtani a Szövetségi Parlamentnél. A kantonok ezen jogukkal viszonylag gyakran élnek.

1.3.2. RÉSZVÉTEL A FELADATMEGOSZTÁSBAN

A részvételi joggal leginkább abban az esetben kell élni, ha a tagállamok hatásköreit elveszik, és ehelyett a központi állam hatáskörébe esnek az adott kompetenciák. Ez a feladatmegosztást érinti, amihez a tagállamok adják valamilyen formában a beleegyezésüket.

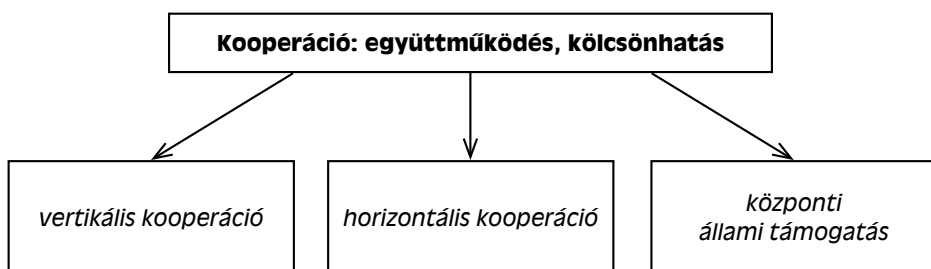
1.3.3. A RÉSZVÉTEL JOGI KÖTELEZŐ JELLEGE

A részvételt intézményesíteni kell, vagyis meghatározott szabályoknak kell alávetni. A tagállamoknak *jogosultnak* kell lenni a részvételre. Jogosultságukban jogi oltalom alatt kell állniuk, mely adott esetben akár bírósági úton végrehajtható.

1. 4. Az együttműködés – kooperáció

A föderalista kooperáció több mindent foglalhat magába. Lehet rá *folyamat-orientáltként* tekinteni, melyben egy bizonyos eljárás folyamán együttesen kialakításra kerül valami, például egy projektet fejlesztenek vagy dolgoznak ki. Ebben az esetben együttműködésről beszélünk. Ez inkább egy *célorientált* folyamat, mely során többnyire az eredmény áll a középpontban. Itt *együttműködésről*, kölcsönhatásról beszélünk. A kooperáció azonban rendszerint túllép egy szimpla koordináción, így az ellentmondások vagy tisztázatlanságok elkerülhetők. A koordinációs testületek (grémiumok) gyakran a további kreatív együttműködést is ösztönzik.

A kooperáció eszerint a következőt foglalja magában:

1. 4.1. VERTIKÁLIS KOOPERÁCIÓ (A TAGÁLLAMOK ÉS A KÖZPONTI ÁLLAM KÖZÖTT)

- A feladatok átruházása a tagállamokra (vagyis a kantonokra), azok önálló teljesítése érdekében (ún. átruházott feladatkör, egy átruházott és ezzel egyidejűleg korlátozott feladatjogkörrel).
- Kiegészítő funkcionális hatáskörmegosztás:

A szövetség a tagállamokra ruházhat át feladatokat egy *kiegészítő jogalkotási és végrehajtási hatáskörrel*. Ha a tagállamok kiegészítő *jogalkotási* hatáskörrel rendelkeznek, akkor rendszeresen és értelemszerűen felelősek a *végrehajtásért*.

A tagállamok lényeges feladatokat átruházhatnak. (*végrehajtási kompetenciák*). Ehhez tartozhat egy *végrehajtási szabályzás* is, mellyel a tagállamok

mok jelölik ki a feladatot elvégző hatóságot, vagy pl. bizonyos funkciókat a települések önkormányzataira ruháznak át. A végrehajtási kompetenciák korlátozódhatnak a tulajdonképpeni végrehajtásra is (vizsgálatok, ellenőrzések, engedélyek stb.), ez esetben jogalkotás nem áll fenn.

- A tagállamok és a központi állam létrehozhatnak közös szerveket is, amelyek mind a tagállamok, mind a központi állam feladatait is elvégzik.
- Ma már koordinációs konferenciák vagy más koordinációs intézmények létrehozására is van lehetőség, hogy azokat a feladatokat elvégezhessék, amelyeket egyébként a tagállamok és a központi állam is elvégez, vagy feladatkörök, amelyek egymással összefüggésben vannak, egymásra épülnek. Ezekon a konferenciákon könnyebben felismerik és megbeszélik a problémákat.

Példák:

A svájci központi állam (Bund, Szövetség) például évente legalább egy koordinációs konferenciát hív össze az érdekelt tagállamokkal, hogy az ország kihalással fenyegetett nyelvei (Rätoroman nyelv Graubündenben; az olasz pedig Ticino és Graubünden kantonokban) megtartásának politikájáról egyeztessenek, célszerűségét és sikereit megvitassák.

A svájci költségvetés kiegyensúlyozásának újraszabályozásával kapcsolatban a kantonok és a szövetség egy szerteágazó projektszervezetet alkottak, amely javaslatokat dolgozott ki a pénzeszközáramlat feladatkörének újratárgyalásának bonyolult és politikailag érzékeny feladatára.

1. 4.2. HORIZONTÁLIS KOOPERÁCIÓ (A TAGÁLLAMOK KÖZÖTT)

A tagállamok kooperálhatnak egymással, ha

- azokat a feladatokat végzik, amelyek eredetileg is az ő hatáskörükbe tartoztak (eredendő feladatok);
- azokat a feladatokat végzik, amelyeket a központi állam rájuk (önálló) elvégzésre átruházott (átruházott feladatok).

Példa:

A svájci tagállamokra (kantonok) átruházott élelmiszerellenőrzés keretében például négy kisebb kelet-svájci tagállam egy közös végrehajtási rendszert dolgozott ki.

Ez a kooperáció történhet különböző intenzitással és különböző szinten:

- A tagállamok (szerződéses alapon) létrehozhatnak *közös hivatalokat* vagy *közös intézményeket*.

Példa:

A zürichi Gyógypedagógiai Szeminárium egy regionális intézmény, melyet eredetileg négy, de mára már hét kanton működtet; egy további kantonnal már elkészült egy szerződés a területéről származó diákok felvételére.

- Egy tagállamban működő hivatal – pl. a határhoz közel – végezhet feladatokat egy másik (vele határos) tagállam *részére* vagy a tagállami infrastruktúrát több tagállam is igénybe veheti.
- Bizonyos kérdésekben a tagállamok együttműködhetnek, és ezáltal tudásuk növekedhet és dolgozóik eredményesebben teljesíthetnek.

Példa:

Így működik együtt a St. Gallen kantonális Kórház is a más helyszíneken működő kantonális kórházakkal, pl. a betegellátás, a modern gyógyászati technika kihasználásának és a gazdasági ügyvitel és ellenőrzés területén.

- Lehetséges az is, hogy tevékenységüket az együtt kidolgozott elvek szerint *koordinálják*, és intézményi szinten folytatnak tapasztalatcserét.

Példa:

Svájcban különböző tagállami konferenciák működnek, melyek minde-nekelőtt eszmecserét és problémamegoldási tapasztalatcserét folytatnak, és ha szükséges, az eljárások során koordináltan folytatnak le különböző eljárásokat. Az egészségügyben például a kantonális egészségügyi igazgatók (kormányszintű) mellett ott vannak a kantonorvosok, kantongyógyászok, a kantonkémikusok, a kórházigazgatók és a kórházon kívüli ápolók is.

1. 4.3. HOGYAN TÁMOGATJA A KÖZPONTI ÁLLAM A TAGÁLLAMOKAT

Ha a tagállamok túlterheltek, a központi államnak támogatni *kell* őket, mely különböző módon történhet:

A központi állam egy bizonyos feladat elvégzésére korlátozott időtartamra a tagállamok rendelkezésére bocsájthatja bürokráciáját vagy a saját szakembereit.

Ez megoldásként kínálkozik pl. a belső rend megőrzésére polgári konfliktus esetén, vagy ha egy rendkívüli esemény (pl. magas rangú külföldi politikus látogatása vagy nemzetközi konferenciák) során speciális biztonsági intézkedésekre van szükség. Ilyenkor hasznos lehet, a tagállam részére központi állami rendfenntartó erőket bevetni. Ekkor a horizontális együttműködés is lehetséges, mely során más tagállamok rendfenntartó csapatait veszik igénybe.

Az is szóba jöhet, hogy a központi állam infrastruktúráját vagy bürokráciáját huzamosabb időre rendelkezésre bocsátja, hogy bizonyos feladatokat egészében vagy részben a tagállam helyett elvégezzen, ha utóbbi erre megkéri.

Ennek megfelelően tartalmazza is a Svájci Szövetségi Alkotmány, hogy a kantonok (tagállamok) közigazgatási jogvitáiban a (legfelsőbb) Szövetségi Törvényszék hoz ítéletet. A Szövetségi Parlamentnek ezt jóvá kell hagynia.

A központi állam által átruházott feladatok ellátása költséges lehet, ami egy tagállam költségvetését nagymértékben terhelheti. Ahhoz, hogy a tagállamokat arra ösztönözzék, hogy valóban elvégezzék az adott feladatokat, valamint hogy az erre fordított kiadásait kompenzálják, *anyagi juttatást* (tehermegosztás) nyújthat a központi állam.

Svájcban a tagállamok (kantonok) szabják ki a (közvetlen) szövetségi adót, ezen bevételek egy százaléka őket illeti.

A támogatások mértékét a tagállamok pénzügyi helyzete, vagyis azok gazdasági teljesítőképessége vagy pedig a végrehajtás nehézségi foka szabja meg.

2. FELADATMEGOSZTÁS, ÖNRENDELKEZÉS

A továbbiakban a föderális szervezési lehetőségek három elemére hozunk fel példákat Svájcban. Ehhez tudnunk kell, hogy egy-egy szakterületen egyik elem sem önállóan van jelen. A már bemutatott bűvös háromszög három sarokpontjainak (önrendelkezés – részvétel – kooperáció) megfelelően a hangsúly ugyan mindig egy elemén van, de a többi is fennáll.

2.1. A tagállamok adózási rendszere

- *A jövedelemadó, a (volumenében) legfontosabb adó*

Svájcban nagyon sok különböző adót vetnek ki, melyekre részleteiben nem térünk ki. Hagyományos értelemben azok az adók a legfontosabbak, melyek a természetes (*jövedelem és vagyon*) vagy jogi személyek (*hozam és tőke*) teljesítőképességének mértékétől függenek.

A jövedelem- és a vagyonadó, ill. a nyereség- és tőkeadó esetében az állam kötelezi az adófizetőt, hogy egy bizonyos ezreléket vagy százalékot adjon le jövedelméből és vagyonából. Ezek a legfontosabb *közvetlen* adófajták.

Más adófajták pl. az áruk vagy a szolgáltatások *forgalmához* (általános forgalmi adó, vámok, szórakoztatóipar tevékenységeire kivetett adók), *át ruházáshoz* (ajándékozási adó, öröklési adó), bizonyos áruk *fogyasztásá-*

hoz (alkohol- és dohányadó) vagy *tulajdonhoz* (járműadó, ebadó, ingatlanadó) kötődnek. Ha az adót át lehet hárítani (ha forgalomhoz kötött), *közvetett* adóról beszélünk (ez a forgalmi adókat, valamint a mára már nem olyan mértékben jelentős vámokat érinti)

Svájcban az állami bevételek jelentős hányada a jövedelem- és a vagyonszármazék- adóból származik, ezt követik a nyereség- és tőkeadók. Emellett a forgalmi adónak, pontosan az általános forgalmi adónak van jelentősége.

- ***Hogyan oszlanak el a bevételek a svájci közösség tagjai között***

Eredetileg a Szövetség (központi állam) nem vethetett ki közvetlen adót a jövedelemre és a vagyonszármazéknak. Erre csak a kantonoknak (tagállamok) volt lehetősége. Amikor a harmincas években a nagy gazdasági világválság és a 2. világháború alatt a központi állam pénzügyi szükségletei megnövekedtek, bevezetett saját részére egy (további) jövedelem- és a vagyonszármazék- adót, valamint egy nyereség- és tőkeadót, melyeket a későbbiekben aztán továbbra is egyértelműen fenntartott. Továbbra is a Szövetség az, amely a közösség három tagja közül (Szövetség – kantonok – települések) messze a *legkisebb mértékű* közvetlen adót veti ki (a 90-es években 7–8% között). Ellenében a Szövetségnek több jut a közvetlen adókból (általános forgalmi adó, alkohol- és dohányadók, vámok stb.)

Az állami bevételek megoszlása Svájcban:

- jövedelem- és vagyonszármazék kb. 50 %
- nyereség- és tőkeadó kb. 35%
- áruforgalmi adó kb. 11%

Mivel az állami bevételeknek kevesebb mint 30 %-át kapja a központi állam, ezért elengedhetetlen, hogy a kantonok és a települések is kivegyék részüket a feladatokból.

Az állami bevételek szétosztása:

- Szövetség 30%
- kantonok 40%
- községek, települések 30%

Miután a svájci állam bevétele az összes bevételnek csupán egyharmada, így a kantonok és a községek teherviselési kötelezettsége elkerülhetetlen.

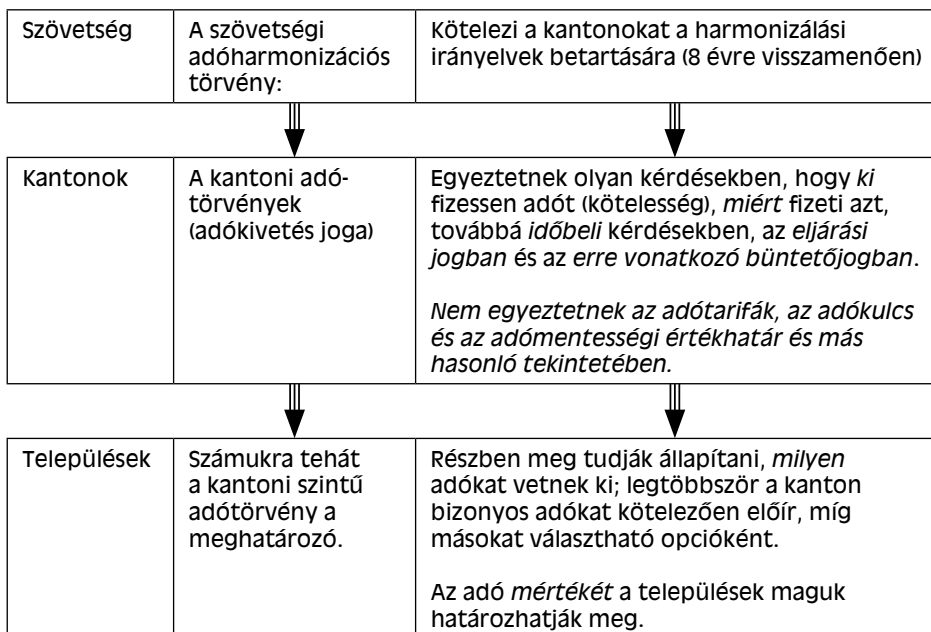
- **Hogyan működik az adóhatóság?**

A kantonok (tagállamok) és a Szövetség (központi állam) adóztatási rendszere formálisan nem függenek egymástól. A települések adóztatása ellenben a kanton által átruházott kompetenciák közé tartozik.

A legfontosabb közvetlen adókat párhuzamosan vetik ki. (Bizonyos adókat csak a kantonokban vagy a Szövetségben vagy aszerint, hogy a kantoni jog hogyan írja elő, csak a településeken vetnek ki.)

A Szövetségnek joga van közvetlen adó kivetésére, de ez *ténylegesen* a kantonok által kiszabott adók függvénye, hisz a polgárok teljesítőképességét nem lehet határtalanul kimeríteni. Az adó mértékét mind a Szövetségben, mind a kantonokban demokratikus úton határozzák meg. A kantonok szabadsága, a kantoni adózási sokszínűség végül az Szövetség részére a kantonokkal összhangba hozott **adóharmonizációt** tesz szükségessé. Ez is a kooperációs elem megvalósulása.

A községi adókulcsot vagy annak megváltoztatását a község polgárai népszavazással hagyják jóvá, illetve döntenek el.

- **Egy példa a jövedelemadóra**

A jövedelemadó Svájcban az alábbi példa szerint a következőképpen áll össze (szabadon választott tarifák):

Kiindulópont: 50 000 CHF évi jövedelem.

Az adózás folyamatát mind a kanton, mind a település adózási periódusonként újonnan állapítja meg demokratikus úton (a kisebb településeken többnyire a lakosságot képviselő községi gyűlés (népszavazás) által. Valójában megpróbálják ezt bizonyos korlátokon belül tartani, mely csak egy jól működő pénzügyi tervezés mellett sikerülhet, mely az adóbevételeket hosszabb időre stabilizálja.

Szövetség	Az adómegállapítás módja	2 500 CHF
<i>Kanton (és települések)</i>	Követelése a következők alapján: – törvényben meghatározott adókulcs: 8% – kantonális adófaktor ¹ : 110% – a települési adófaktor ² : 150% <i>A kantonális adó mértéke:</i> az 50 000 CHF 8%-ának 110%-a = 4 400 CHF <i>A települési adó mértéke:</i> az 50 000 CHF 8%-ának 150%-a = 6 000 CHF	10 400 CHF
<i>Összes adó</i>		12 900 CHF

1 Az az eljárás, amely megszabja, hogy az aktuális vagy a következő évre, hogy az alapadó milyen mértékben csökken vagy emelkedik. A kantonnál a kantoni parlament szavazza meg az adófaktort.

2 A településekre vonatkozik. Ezt a faktort a településen népszavazással döntik el.

2.2. Önrendelkezés az oktatás területén

2.2.1. AZ ÁLTALÁNOS ISKOLAI OKTATÁS, MINT TAGÁLLAMI ÜGY

A Svájcban vitathatatlan felfogás szerint az általános iskolák a kantonok illetékességébe tartoznak, és pedig az általános iskolai oktatás eredetleges feladat körébe.

Ezt a 2000. január 1-én érvénybe lépett új Svájci Szövetségi Alkotmány is egyértelműen megfogalmazza a 62. cikkében: „Az iskolai oktatás a kantonok illetékességébe tartozik.”

Az iskola jelentőségét az összállami identitás tekintetében a Svájci Állam-szövetség alkotmányában (és csak ebben) kezdettől fogva bizonyos *keretkövetelményekhez* kötötte. Ezek a keretkövetelmények egy szövetségi állami keretet képeznek az oktatásügyben. Figyelembe veszik az oktatás alapvető feltételeit mind az egyén, mind a közösség számára. A kantonoknak kell gondoskodni arról, hogy

- minden gyermek elegendő és – ugyanabban a kantonban – egyforma iskolai oktatásban részesüljön (ingyenes és elegendő általános iskolai oktatás);
- ténylegesen minden gyermeket megfelelően beiskolázzanak (kötelező oktatás);
- a (kötelező) iskolák nem fonódnak össze az egyházzal. Ezzel az oktatásban ki lehet kerülni a vallási konfliktusokat. (A kantonok azonban az állami iskolákon kívül privát egyházi iskolákat is engedélyezhetnek. Ezek kantonális felügyelet alá tartoznak. Az egyház által nyújtott, tanítási időn kívüli hittanoktatást a vallási semlegesség előírása nem érinti).

Ezen kívül vannak még alkotmányos szabályozások, melyek az iskolaügyet befolyásolják:

- A Szövetség (központi állam) 1985-ben (hosszú politikai vitákat követően, a különböző kantonokkal egyeztetve és több szövetségi indítvány után) meghatározta az iskolaév *kezdését*.
- A *sportoktatásra* a Szövetség előírásokat alkalmazhat, legfőképpen azt kötelezővé teheti.
- A kantonoknak tekintettel kell lenni az eredeti nyelvi *összetételre*, és a svájci nyelvközösségek közötti megértést támogatnia kell. Ez azt is eredményezi, hogy az idegennyelvi oktatásban a többi nemzeti nyelvet – a kezdetektől fogva – kiemelten figyelembe veszik.

A kantonok (kormányzati szinten) összehangoltan végzik a tevékenységüket ezen a téren, és e kötelességük alapján felhagytak azzal a tervzetettel, amely a nemzeti nyelveket részesítette volna előnyben. Ebben a Szövetség nem vett részt.

A tagállamoknak a következő témákban engedték át a szabályozást:

- a *tanterv* tartalma, tehát a tananyagok, milyen fontosságot tulajdonítanak az egyes tananyagoknak, a tanítási anyag pedagógiai felépítése és elosztása az iskolai időre;
- a *tanárok és nevelők képzése*, mivel ez befolyásolja a tananyag átadását és az oktatás módját;
- az iskola *struktúrája és felépítése*: különböző tagozatok kialakítása a különböző tantárgyakban tehetséges és eltérő képességű tanulók vagy a különböző érdeklődésű tanulók részére;
- a kötelező tanítás *hossza és intenzitása* (heti vagy napi tanítás ideje és az összidőtartama években), kiegészítő (beiskolázás előtt, a kötelező oktatáson kívüli és azutáni) oktatási kínálat;
- az osztályok létszáma; az iskolák területi elosztása az iskolaérettség tekintetében;
- az *oktatás* (demokratikus) *megszervezése*, beilleszkedése a településen, a szülők bevonása, felügyeleti hierarchia.

2.2.2. AZ OKTATÁS TAGÁLLAMI HATÁRAI

Az iskolarendszer határozottan föderális szerkezete Svájcban a kisterületű viszonylatok között (26 kanton, 8,5 millió lakossal) egyértelmű határokhöz ütközik. A mobilitás, tehát a gyermekek vagy a tanerők kantonváltása szakmai vagy személyes okokból (új állás, házasság, válás stb.), és a nem minden kantonban megtalálható magasabb szintű képzőintézetek miatt (leginkább főiskolai és egyetemi szinten) már korán megmutatkozott a koordináció szükségessége. Már 1897-ben felállítottak a tagállamok egy kormány szintű kantonok közti kapcsolattartó grémiumot (az ún. **kantonális oktatási igazgatók konferenciáját**), mely a mai napig egy jól kiépített infrastruktúrával rendelkező állandó irodát működtet. 1970-ben ez a grémium egy *államszerződést* terjesztett elő, *egyezményt az oktatás koordinációjáról*, melyet 25 kanton el is fogadott.

Az oktatási koordinációs egyezmény mindenekelőtt határozatokat tartalmaz, melyek az iskolakezdési életkort, a kötelező iskolalátogatás időtartamát (évente és összesen) és az egyetemi képzés idejét egységesítik. Ennek értelmében a kantonok kötelezik magukat, hogy a kerettanterveket és a tanerők

képzését összehangolják, és az oktatás tervezése és a kutatás területén együttműködnek.

Egy másik, kantonok közötti egyezmény a szakképzettségek elismerését érinti, ami enyhíti a szűkre szabott térség hátrányait a felsőbb szintű iskolákba való bejutás tekintetében, és a szakképzettségek minimális egységesítéséhez vezet.

Mindkét esetben a *horizontális kooperáció* eszközeiről van szó. Alkalmassak a szigorú föderális sajátosságok hátrányainak kiegyenlítésére anélkül, hogy emiatt a központi szabályozás megoldásaihoz kellene folyamodni, vagyis anélkül, hogy a kantonális önállóságot az oktatásügyben fel kellene adni.

- *A települések önállósága, mint a legalsó föderális szint*

Az iskolák tekintetében a svájci települések jelentőségét kifejezni két okból is nehéz vállalkozás: egyrészt a sokrétű kantonális megoldások miatt, másrészt mert a népiskolák (Volksschule = alapiskola) több helyütt még projektszakaszban vannak, melynek célja az, hogy az iskolákat még több autonómiával ruházzák fel. Ezáltal a feladatelosztás is megváltozik.

Nagy általánosságban azonban megállapíthatjuk, hogy az iskolák, leginkább a nép- és általános iskolák (vagyis azok az iskolák, amelyek a kötelező oktatást nyújtják) a legalsó föderális szint demokratikus szervezetében mélyen gyökeret eresztettek.

A 26 kantonból hatban vannak *iskolai önkormányzatok*, vagyis autonóm területi testületek, melyek (közvetlenül) demokratikusan épülnek fel, és saját adminisztrációval, vezető grémiummal (iskolai tanács, iskolai felügyelet), valamint egy demokratikus választótestülettel rendelkeznek. Az iskolai önkormányzatok ún. speciális testületek, melyek egyetlen feladata a népiskolák ellátása. Ahol nincsenek speciális iskolai önkormányzatok, ott az iskolákat a politikai önkormányzat vagy az ún. kantonok oktatási koordinációs bizottsága irányítja, mely több települést is magába foglal.

Ahhoz, hogy a svájci iskolaügy szerkezetét megmutassuk, három példát emelünk ki, két kanton példáját Svájc német nyelvterületéről, és egyet a francia nyelvterületről (*Waadt = Vaud* kanton). A két német nyelvű kanton közül a választás egyfelől *Zürichre*, a gazdaság és lakosság tekintetében legjelentősebb kantonra, másrészt *St. Gallenre*, erre a közepesen nagy, topográfiailag és gazdaságilag kevert kantonra esett. Zürich és St. Gallen kantonok ismerik az iskolai önkormányzatokat, de Waadt kanton nem.

Jelentős döntési mozgásterek

Egy összehasonlítás eredményeképpen kiderült, hogy francia nyelvterületen Svájcban az iskolaügyet *központosítottabban* szervezték meg. (Az államigazgatásban általában a francia terület befolyása észlelhető). Zürich és St. Gallen kantonokban a települések, ill. szerveik (iskolai felügyelet, iskolatanács) kezében vannak a fő döntések, míg Waadt kantonban azok lényegében csak a törvények betartását ellenőrzik és a pénzügyekért felelősek. Így a zürichi iskolai önkormányzatok a felső tagozat (7–9. iskolaév) szervezési formáját maguk választhatják (választás a kanton által kijelölt két forma között).

Mind St. Gallen, mind Zürich kantonban bevezethetnek az iskolai önkormányzatok kiegészítő fakultatív tantárgyakat (zeneoktatás, szolfézs, kézművesség, házi feladat-korrekpetálás, speciális osztályok sérült gyermekek részére stb.) Ezek részben már a beiskolázás előtti lehetőségek (óvoda), vagy az iskolakötelezettség ideje alatt vehető igénybe (önkéntes 10. iskolaév St. Gallen kantonban). A települések a szünidőt is meghatározhatják.

Bár Zürich és St. Gallen kantonban is vannak kantonális és regionális hivatalok (járási hivatal), de a németajkú Svájc területén ezek inkább a központi közigazgatás hatáskörébe esnek.

A pedagógiai kérdések esetén saját (szakmai) szervek állnak rendelkezésre.

Ennek a szakmai szervnek az élén Zürichben a *kantonális Oktatási Tanács*, St. Gallenben a *kantonális Nevelési Tanács* áll. Ezek a szervek azonban az elnök által személyes kapcsolatban állnak a kormányzattal (Mindkét esetben az elnökséget a kormány illetékes tagja, vagyis a nevelési/oktatási mi-

niszter képviseli). Waadt kantonban a département (minisztérium) illetékes az összes pedagógiai kérdésben, melyet egy konzultatív bizottság egészíti ki (commission consultative de l'enseignement). Az ő hatásköre azonban nem hasonlítható össze az előbb említett Oktatási és Nevelési Tanácséval.

Mindenhol érvényes, hogy a települések pénzügyileg erőteljesen kiveszik részüket az iskolaügyben.

Leginkább a népiskola pénzügyeinek egy részét kell állniuk (a tanerők fizetésének egy részét is) és ők adják és működtetik az *iskolák épületeit, létesítményeit, elvégzik azok karbantartását vagy bővítését*.

St. Gallen kanton még egy könyvtárat is üzemeltet a tanárok és a diákok számára, melyben a kötelező tanítási anyagon kívüli egyéb kiadványokat is a rendelkezésükre bocsátanak (a kötelező tanítási anyagot a kanton adja).

Az (iskolai) önkormányzatok szervei szoros együttműködésben dolgoznak a tanárokkal és a szülőkkel.

Megszervezik például a gyermekek utaztatását és az étkeztetést, ha nagyobb utat kell megtenni az iskoláig. A tanárokat megválasztják, támogatják és biztosítják a tanfelügyeletet. Támogatják a rend és a fegyelem tekintetében.

Az oktatási szervek polgári szervek.

Itt kiegészítőleg meg kell említenünk, hogy az alsó tagozatok oktatási szervei rendszerint választott polgári szervek. Tisztségüket nem főfoglalkozásúként gyakorolják. Gyakran maguk is a településen élő szülők, nem ritkán eredetileg is pedagógusi pályán dolgoznak, és (szakmai) mindennapjaikban különbözőképpen állnak kapcsolatban a lakossággal, így ők könnyen elérhető kapcsolattartók, akik sokat tájékozódnak a lakosság köreiben, így többnyire csökken általuk a bürokrácia is. Ez és a szélesebb megítélési jogkör megkönnyítik az együttműködést a tanárokkal és a lakossággal.

Az iskolai önkormányzatok területüket tekintve nem esnek egybe a politikai önkormányzatokkal. Kiterjedhet hatáskörük csak településrészekre (önkormányzati frakciók), vagy összekapcsolhatnak több települést. St. Gallen kantonban az iskolai tanácsstagoknak előírják, hogy (interkantonális) regionális megoldásokat találjanak, ha egy iskolai önkormányzatban a költségha-

tékony végrehajtást már nem tudják biztosítani. Ezzel a horizontális együttműködésre kötelezik magukat. Példák az iskola állami szabályozására (*dőlten szedve: szakmai szervek*):

ST. GALLEN 75 000 lakos	ZÜRICH 1,4 millió lakos	WAADT (fr terület) 800 000 lakos
Kantoni kormány legfelsőbb végrehajtói felelősség		
Minisztérium felügyeleti hatáskör és adminisztratív feladatok	Igazgatóság (Minisztérium) felsőbb felügyelet, adminisztratív feladatok	(Minisztérium) pedagógiai kérdésekben és a tantervért felelős, felügyelő hivatal
Nevelési Tanács Képviselő: minisztériumi vezető tisztségviselő	Oktatási Tanács Képviselő: az Igazgatóság vezetője, legfelsőbb pedagógiai szerv	↑↓ konzultatív bizottság segíti munkáját ↓
Járási Iskolai Tanácsok regionális felügyeleti szervek	Járási Iskolagondnokság regionális felügyeleti szervek	
Iskolai önkormányzatok vagy politikai önkormányzatok		
Végrehajtó szerv: a nép által választott <i>Iskolatanács</i> ↓ – a népiskola pénzügyi fenntartója; – iskolaépületeket adnak és működtetnek; – kiválasztják a tanerőket; – kiegészítik a kínálatot (privát szervezetekkel együttműködve); – együttműködnek a szülőkkel és a tanárokkal.	Végrehajtó szerv: a nép által választott <i>Iskolagondnokság</i> ↓ – a népiskola pénzügyi fenntartója; – iskolaépületeket adnak és működtetnek; – kiválasztják a tanárokat; – kiegészítik a kínálatot; – együttműködés a szülőkkel és a tanárokkal.	Végrehajtó szerv: demokratikusan, de nem közvetlenül a nép által választott <i>Iskolai Bizottság</i> ↓ – a népiskola pénzügyi fenntartója; – iskolaépületeket adnak és működtetnek; – az iskolakötelesség betartásáért felel.

2.3 Kooperáció a területfejlesztésben

A területfejlesztést, vagyis mindenekelőtt a Svájcban igen szűken mért területek hasznosítási lehetőségeinek meghatározását a hatvanas évek végén elviekben a Szövetségre ruházták.

Svájc 8,5 milliós lakossága 41 000 km²-en területen él, melynek valamivel több, mint 25 %-a nem produktív (tavak, magas hegyek), 30 %-a erdő és 37 %-át mezőgazdasági célokra használják; kb. 7 %-a lakott terület.

A Szövetségi Alkotmány erre vonatkozó cikke:

75. cikk: Területfejlesztés

A Szövetség határozza meg a területfejlesztés alapelveit. Ez a kantonok illetékességébe tartozik. Az ország lakossága érdekében a terület célszerű és költségvetésnek megfelelő használatát írja elő. A Szövetség támogatja és koordinálja a kantonok erőfeszítéseit, és együttműködik velük.

2.3.1. MIT JELENT A KOOPERÁCIÓ A TERÜLETFEJLESZTÉSBN?

Az államszövetségnek és a tagállamoknak (kantonok) két szinten kell együttműködniük a területfejlesztésben:

- A Szövetség határozza meg az alapelveket. A kantonoknak kell – e szövetségjogi alapelvek alapján – tervezni a fejlesztést. (Szövetségi Alkotmány 75. cikk 1. bek.). A területfejlesztés egészében a központi állam és a tagállamok felelősségi körébe tartozik, melyek tevékenysége ki kell, hogy egészítse egymást. A Szövetség támogatja és koordinálja a kantonok munkáját (Szövetségi Alkotmány 75. cikk 2. bek.). Ez azt jelenti, hogy a Szövetség javaslatokat tesz és megkönnyíti a kantonok munkáját, valamint hozzájárul ahhoz, hogy egy olyan mindenki számára kedvező eredmény szülessen, amely minden szempontból megállja a helyét. A Szövetség ezzel azonban nem felelős a területfejlesztések tartalmáért (kivéve az alapelveket), ez a kantonok feladata marad. De azért őt is terheli felelősség azért, hogy a különböző kantonális erőfeszítések egymással összhangban legyenek. Normatív eszközként szolgálnak ehhez a területfejlesztés *céljai*, melyek a törvényhozásban is helyt kapnak. Ez azonban a koordinációra nézve nem elegendő. Az alapelvekkel és a célokkal a Szövetség megalapozza a kantonális tervezést, a koordinációval pedig egy egységbe fogja össze.

- Szinte kizárt, hogy a Szövetség és a kantonok e mindkettőjüket terhelő felelősség mellett a feladatot külön utakon járva lássák el. Ezért a Szövetségnek, mint azt a Szövetségi Alkotmány 75. cikkének második részbekezdése kimondja, a kantonokkal *együtt kell működni*. Ennek az együttműködésnek két aspektusa van:
 - Egyrészt el lehet kerülni, hogy a központi állam a gyakorlattól eltávolodott alapelveket fogalmazzon meg. Az együttműködésre való kötelezettség *kiegészíti és korrigálja* az alapvető kompetenciát. Az együttes feladatvégzés, az együttműködés teszi egyáltalán lehetővé, hogy a kantonok munkáját támogassák, és ez a koordinációs kötelezettség végül meghozza gyümölcsét.
 - A kantonok a maguk részéről az önkormányzatokkal dolgoznak együtt. Az ennek megfelelő központi állami törvény (szövetségi törvény) előírja, hogy minden alárendelt tervező szervnek elegendő mozgásteret kell biztosítani, és kifejezetten rögzíti az együttműködést.

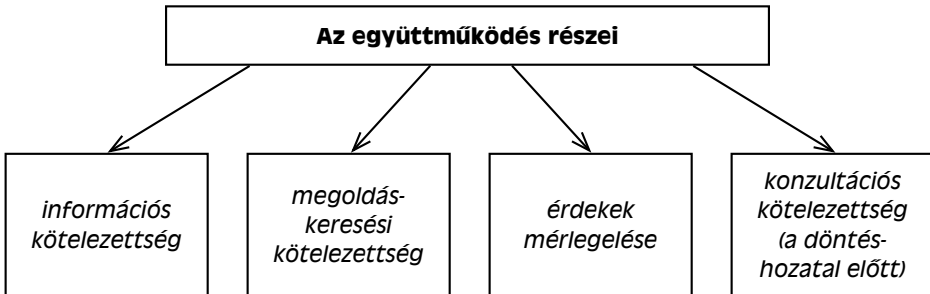
A különböző vagy azonos szinten lévő intézmények együttműködése és egybecsengő partneri munkája a területfejlesztés <i>elementáris alapelve</i>.

2.3.2. KIK MŰKÖDNEK EGYÜTT ÉS MILYEN MÉRTÉKŰ AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS A TERÜLETFEJLESZTÉSBEN?

A területfejlesztési törvény szerint a kooperációnak egyrészt az állami és a magán intézmények között (melyre részletesen nem tér ki), másrészt egy állami szint minden intézménye között (a központi állami hatóságok egymás között; a tagállami hatóságok egymás között) és végezetül a különböző államszintű hatóságok között illetve a különböző tagállamok hatóságai között kell létrejönni.

A területfejlesztésben tipikusan nagyon különböző követelmények és igények fogalmazódnak meg. A korlátozott térbeli tartalékokat szem előtt tartva gyakran nem lehet őket közös nevezőre hozni. Ezért is rendkívül fontos, hogy rendelkezésre álljon a teljes információs bázis, és hogy lehetőség szerint konszenzusra törekedjenek. Ezen törekvések megvalósítására szolgál az együttműködés.

Az együttműködés a következő nézőpontokat foglalja magába:

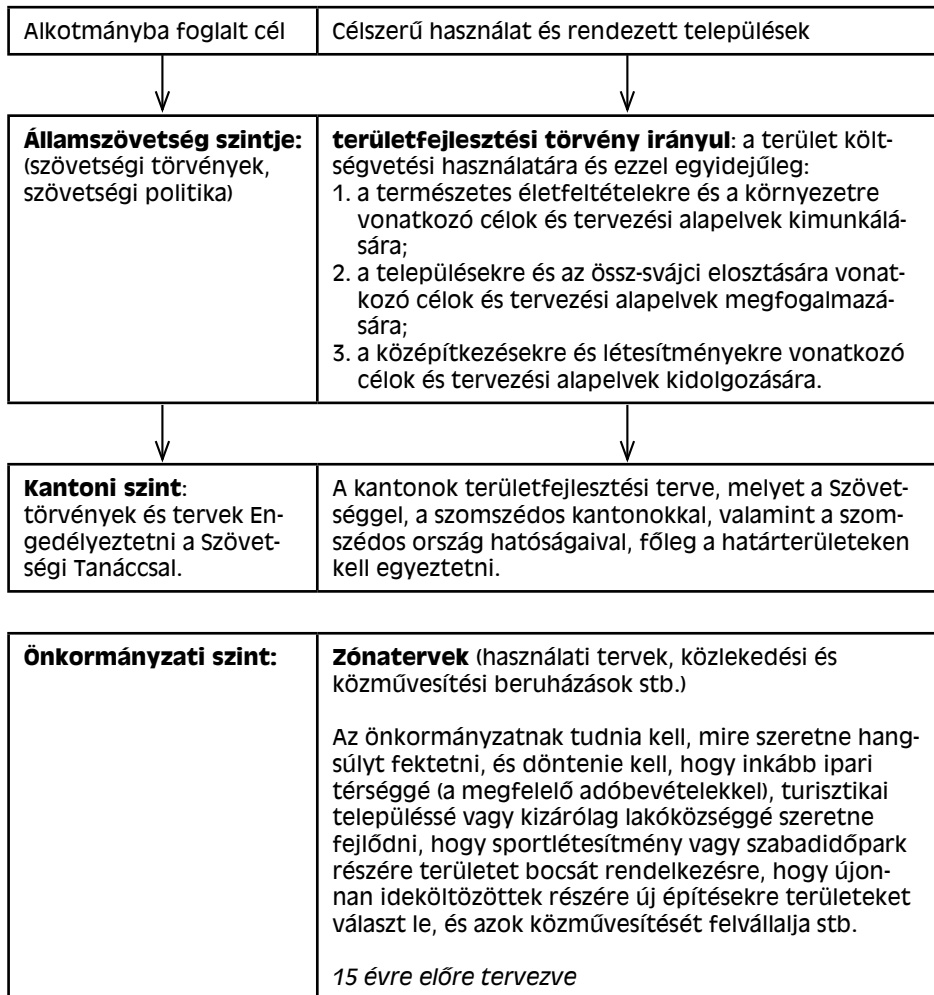
Hogy néz ki az együttműködés részleteiben:

- **Kötelezettség (felszólítás nélküli) az információnyújtásra:** A Szövetség időszakonként jelentést tesz a kantonoknak az előterjesztett tervekről (különösképpen a koncepciókról és a tervezetről).
- **Kötelezettség megoldás keresésre:** Az involvált hivatalok bilaterális vagy multilaterális megoldásokat keresnek. A Szövetség számára már ismeretek a különleges területrendezési konferenciák; a kantonoknak ugyancsak intézményesíteni kell a megoldáskeresést.
- **Kötelezettség az érdekek mérlegelésére:** Döntéshozatalkor nemcsak a saját érdekeket kell szem előtt tartani, hanem ugyanolyan mértékben a föderális partnerek érdekeit is. Mindig az egyensúlyra kell törekedni.
- **Kötelezettség konzultációra:** Mielőtt egy jogerőre emelkedett döntés megszületik, meg kell hívni az érintett hivatalokat, hogy még egyszer állást tudjanak foglalni a megoldási javaslatokat illetően a döntéshozó szervnél.

2.3.3. AZ ALAPELVEK ÉS A TERVEZÉS VISZONYA

A szövetségi törvényhozatal a térség, és különösképpen a területhasznosítással kapcsolatos tervezésre különböző prioritásokat és eszközöket ír elő. Ezek a tervező intézmények számára kötelezőek. Ha egységesen alkalmazzák ezeket, akkor a Szövetségnek lehetősége lesz összehasonlításokat végezni, és a megvalósított terveket összességében értékelni, a hiányosságokat felismerni. Ezzel az ellenőrzés és a koordináció alapvető feltételeit is megteremtik számára.

A területrendezés prioritásai közötti arányokat úgy építették ki, hogy egységes hatás, harmonikus együttműködés lehetséges anélkül, hogy a központi állam mindent meg szabna. Ehhez a kimunkált tervezési eszközök egyengetik az utat. Az így megteremtett intézményi védelem kiegészíti az együttműködést és a minden résztvevő számára fennálló jelentős döntési mozgástér ellenére is egy egységes térségfejlesztési eredményhez vezet.

2.4. Kooperáció a végrehajtás tekintetében

2.4.1. FÖDERÁLIS SZEMPONTOK ALAPJÁN KELL VIZSGÁLNI, HOGY A VÉGREHAJTÁS A TÖRVÉNYHOZÁS CÉLJAIT TELJESÍTENI TUDJA-E VAGY SEM.

Az államszövetség törvényeinek a végrehajtása Svájcban messzemenően a tagállamok (kantonok) illetékességébe tartozik. Ebben az összefüggésben „végrehajtási föderalizmusról” is beszélhetünk.

Ennek a végrehajtásnak az érdekében a kantonok központi állami felügyelet alá tartoznak. Ez a felügyelet föderalizmus svájci értelmezése alapján nagymértékben egyeztetések útján szerveződik:

A felügyelet eszközei	Megjegyzés
<i>A kantonok jelentései</i>	Különböző szövetségi törvények előírják a periodikus jelentéstételt. Ezzel nemcsak a kantonoknak nyílik lehetőség, hogy munkájukat ellenőrizzék, de a szövetség is áttekintést nyer a történekről, és arról, hogy hol és mindenekelőtt miért állnak fenn problémák a végrehajtás területén.
<i>A szövetségi hatóságok körlevelei vagy átfogó utasításai.</i>	Információt nyújtanak a kantonoknak a végrehajtáshoz. Megelőző módon hatnak, és rendszerint elég jól követik ezeket. De a szövetségi hatóságoknak ismerni kell ehhez a problémákat és a megoldási javaslatokat.
<i>A végrehajtásra vonatkozó határozatokat, szerződéseket a szövetségi hatóságoknak be kell mutatni engedélyeztetésre.</i>	Kifejezetten le kell fektetni a törvényekben. Ennek segítségével bár fel lehet fedni az <i>ellentmondásokat</i> , de a tétlenséget vagy a teljesség hiányát nem. Ehhez általános vizsgálatokra van szükség.
<i>Konkrét kifogások egyes szabálytalanságok esetén.</i>	Viszonylag ritkán fordul elő, mely során helyreigazítási vagy kiigazítási intézkedést lehet előírni.

A szövetségi felügyelet gyakran nem tudja kielégítően leírni a végrehajtás problémáit. Itt olyan végrehajtási problémákra gondolunk, melyek azért keletkeznek, mert az illetékesség nincs tisztázva, mert nem koordinálnak megfelelően, vagy a kantonális hatóságok heterogének, a pénzügyi helyzet válságos, a szövetségi törvények elvesznek a részletekben, vagy mert a regio-

nális sajátságokra nem térnek ki kellőképpen. A kantonok ezért újra és újra követelik, hogy a *szövetség döntéshozatalában* részt vehessenek.

2.4.2. AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS, MINT A VÉGREHAJTÁSI FÖDERALIZMUS ALAPJA

A törvényhozást megelőző kölcsönös egyeztetés feltételeit meg kell teremteni a föderalizmus szellemében.

A kilencvenes évek második felében a Szövetségi Gyűlés kivizsgálást indított a szövetségi és kantonális együttműködés érdekében. Ennek eredményeképpen *javaslatokat* terjesztettek a Szövetségi Tanács (szövetségi kormány) elé. Kiemelten hangsúlyozták

- hogy a Szövetség nagyobb mértékben foglalkozzon a végrehajtási kérdésekkel, vagyis a Szövetség a kantonális végrehajtást és az annak során keletkezett problémákat rendszeresen vizsgálja meg, többek között a kantonoknál tudakozódva;
- a tervek kidolgozásánál a szövetség végrehajtási koncepciókat dolgoz ki;
- hogy a törvénytervezetek kidolgozásánál a Szövetség a kantonokkal vagy a kantoni képvisellel intenzívebben működjön együtt, többek között az (eddig szokásos) írásbeli állásfoglalások mellett a közös üléseken és közös munkacsoportokban intenzívebb információcserre folyjon a központi állam és a tagállamok között; rendszeres partnerszintű kapcsolatot szervezzenek a törvényhozói szintig; a meghallgatás (megegyezés) eredményét közösen tisztázzák;
- a kantonok közötti koordinációra és a konszenzusra (tehát a horizontális kooperációra) megpróbáljanak hatni.

Ezek alapján a korai szakaszban párbeszédnek kell létrejönnie a Szövetség és a kantonok között. A párbeszéd akkor szükséges, ha a kantonoknak szövetségi törvényeket kell végrehajtaniuk.

2.4.3. A KANTONOK RÉSZVÉTELE AZ EGYEZSÉGI, KÖZZÉTÉTELI ELJÁRÁSBAN (AZ EGYÜTTES DÖNTÉS)

Közzétételi eljárás (*Vernehmlassungsverfahren*) – a döntéshozatal olyan folyamata, amelyben minden érdekelt és kompetens személyt, intézményt meg kell szólítani, ki kell kérni a véleményét, s addig nem szabad a parlament elé terjeszteni az ügyet, amíg valamennyien nem hagyják jóvá a tervezetet, illetve nem dolgozzák bele mindegyikük akaratát a törvénybe.

A részvételnél rendszerint a **közreműködési, együttműködési jogokra**, vagyis törvényileg szabályozott jogosultságokra gondolunk. A svájci szövetségi államban különféle közreműködési jog szerepel.

Közvetlen és közvetett közreműködési jogokat különböztetünk meg.

- **Közvetlen közreműködési jog** a döntésekben való részvétel értelmében az ún. kantoni többség súlya (Ständemehr) az alkotmányi szavazásoknál: a Szövetségi Alkotmányt csak akkor lehet megváltoztatni, ha a tagállamok többsége ehhez hozzájárul.
- **Közvetett közreműködési jogok**
 - a **kantonképviseleti kezdeményezés** (Standesinitiative): javaslatok a törvényhozással kapcsolatban a Szövetségi Parlamenthez;
 - (**referendum jog**): minimum nyolc tagállam követelhet népszavazást a törvényekre vonatkozóan; továbbá, hogy a parlament tagállami kamarájába (Ständerat) képviselőket küldhetnek a kantonok.

2.4.4. MIT JELENT AZ „EGYEZTETÉSI FOLYAMAT VERNEHMLASSUNGSVERFAHREN”?

Mielőtt egy kormányzati törvénytervezetet a parlamenthez továbbítanak, a kantonokat és más érintetteket állásfoglalásra (*Vernehmlassung*) kérik. A kantonok rendelkeznek azzal a privilégiummal, hogy *kezdetől fogva és átfo-góan* informálják és meghallgassák őket a Szövetség őket is érintő terveiről.

Az **egyeztetési folyamat** (*Vernehmlassungsverfahren*) a törvények előkészítésének vagy az állami szerződések engedélyezésének része, mely

- a kantonokat és más érdekelteket informál, hogy azok fel tudjanak készülni az új megoldásokra;
- a kantonok tapasztalatait kikéri, így is megteremtve egy-egy törvény vagy rendelet módosításának lehetőségét;

- egy szabályozás politikai elfogadását időben felismeri, és adott esetben kijavítja;
- a végrehajtásra való alkalmasság első próbatétele.

2.4.5. MEGSZILÁRDULT JOGILAG AZ EGYEZTETÉSI FOLYAMAT A TAGÁLLAMOKBAN?

Az *egyeztetési folyamatot* a gyakorlatban fejlesztették ki, hogy az előterjesztéseket a társadalmi nyilvánosság megismerhesse és megvitathassa. Az *egyeztetési folyamat* a napi gyakorlatban jelentkezett, de később jogszabályokban rögzítették. A gyakorlatban bevált előnyei miatt az *egyeztetési folyamat* idővel egyre nagyobb jelentőséget kapott. Ez odáig vezetett, hogy a 2000. január 1-én érvénybe lépett Szövetségi Alkotmányba (SZA) is belekerült.

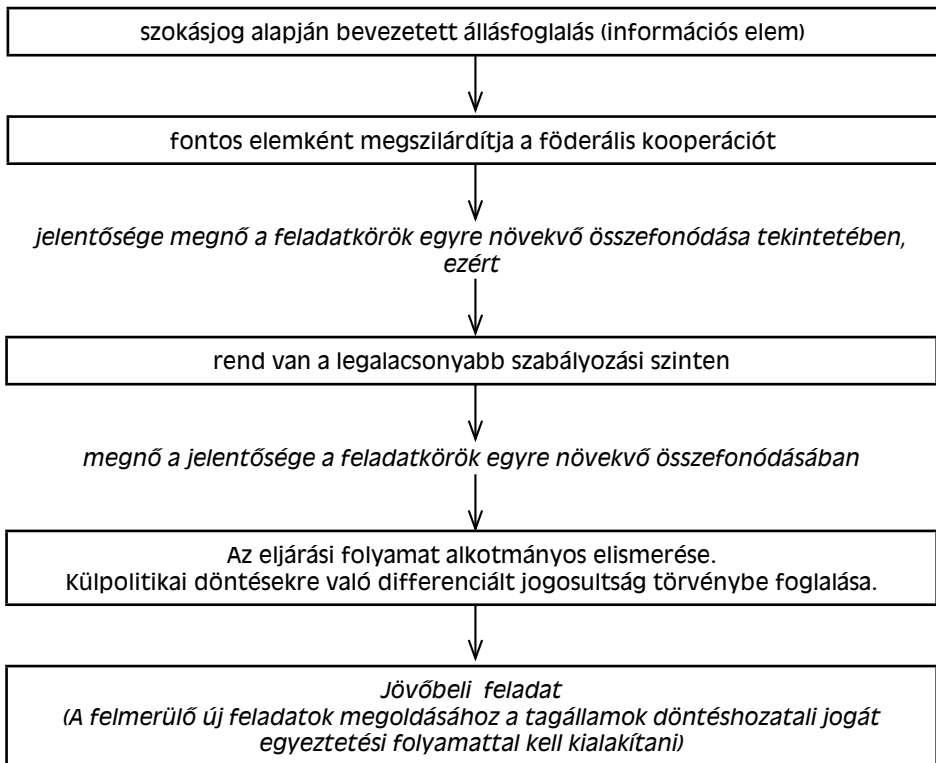
A SZA 147. cikke előírja: „A kantonokat, a politikai pártokat és az érdekelteket a fontos rendelkezések és más kiemelt jelentőségű kiadványok, valamint a fontos népjogi szerződéseknél is állásfoglalásra kéri”.

A SZA 45. cikkének 2. bekezdése a kantonok számára kiegészíti: „A Szövetség időben és átfogóan értesíti a kantonokat a terveiről; véleményüket kikéri, mivel ezekben lényegesen érintettek”.

Egy szokatlan törvény értelmében a külpolitikai kérdésekbe is be kell vonnia a Szövetségnek a kantonokat, ha abban lényegesen érintettek.

Az Alkotmány nem nyilatkozik a *szankciókról*. Mi van akkor, ha a szövetség a kantonok véleményét nem kéri ki, holott ezt meg kellett volna tennie? Ennek az eljárási hiányosságnak ellenére is *érvényesen* megszavazhat a parlament (és a nép) egy törvényt. Elképzelhetetlen, hogy egy kanton a Szövetséget beperelje, mert nem vonták be az előkészítő folyamatba. Bár a garantálatlan jogi következmény mutatja, hogy az *egyeztetési folyamat* esetében egy gyenge jogosultságról van szó, de ez a jogosultság jellegén mit sem változtat.

Az *egyeztetési folyamat* fejlődését így lehet összefoglalni:

Az illetékes parlamentáris bizottság felismerte, hogy a *tagállamok szövetségi politikához való hozzájárulása* elengedhetetlen az optimális végrehajtás létrejöttéhez. Tehát a hatalommegosztás magában foglalja a *feladatmegosztást a szubszidiaritás elve alapján* (a jogi normák és a végrehajtás funkcionális elválasztását), a *konszenzust és a párbeszédet* és végezetül nélkülözhetetlen az *együttműködés a föderalizmus szellemében a sikeres szövetségi politikához*.

FOGALOMMAGYARÁZAT

Szövetség	(Bund) Kifejezés a svájci központi államformára.
Szövetségi Állam	Kifejezés a föderalista államformára, amely két államalakulatot egyesít, a <i>központi államot és a tagállamokat</i> .
Föderalizmus	A hatalommegosztás a szövetségi államalakulatot jellemzi. Olyan szövetségi rendszerből keletkezett fogalom, amelyben önálló országok összefognak és a szuverenitási hatáskörüket feladva tagállami szerepet töltenek be. A föderalizmus lényege egy többértű politikai és jogi alapelv, amely a sokféleséget és az egységet egyaránt biztosítja, és különösen a területileg különbözőképpen szervezett államrendek együttműködését összhangba hozza (együttműködési elv), az önazonosságot és ezáltal az együttműködés szándékát szavatolja.
Egyenlőségi elv	A föderalista egyenlőség egyrésről formális, miután a tagállamok az államszövetségben egymás között azonos rangúan és egyenjogúan működnek együtt. Pénzügyi tekintetben a gazdasági különbségek bizonyos mértékben kiegyenlítésre kerülnek, ezáltal az erőviszonyok politikailag is egyenlőben maradnak.

Tagállam	Államalakulat, amely a szövetségi állam részét képezi. Területileg zárt (kötött) közjogi egység.
Integrációs elv	A föderalista elv része. Két síkon hat: Egyrészt a tagállamok integrációja az államszövetségbe, a szolidaritási elv alapján. Másrészt a lakosság kellő önazonosulási és integrációs lehetőségének a biztosítása. Ezáltal lesz a föderalista állam állampolgár-barát. Eszközei: céltudatosság, hogy a tagállamnak és az egyénnek lehetősége legyen a társadalomban érvényesülnie. Ennek a tudatépítésnek az eszköze az együttműködési jog fejlesztése.
Kanton	A svájci tagállam megnevezése. Svájci Államszövetséget 26 kanton alkotja.
Együttműködési elv	A föderalista elv része. Lényege a föderalista partnerek közötti kölcsönösség és együttműködés.
Kisebbségvédelem	A lakosság körében lévő nyelvi, népi, etnikai, vallási vagy másféle kisebbségek védelme. Ma az állam- és közjog egyik legsürgetőbb feladata. A föderatív államrendszer lehetővé teszi, hogy védett földrajzi (társégi) területen a kisebbségek kialakíthassák politikai nézeteiket, és élhessék a saját kultúrájukat.
Gazdasági föderalizmus	A föderalista elv gazdasági szempontok szerinti megnyilvánulása, amikor az állami feladatok és az államszervezet elsősorban gazdasági megfontolások szerint szerveződik. A gazdasági föderalizmus a gazdaságossági és a haszon elvű gondolkodásra épül.
Adóláb	Változó szorzóérték az alapadó nagyságának meghatározásához. Értékét évente szükségszerűen a község népszavazással, a kanton parlamenti határozattal állapítja meg.
Adótarifa	Törvényesen meghatározott érték a közvetlen és a közvetett adó nagyságának meghatározásához.

Szubszidiaritási elv	Föderalista szabály a különböző szintekre elosztott feladatok és a hatáskörök gyakorlására. Célja az alsó szintek erősítése a döntéshozatalban.
Egyeztetési folyamat	(Vernehmlassungsverfahren) Az egyeztetés kötelező a törvények előkészítésekor, vagy az állami szerződések engedélyezésekor.

IRODALOM- ÉS FORRÁSJEGYZÉK A II. ÉS III. RÉSZHEZ

Kägi-Diener Regula: *Brevier des Föderalismus*, SHV-NZZ, Bern, 2000.

Stiftung für Demokratie: *Brevier für Demokratie*, SFD, Bern, 1993.

Frenkel Max: *Föderalismus und Bundesstaat*, 2 Bände Bern/Frankfurt a. Main/ Nancy/ New York, 1986.

Kägi-Diener Regula: *Zweck und Aufbau der Eidgenossenschaft aus bundesstaatlicher Sicht*, ZSR, 1998.

Knapp Blaise : *Le Fédéralisme*, ZSR, 1984.

Osenbühl Fritz: *Föderalismus und Regionalismus in Europa*, Baden-Baden 1990.

Saladin Peter: *Bund und kantone: Autonomie und Zusammenwirken im schweizerischen Bundesstaat*, ZSR, 1984.

Natthias Ackeret: *Das Blocher Prinzip- ein Führungsbuch*, Münster Verlag Zürich, 9. kiadás, 2021.

Christoph Blocher: *EWR Der falsche Weg für die Schweiz*, W. Mettler, Samedan, 1995.

Assemblée Inter-jurassienne (AIJ): *Au service du dialogue interjurassienne*, Alphil Éditions, Neuchatel, 2017.

Wolfgang Koydl: *Die Besserkönnner – Was die Schweiz so besonders macht*, Orell Füssli Verlag, Zürich, 2014.

